

פתח היחוד

שיעורים בהלכות יחוד
ממורינו הגרש"צ רזנבלט שליט"א

קרית ספר

להערות והארות
פקס 1538-9741795

הסכמת מרגן ורבנן גדולי הדור שליט"א

בעזה"י ר"ח אדר"א תשע"ד
ראיתי שמדפיסים את השיעורים של הגאון המפורסם ר' שבח
רוזנבלט שליט"א על הלכות יחוד והנני לחזק את ידם בזה למען
הרבות כבוד שמים וחזוק התורה והיראה
ג"א מן המבשרים א. ל. שטיינמן
נסים קרליץ
ג"א מצטרף י. גרשון אדלשטיין

בעזה"י ר"ח אדר"א תשע"ד

ראיתי שמדפיסים את השיעורים של הגאון המפורסם ר' שבח
רוזנבלט שליט"א על הלכות יחוד והנני לחזק את ידם בזה למען
הרבות כבוד שמים וחזוק התורה והיראה

חיים קניבסקי

ג"א מן המבשרים א. ל. שטיינמן

נסים קרליץ

ג"א מצטרף י. גרשון אדלשטיין

כה אדר א' ה'תשנ"ב

כס"ב

מה אשיר לך כל תחמולוהי עלי אדא גאון
ברוך ונאמן ומסדיו ואלה הם שפניו אלפי
באחלה של גרה (זאמז) ואלמד ואלמד ואלמד
וכן סדרה השמורים הנאמרים דדיה כ"י שיה
יבין" כמו רדוד בשנים לפני הגדולה היקרים
מה ואלה גרה כלי הדנה ישדו נאדנו
ברכה שנים בדקון גורים
והנה כזה לפני טיפה למד מאלו
הגדולה כרה"ה גליהו גולדשטיין שליט"ה שם
הכזה מהשפחים ברוד עמל ויג'יה ושליון
המדסה והנסיך גם להסמין דדורים וגמץ
דדוריו (נעגדו) שד דורים ומלדו מאיד ומסר
ומאן כי שפדנו ביד אל דדורים שרם
ויגלדנו דדורים היטד ועדה כה יבא ראשע
שמדסים מה שרם בהלכו יגוד
ויפגה השיה להקדוה גרה ולמאדירה
בויקדש מרגו ממך נש (גור) והוגדה
והבא דמלדו שד נפול דדור הלכה ויביליו
השיה מל מלדו וטעה עד אלם
והעדה שד צמ חס

מפתח

סעיף א ..... א

האם איסור יחוד עם הערוה אסור מן התורה ..... א

האם חייבי לאוין נמי הוי מן התורה או רק חייבי כריתות ..... ב

האם רק איש אחד ואשה אחת הוי מן התורה ..... ג

בטעם איסור יחוד האם הוא מחמת שגורם לעבירה, או שעצם המצב של יחוד הוא

מעין קורבה האסורה ..... ד

יחוד בחצי שיעור ..... ו

יחוד במקום פיקוח נפש ..... ז

יחוד עם אחותו ..... ח

יחוד עם נכדה ושאר יוצאי חלציו ..... י

כלה שפירסה נדה ..... יג

האם האיסור יחוד בכלה שפרסה נדה הוא מה"ת או מדרבנן ..... יג

אופני השמירה בחתן וכלה ..... יד

האם בעינן דוקא קטנים או דגדולים נמי מהני ..... כ

שיהיה החתן בחדר אחד והכלה בחדר אחר לא מהני, אלא דוקא בב' בתים ..... כב

מחזיר גרושתו האם מותרים ביחוד משום דהוי כבעל ..... כב

נאבד הכתובה קודם שבעל האם אסורים ביחוד ..... כג

רמ"ת או אינה יכולה להטהר מתי אסורים ביחוד ..... כה

סעיף ב ..... כו

אב ובתו או אח ואחותו שנתגיירו האם מותרים ביחוד ..... כח

סעיף ג ..... ל

דין אשתו משמרתו ..... ל

סעיף ה ..... לב

הרבה אנשים ..... לב

הרבה אנשים והרבה נשים ..... לד

הרבה אנשים והרבה נשים בפרוצים ..... לו

האם כל אשה השמורה מיחוד הרי היא שומרת ..... לח

יחוד בדרך ..... מד

שמירת תינוק או תינוקת בדרך ..... מו

אחד כשר ואחד פרוץ ..... נ

יחוד בלילה ..... נג

יחוד עם ג' נשים ..... נו

סעיף ו ..... נט

פנימי וחיצון ..... ס

בד' רש"י אמאי אסור קודם שפירשו ..... סא

נעילת דלת המבדיל ביניהם ע"י האיש או האשה ..... סז

סח	סעיף ז
סח	עסקו עם הנשים
עב	סעיף ח
עב	בעלה בעיר
עה	לבו גס בה
עה	בעלה בעיר בפרוץ ובגוי, (ויחוד עם נכרית כשבעלה בעיר)
עה	יחוד כשבעלה בעיר או פתח פתוח, היכא שקינא לה בעלה
פב	סעיף ט
פב	פתח פתוח
פב	פלוגתת האחרונים בפתח סגור ולא נעול
פט	יחוד במעלית
פט	פתח פתוח בלבו גס בה
צא	סעיף י
צא	חמש נשים
צב	אשה ותינוקת
צה	שתי קטנות
צה	גיל השמירה בקטנה
צז	סעיף יא
צז	קטן וקטנה
צה	סעיף יב
צה	טומטום ואנדרוגינוס
ק	סעיף יג
קא	סעיף יד
קב	סעיף טו
קג	סעיף טז
קג	סעיף יז
קה	סעיף יח
קה	סעיף יט
קז	סעיף כ
קה	מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות
קיא	וכן אשה לא תלמד קטנים

פתיחה

ברוך אלוקינו ששם חלקי מיושבי בית המדרש ללמוד בהשקט ושלוח ולעמול בתורתנו הקדושה. ועתה הגדיל עלי חסדו ית', שזכיתי להוציא בשער בת רבים סיכום משיעוריו הבהירים של מורינו ורבינו הגאון ר' שבח צבי רוזנבלט שליט"א בהל' יחוד.

והתודה והברכה למורינו ורבינו שליט"א שטורח ללמדינו ברבים תמידים כסדרם, את שיעוריו הנפלאים, בכל שבוע, כבר קרוב לעשרים שנה, והרבה הרבה גופי תורה נתבררו ונלמדו במסגרת זו.

וכן יש לי להוסיף תודה על תודה באופן פרטי, שזה זמן טובא שנוטה לי חסד, והריני זוכה ללבן עמו הרבה דברים בהלכה. ועתה הגדיל, שלא חסך מזמנו העמוס, ושם עינו על הרבה מהנכתב, והרבה דברים נתלבנו תחת ידו.

והריני לברכו שיפוצו מעינותיו חוצה, וירבה ד' גבולו בתלמידים, להורותם דבר ד' זו הלכה. ועוד הרבה בשנים נזכה לאורו, בסייעתא דשמיא, מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא.

והנני להודיע שהוספתי בתוך הדברים, דברים שאינם מדברי מורינו שליט"א, ועל אף שכל ההוספות נבחנו על ידו, אבל בודאי שאי אפשר לסמוך ע"ז. וגם הדברים שנכתבו מדברי מורינו שליט"א כמעט ולא שייך שלא יתערב מדעתו של הכותב בתוך הדברים, ועל כן אין לסמוך על הדברים למעשה. ולא נכתבו הדברים אלא לחזרה, ולעורר לב הלומדים.

קרית ספר, אדר ראשון תשע"ד

בתפילה שלא נכשל בדבר הלכה
אליהו בלא"א הגאון ר' צבי שליט"א גולדשטיין

סעיף א

אסור להתייחד עם ערוה מהעריות, בין זקנה בין ילדה, שדבר זה גורם לגלות ערוה, חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול, אסור להתייחד עמה, אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נממאת, מותר להתייחד עמה.

האם איסור יחוד עם הערוה אסור מן התורה

בגמ' ע"ז ל"ו ב' יחוד נמי בית דינו של דוד גזרו וכו' והק' בגמ' יחוד דבת ישראל דאורייתא היא דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אב מסית בן אב אינו מסית אלא בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה. ותי' יחוד דאורייתא דאשת איש ואתא דוד וגזר אפי' יחוד דפנויה וכו'. וכן איתא בסנהדרין כ"א ב'. ובפשוטו מתבאר דהוא מה"ת.

ואף שעצם הדבר שהביאו הפסוק אינו ראי' כ"כ, דאפשר שהוא אסמכתא. אבל ממה שהק' בגמ' על מה שאמרו דבית דינו של דוד גזרו על היחוד הא יחוד דאורייתא, משמע שהוא איסור דאורייתא ולא רק אסמכתא, דאם הוי אסמכתא לא ק' מידי.

וכן הוא ד' רוב הראשונים דאיסור יחוד עם ערוה הוא מן התורה, ודוד ובית דינו גזרו גם על הפנויה.

ובד' הרמב"ם יל"ד, שכ' פכ"ב מאיסורי ביאה ה"ב ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה. ומבואר בתרומת הדשן סי' רמ"ב דכוונת הרמב"ם שהוא מדרבנן, וכ"כ בב"ח. וכ"כ הבית שמואל סק"א. וכ"כ בביתור הגר"א סק"ד, עמש"כ המחבר בסעי' ב', נמצא, כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה, בין ישראלית בין עובדת כוכבים, מכין את שניהם מכת מרדות. ומשמע שבכל הנשים הוא מכת מרדות, וגם בעריות. וכ' ע"ז הגר"א, כמ"ש הרמב"ם שם ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה ר"ל דאסמכתא היא. ואף להסוברים שד"ת היא מ"מ אינו אלא עשה. ע"כ. פי' דמש"כ השו"ע מכת מרדות, הוא כמו שכ' הרמב"ם שהוא דרבנן. אבל

סוף נדה הל' נדה בקיצור, חינוך קפ"ח, סמ"ג לאוין קכ"ו וכמש"כ הב"ח בדבריו, ריב"ש תכ"ה, רבינו יונה סנהדרין ל"ז א'. ב. וכ' דלהרמב"ם מה שאמרו בגמ'

א. רבינו חננאל סנהדרין ועבודה זרה שם, רש"י שבת י"ג א', תוס' סוטה ז' א', ובתורא"ש קידושין לענין אחותו היכי התיירו אחר שמה"ת היה אסור. וברא"ש

הוסיף הגר"א שבאמת אף לראשונים שהוא דאורייתא נמי אין מלקות מה"ת אלא רק מכת מרדות כיון שאי"ז לאו גמורי. וממילא אין ראי' מהשו"ע שסבר שהוא דרבנן.

ויש מן האחרונים שפי' שאף לרמב"ם הוא מן התורה אלא שכל שלא מבואר להדיא בפסוק וחז"ל דרשו כן קרי ליה דברי קבלה.

ובל זה הוא נדון בד' הרמב"ם, אבל עכ"פ ד' רוב הראשונים שיחוד עם הערוה הוא דאורייתא. וכן מבואר בהרבה אחרונים, וכ"כ בבינת אדם קכ"ו א' דד' רוב הפוסקים דהוי מה"ת.

האם חייבי לאוין נמי הוי מן התורה או רק חייבי כריתות
לענין חייבי לאוין אם הוי נמי מן התורה, או רק חייבי כריתות, נחלקו האחרונים. בפרישה כ' דאף זה מה"ת, דאל"כ הו"ל לגמ' לומר בית דינו של דוד גזרו על חייבי לאוין ועל הפנויה. והעתיקו הבית שמואל סק"א. וכ"כ בחכ"א קכ"ו א'.

ובפתחי תשובה כ' על דברי הפרישה, עיין בשער המלך פ"י מהל' אישות בקונטרס חופת חתנים סעי' מ' בהגהת מעם המלך שפקפק על זה. ובפנינו הוא שם בהגהת כבוד חופה, שכ' שכל זה שייך לד' הסוברים שפנוי על הפנויה אינו עובר בלאו. אבל לד' הרמב"ם פ"א מהלכות אישות ה"ד, שפנוי הבא על הפנויה הוא חייבי לאוין דלא תהיה קרשה מבנות

דאורייתא ר"ל רמז דאורייתא יש לה.

ג. ומש"כ הלשון שאי"ז אלא עשה, היינו שדרשה זו הוי כעשה. (וכ"כ במנחת חינוך דהוי לאו הבא מכלל עשה).

ד. בבית שמואל כ' והרמב"ם כתב איסור ייחוד מן הקבלה דאינו אלא רמז מתורה לכן אין מלקין אותו אלא מכות מרדות. ע"כ. משמע דסבר שלראשונים שהוא דאורייתא יהיה מלקות מה"ת ולא רק מרדות. וממילא מוכח דסבר שהשו"ע כהרמב"ם. ובמנחת חינוך מצוה קפח אות ב, הביא דברי הבי"ש והק' עליו ואני איני מבין זה דאפי' להסוברים שהיא מה"ת מ"מ לא מצינו זה בלאו רק מהדרש דאם מתייחדה עם בנה עש"ס וה"ל לאו הבא מכלל עשה דאינו לוקה וצע"ק.

ה. כן נראה במגיד משנה שכ' על דברי הרמב"ם ואיסור ייחוד עריות וכו'. בפ' אין מעמידין מסקנא דייחוד עריות מן התורה ואתא דוד גזר אפילו יחוד דפנויה. וז"ל המשנה למלך פ"ב דסוטה ה"א, ואין ספק דאשת איש שנתייחדה עוברת על דת משה היא דהא קיי"ל דייחוד אסור מן התורה, וכדאיתא פ"ב דע"ז ואע"פ שרבינו בפכ"ב מהל' איסור"ב דין ב' כ' ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה זהו לפי סברתו דכל דבר שאינו מפורש בכתוב לא קרי לי' דבר תורה והרב המגיד שם העתיק סוגיא דע"ז דאמרינן דייחוד עריות מה"ת הוא. ועוד דאף דנימא דאין איסורו כי אם מדרבנן מ"מ פשיטא דלא גרע ייחוד מראשה פרוע וכו'. וכע"ז כ' המבי"ט בקרית ספר.

ישראל'. א"כ אדרבה יש ראי' איפכא, שמדהוצרכו בית דינו של דוד לגזור על הפנויה, חזינן דחייבי לאוין אינו מה"ת. ויעו"ש עוד מש"כ.

ולכאנ' עצם הדיוק נמי אינו מוכרח, דכיון דלמעשה גזרו גם על הפנויה, א"כ בודאי חייבים להוכיר פנויה. וא"כ אי"ז קו' כ"כ אמאי לא כ' על חייבי לאוין ועל הפנויה, אלא כ' פנויה וכ"ש חייבי לאוין.

ובחזו"א אהע"ז ל"ד ו"ה, כ' להוכיח מסוגיא דסוטה ז' א' שהוא דאורייתא בחייבי לאוין. דאמרו שם במשנה דהבעל שהולך עם אשתו סוטה לירושלים להשקותה, כיצד עושה לה מוליכה לבית דין שבאותו מקום ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך. ודנו שם בגמ' בדיני יחוד אמאי בעינן שניים, ואמאי בעינן תלמידי חכמים. ומשמע בהמשך הגמ' שם שסברו שדין זה שצריך למסור לה שני ת"ח הוא מדאורייתא. והא הבא על אשתו סוטה הוא בלאו ולא בכרת, וכ"ש כאן שהיא ספק סוטה. משמע דחייבי לאוין נמי אסורים מה"ת ביחוד.

אבל יש מהאחרונים דסברו שחייבי לאוין אינם כחייבי כריתות, והאיסור יחוד בהם הוא מדרבנן.

האם רק איש אחד ואשה אחת הוי מן התורה

הנה הרמב"ם והשו"ע שינו מלשון הגמ', דבגמ' אמרו אסור להתייחד עם כל העריות שבתורה. והרמב"ם והשו"ע שינו עם ערוה מהעריות שהוא לשון יחיד עם ערוה אחת.

במגיד משנה שם א"כ היא מדברי קבלה והר"מ כתב דהיא רק גזירת דוד ע' בגמרא וצ"ל דדוקא חייבי לאוין שאין להם היתר אבל כאן בפנוי' אם רצה לקדש אותה יהי' בהיתר אינו אסור מה"ת רק מגזירת דוד.

ח. וכע"ז כ' החזו"א בגליונות על האבי עזרי.

ט. אי נימא דד' הרמב"ם והשו"ע שיחוד אסור מה"ת, א"כ אפשר לפ' שלכך שינו הלשון, משום דדוקא באיש אחד ואשה אחת הוי מה"ת, ולכך שינו שלא יתפרש עם כל העריות דהיינו אף כשהם כמה נשים, אלא רק עם ערוה מהעריות.

ו. הפרישה כ' בתוך דבריו שדוקא במופקרת עובר על לא תהיה קדשה. ולדבריו הא דבית דינו של דוד גזרו על הפנויה ולא הוה חייבי לאוין, איירי בשאינה מופקרת. אבל לד' הרמב"ם גם באינה מופקרת עובר כדמבואר במגיד משנה שם.

ז. וכן עמד ע"ז במנחת חינוך שם, וכ' מ"מ מה שכתבתי לעיל צע"ק לד' הפרישה דגם חייבי לאוין אסור מה"ת והרבה ראשונים דעתם בדעת הר"מ דגם על בעילת פנוי' שאינה מופקרת ג"כ לוקין עפט"ז מהלכות א"ב ציון זה צ"ע שלכאנ' אין שם מיד, אלא הוא כפ"א מאישות ה"ד יעויין

והביא בפתחי תשובה שבתש' חוות יאיר סי' נ"ג כ' דדוקא איש אחד ואשה אחת אסור מן התורה, אבל באיש אחד וב' נשים, או אשה אחת וב' אנשים [היינו באופן שאסור בהם היחוד, כגון פרוצים], אי"ז אלא מדרבנן. וכן האריך בזה בבית אדם כלל קכ"ו או' ט"ז. ובאמת כן איתא בשו"ת הרשב"א ח"א תקפ"ז, ואלף קע"ח, בדברי השואל ר' אליהו דמן עכו. אלא שלא נתבאר ד' הרשב"א בזה.

ובמהרש"ם ח"ג סי' קנ"ב כ' להוכיח מהראשונים בנדה דף ה', שאף בכמה נשים הוא יחוד מן התורה. שהביאו הרמב"ן והרשב"א, ובריטב"א כ' כן בשם תוס', שרה"ר לטומאה הוא רק בשלושה אנשים, אבל בנשים אפי' מאה נמי כאחד דמיון והוי רה". דגמרינן מסוטה, מה סוטה אין סתירתה אלא באיש אחד אבל שני אנשים והיא לא סתירה היא שהרי אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים אף רשות היחיד בלא שלשה אנשים, אבל נשים אפילו עשר נשים אין אדם מתייחד הילכך היא לא סתירה ורשות היחיד היא. חזינן שאיסור זה של איש אחד עם כמה נשים הוא מן התורה.

במעם איסור יחוד האם הוא מחמת שגורם לעבירה, או שעצם המצב של יחוד הוא מעין קורבה האסורה
במהות איסור יחוד, יל"ד האם איסור היחוד מן התורה הוא שמא יבואו לידי עבירה. או דלמא שהאיסור הוא שעצם מצב היחוד הוא עצמו קורבה, וכמו חיבוק ונישוק שאסור לרמב"ם מה"ת"א.

ובלשון הסמ"ג והרמב"ם והשו"ע, שכ' שדבר זה גורם לגלות ערות, משמע שהאיסור הוא שמא יבואו לידי עבירה.

וחנה בס' אבי עזרי קמא פכ"ב מאיסור"ב כ' לבאר שי' רש"י דבעלה בעיר אסור ביחוד, ומה שאמרו שבעלה בעיר אין חוששין משום יחוד היינו רק לענין שאין מלקין. דסבר דאיסור יחוד אינו החשש שמא יבא על' אלא עצם מצב היחוד אסור. אלא שהוא דומיא דאמו דרק היכא שנחשדו אסרו ולא היכא דליכא חשד כמו עם זכר ובהמה. וממילא בבעלה בעיר שביסוד הדבר יש יצר אלא דמיסתפי ולכך לא יעברו עבירה, מנא לן להתיר. ורק לענין מלקות אין מלקין כשבעלה בעיר, משום שהמכת מרדות אינו מחמת העבירה שעברו ביחוד, אלא כדי שלא ירגילו בזה ולא יבואו לידי עבירת הביאה. ולכך כשבעלה בעיר דמיסתפי מהבעל ואין חשש לביאה, ליכא מלקות.

יא. ולפ"ז לכאור' דלרמב"ן אין יחוד מה"ת וכ"ש מחיבוק ונישוק דלדבריו אי"ז מה"ת.

י. לכאור' משמע שהרשב"א אינו חולק עליו בזה, דאל"כ הי' לו לדחות דבריו בקל.

פתח סעיף א היחוד ה

והחזו"א העיר ע"ז בגליון, שברמב"ם ובשו"ע הלשון שדבר זה גורמ"י. ועוד העיר וז"ל והרי נדה שקודם שבא עלי' יחוד אסור' ולאחר שבא עלי' ויש לה היתר התורה העידה עלינו ומותר דלא ילפינן מקרא רק יחוד הגורם לעבירה' ע"כ.

ועכ"פ כל דברי האבי עזרי זה בשי' רש"י שאסר יחוד כשבעלה בעיר. אבל לשאר הראשונים דבעלה בעיר מותר, והכי נקטינן, א"כ תו ליכא ראי' לכל זה.

וחי' לדון איפכא שמדהתירו כשבעלה בעיר, מוכח שכל האיסור הוא רק ממעם דשמא יבואו לידי עבירה, ולכך כשבעלה בעיר שאין את החשש לא שייך האיסור'.

אבל אפשר דמכל זה ליכא ראי', דכל ההנאה והקורבה במצב של יחוד הוא יחוד במצב שיכולים לבוא לידי עבירה. אבל היכא שמירתתי וחוששים מלבוא לידי עבירה, גם כל מצב היחוד אינו הנאה וקורבה. וכן במקום שאין יצר לעבירה אין להם הנאה וקורבה ביחוד, דהיצר בזה הוא הגורם להנאה ולמצב הקורבה במצב של יחוד. [וכמו שפשוט שרק במצב יחוד אסור, אבל כל שיש חשש שיכנסו מבחוץ כנפתח פתוח וכדו', אין איסור עצם היחוד, דבכל זה אין הנאה והרגשת קורבה כ"כ].

אבל עכ"פ לשון השו"ע בודאי משמע שהאיסור הוא שמביא לידי גילוי ערוה. וכל הנדון להוציא מפשרו ולומר שעצם המצב הוא האיסור, הוא ליישב שי' רש"י, ולשאר הראשונים תו אין צריך לכל זה.

איסור ידוע ע"כ. פי' דאף שאיסור היחוד הוא שלא תבא לידי עבירה, אעפ"כ בנתייחדו אין אוסרין דאינו ודאי שעברו. חזינן שאסרה תורה גם דבר ספק. מבואר דסבר דאיסור היחוד הוא להרחיקם שלא יבואו לידי עבירה.

טו. וכן חזינן בעוד מקומות שכל שאין חשש לעבירה אין בו איסור. כדמבואר בהא דאמו, כלום יש לך הנאה ממקום שבאת משם. וכן מבואר שלאחר שבטלו אנשי כנה"ג היצר מהקורבות הותר יחוד באחותו כדאמרו בקידושין פ"א ב'. ואף שקודם לכן היה אסור מה"ת. וכן מבואר שבשעת אנינות שרי לאבא שאול משום שבשעת אנינות תביר יצרי'.

יב. ולמה שכתבנו אי"ז הערה על דברי האבי עזרי, שגם הוא לא כ' כן אלא בד' רש"י.

יג. קצת צ"ע הלשון, דהרי בחזו"א יו"ד צ"א סק"ג מבואר דחתן שפרסה אשתו נדה הוא מדרבנן.

יד. ועיין עוד בחזו"א יו"ד סי' ע"ב סק"ח שמבואר שיחוד אסרה תורה מהחשש שיבוא לידי עבירה. דכ' שם לענין שעת וסתה דהוי מן התורה שמא תראה וכ' וז"ל ומיהו סמוך לוסתה י"ל דהוי מה"ת דמידי חששא לא נפקא והלא אסרה תורה את היחוד ואין אוסרין על היחוד ולא מחזקינן ל' לספק איסור וכן איכא טובא דצריך האדם להרחיק שלא יבוא לידי

והכי נקטינן שכל האיסור הוא כדי שלא יבוא לידי גילוי ערוה.

ונפק"מ בנדרון זה, שייך לענין מי שאין יכול להתקשות כלל בכל מצב שהוא, שאין בזה חשש לעבירה. ואם האיסור הוא איסור עצמי של קורבה, לכא' יש לאסור גם בזה. שאינו דומה למקום שחוששים שמא יבוא הבעל, דבזה שייך לומר שהוא גורם שלא יהיה קורבה כ"כ. משא"כ כאן שלכא' גם אם אין יכול להתקשות כלל, אבל יש תאוה כבשאר בנ"א. ושייך בזה קורבה.

ולכא' לפ"ז יש הוכחה שאינו איסור עצמי, מהא דטומטום. שבטומטום לא שייך חשש לעבירה, אבל תאוה לכא' איכא. ומבואר שטומטום מותר ביחוד בין עם איש ובין עם אשה. יחוד איש עם טומטום מבואר ברמב"ם הי"א ובשו"ע סעי' י"ב שמוותר. ויחוד טומטום עם אשה מבואר בביאור הגר"א שם שמוותר. חזינן שהיכא שלא שייך חשש לעבירה ליכא איסור.

יחוד בחצי שיעור

עוד יל"ד נפק"מ, לענין שיעור האיסור. שאם הוא איסור עצמי לכא' אין בו שיעור. וגם אם חז"ל הגדירו את האיסור בשיעור הראוי לביאה, אבל עכ"פ מטעם חצי שיעור יש לאסור. אבל אם הוא הרחקה דאורייתא, א"כ בחצי שיעור שלא שייך חשש, לכא' אין איסור. שכל שלא שייך חשש לעבירה אינו מענין האיסור כלל, ולא נחשב איסור בחצי שיעור.

אמנם כל זה באופן שמצד עצמו לא יהיה מצב של יחוד כשיעור הראוי לביאה. אבל אם הם במקום סגור שבידם להחליט אם להפסיק את היחוד ע"י פתיחת הדלת או להשאר במצב של יחוד, בזה נראה שגם אם הם מחליטים להיות פחות משיעור יחוד ולפתוח, הרי"ז אסור. וכ"כ בשו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א ס"ק ר"ו וז"ל לענין יחוד אף פחות מכדי ביאה אסור, לבד דזה הוה חצי שיעור^{טז}, אף גם אם אח"כ ימלך עוד על חצי שיעור דוק [וזה י"ל דתלי בכוונתו האמיתית] אבל בפשוט דאנו חוששין שיבעול ושוב ישתהה שם ומאי נפ"מ הרי סיפק בידו. עכ"ל.

אמנם לכא' גם לסברא הנ"ל שאיסור יחוד אסור בעצם מדין קורבה, הנ"מ במצב יחוד היכול להביא לעבירה, שזה גורם הרגשת קורבה. אבל בהמצאות במקום שאין יכולים לבוא לעבירה מחמת שבפחות משיעור הראוי יפתח מעצמו, אין בזה גם מצב המביא לקורבה. ואין בו גם ענין חצי שיעור.

טז. מש"כ שיש גם איסור חצי שיעור, ביחוד גמור שלא יפתח מעצמו, אלא שהם פותחים לבסוף, שבזה שייך גם חצי שיעור. אפשר שגם הוא איירי רק בכה"ג שהם

יחוד במקום פיקוח נפש

עוד יל"ד נפק"מ, לענין יחוד במקום פיקוח נפש. [והוא שייך באופנים מסויימים בנסיעה באמבולנס, וכדו']. שאם הוא איסור עצמי של קורבה, בודאי אסור בו יחוד גם במקום פקו"נ. דהרי"ז כאביזרייהו דגילוי עריות, והוא נמי ביהרג ואל יעבור יעויין יו"ד סי' קנ"ז. אבל למאי דנקמינן שהוא חשש כדי שלא יבואו לגילוי ערוה, א"כ יל"ד בזה" דאפשר שאי"ז נחשב כאביזרייהו דגילוי עריות"י, ויהיה מותר במקום פיקוח נפש"י.

האם בן ובת משמרים להציל מיחוד, הארכנו להלן בסעי' ה'.

חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו

במשנה קידושין פ' ב', מתייחד אדם עם אמו ועם בתו. והוא נלמד מהא דכי יסיתך, דכל איסור יחוד נלמד מקרא דכי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואינו מתייחד עם כל עריות שבתורה. מבואר דבן עם אמו מותר להתייחד. ולמדו חז"ל מסברא דה"ה האב עם בתו. והכי מבואר בתורא"ש קידושין פ"א ב' ש"כ' והא דשרי בבתו כמו באמו משום דהואיל ויצאה ממנו לא מגרי בי' כלל ואף על גב דלא הוי יצתה ממנו ממש כמו באמו. ע"כ.

ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר.

יט. ובס' פתח הבית כ' שכשאינו להנאה אלא שבהכרח מתייחדים כנסיעה לבית חולים אי"ז בכלל אביזרייהו, והביא שכך שמע ממוריננו הגר"נ קרליץ שליט"א.

כ. יעויין רש"י פ"א ב' ד"ה ודר עם אמו או עם בתו, דלא תקיף יצריה עלייהו דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקרינהו לעיניה כו'. ע"כ. והוא צ"ב דהא יחוד עם אמו הוא מקרא. [ואין נראה לומר דהכא לענין לדור. דאין סברא שלדור אסור מה"ת]. ועיין פני יהושע. ועיין מהרש"א חידושי אגדות יומא סט ב ד"ה נבעי.

יז. ואי נימא שהוא בכלל האיסור דאביזרייהו. א"כ יל"ד אם בשבת מותר לצרף שומר לנסיעה כדי להתיר מיחוד. ובספר זר זהב בחיבורו על ספר איסור והיתר הארוך כלל נ"ט אות א האריך בנדון זה, יעו"ש. יח. וכל זה ביחוד שלא לשם תאוה. אבל מי שהעלה לבו טינא להתייחד עם האשה בזה לכאוי' הוא ביהרג ואל יעבור. דהוכחת הראשונים דאביזרייהו דגילוי עריות הוא גם בכלל יהרג ואל יעבור, הוא מהגמ' בסנהדרין עה א, אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ובאו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שתבעל אמרו חכמים ימות ואל תבעל לו תעמוד לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו

יחוד עם אחותו

בגמ' שם פ"א ב', אמר רב יהודה אמר רב אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה.

מבואר שנחלקו ר' אסי ושמואל אם מותר להתייחד עם אחותו. דלד' ר' אסי מותר להתייחד עם אחותו שלא בקביעות, ולדור עם אמו ובתו בקביעות. ולד' שמואל אסור להתייחד עם אחותו אפי' באקראי.

ומבואר בגמ' דשמואל שאסר עם אחותו, ה"ה עם אמו ועם בהמה. ומשמע פשטות הגמ' שסברו שאין חילוק בין אמו ואחותו. שהק' בגמ', תנן מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל וליטעמך הא דתניא אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים בעדים אין שלא בעדים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הזהרו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הזהרו בי מפני כלתי. הנה הק' על שמואל ממתני' שמבואר שמותר להתייחד עם אמו, ולא חילקו דתנא דמתני' איירי באמו ותנא דברייתא באחותו וחמותו, אלא פ"י שהוא מחלוקת וכאיך ברייתא דהזהרו בי מפני בתי. מוכח דשמואל שאסר עם כל העריות שבתורה הוא גם עם אמו, וכהא דרבי מאיר. ומשמע דסברו שאין חילוק בין אמו לאחותו¹, אלא המקיל באמו ה"ה באחותו, והמחמיר באחותו ה"ה באמו.

וב' הרא"ש סי' כ"ד, שפסקו התוספות דהלכתא כרב אסי לפי שנראה שהיה גדול משמואל. [והביאו לזה ראי' מהגמ' ב"ק פ' ב', שמואל לא עייל קמיה דרב אסי, והוכיח הרא"ש שזוה לא היה מחמת זקנה, אלא מחמת שהוא גדול יותר]. אבל סיים הרא"ש, והמחמיר תבוא עליו ברכה. והר"ן ל"ג א' כ' דה"ל סתם כמתני' ומחלוקת בברייתא, והלכה כסתם.

הנה בדברי הר"ן דהלכה כסתם משנה לא נתבאר בהדיא האם קאי גם על אחותו, או דרך לענין אמו הלכה כמתני'. אבל ברא"ש שכ' הלכה כר' אסי, בודאי קאי גם על אחותו. [ובפשטו גם בר"ן הוא כן, שהרי בגמ' משמע שאין חילוק].

דאחותו וחמותו היה מקום ליישב שאינו סותר ממתני', דאמו ובתו קיל מאחותו וחמותו, והגמ' לא תי' כן, וא"כ משמע דסברו שאין חילוק. ואולי ראיית שמואל מסוף הברייתא אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה.

כא. הנה בשמואל ודאי משמע דקאי גם על אמו, דכי אמרה ר' יהודה קמי' דשמואל הא דר' אסי אמר שאסור עם כל העריות. וממילא הגמ' לא יכלה ליישב דאין קר' מהמשנה. וכן מהא דר' מאיר, מבואר בהדיא דלא כמתני'. אלא דהברייתא

ברמב"ם ובטורכ ובשו"ע כי לא הזכירו כלל דין אחותו, אלא רק אמו ובתו. [בב"י סי' כ"ד לענין יחוד עם הבהמה הביא את כל הגמ' כאן והרא"ש והר"ן, אבל עכ"פ בשו"ע לא הזכיר מידיו].

ונחלקו האחרונים האם מוכח דד' הרמב"ם והטור ושו"ע לאסור יחוד עם אחותו. בבית שמואל כ' ואינו יודע למה הרמב"ם והטור השמיטו, ואפשר דס"ל אע"ג דהלכה כרב אסי במה דפליג עם שמואל אבל מה שהוסיף על המתני' לית הלכת' כוותי' כי במתני' לא תנא אלא יחוד עם אמו. וכ"כ הרדב"ז ח"ז סי' לב. וכ"כ החיד"א, שו"ת יוסף אומץ סי' כ"ו.

ופי' הרדב"ז, והחיד"א, דהטעם בזה דסו"ס פשטות דמתני' שרק עם אמו ובתו מותר ולא עם אחותו, וכן נראה בהא דר' יוחנן משום ר' ישמעאל רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמו וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה. ומשמע שרק עם אמו מותר, [וה"ה בתו, דסברו חז"ל דדמי לגמרי לאמו. וכן בר' אסי חזינן דבתו כאמו וקיל מאחותו]. אבל שאר כל

כב. אמנם הוא דוחק גדול שהטור לא הזכיר את דברי הרא"ש. [ובקיצור פסקי הרא"ש, כ' הטור, מתייחד אדם עם אחותו לפי שעה ודר אפילו בקבע עם אמו].

כג. והוא נמי דוחק גדול, דהי' לו בב"י להזכיר שהוא מחלוקת ראשונים ולא לסמוך על סתימותו בשו"ע.

כד. וברבינו ירוחם נכ"ג ח"א לכאור' מבואר כהבית שמואל ודעימי', דסבר בד' הרמב"ם שפסקין כשמואל שאסור יחוד עם אחותו, שכ' וז"ל מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו כ"כ ר"א ושמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפי' עם בהמה והתוס' פסקו כר"א ונראה דבשאר עריות אסור להתייחד ודוקא לדור אבל לפרקים מותר להתייחד עם כל העריות הקרובות כגון אחותו ודודתו וכיוצא בהן והרמב"ן [והרמב"ם] כתב סתם אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה חוץ

מאמו ובתו וכן נראה עיקר. עכ"ל. אמנם הוא דוחק גדול שלא הזכיר דברי הרא"ש. וכן נראה לכאור' בביאור הגר"א בד' הרמב"ם. שכ' אהא דכ' המחבר חוץ מהאם עם בנה וז"ל מתניתין שם ואע"ג דאמר שמואל שם אסור להתייחד כו' הא פריך עליה ממתני' ושני תנאי היא והו"ל סתם מתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם מתני' וכן מתני' שם פ"ב א' דלא כותי' ואף ר' יהודה לא אמר אלא ברועה ורווק וכל האמוראי שם דעבדי כשמואל ממידת חסידות עשו וכמש"כ הרמב"ן ר"ן. אבל הרא"ש פסק כרב אסי עכ"ל. ומדכ' שהרא"ש והר"ן לא שיטה אחת, [וכן אחר שהאריך שהלכה כתנא דמתני' להתיר אמו דלא כשמואל, הוסיף אבל הרא"ש]. מוכח דסבר דהר"ן רק לענין אמו פסק דלא כשמואל בגלל המשנה ולא לענין מה שנחלק עם שמואל ורק הרא"ש פסק גם בזה כר' אסי.

העריות אסור. וממילא רבי יוחנן דלא כשמואל ודלא כר' אסי, אלא ד' אמצעית, דהלכה כסתם משנה ולכך עם אמו ובתו מותר, אבל עם אחותו אסור.

ומאידך, בפרישה כ' וה"ה שעם אחותו מותר, אלא שרבינו נקט הני דתנן במשנה בהדיא להיתרא. וכן נראה בחלקת מחוקק סק"א, וסי' כ"א סק"א. וכ"כ במשנה למלך פ"א מסוטה ה"א.

ובחכמת אדם כלל קכו דין יב, פסק כר' אסי. וכן כ' הח"ח בנדחי ישראל פ' כ"ד דין ד' אסור להתייחד... עם ערוה... חוץ מהאב עם בתו והאם עם בנה שזה מותר אפי' לדור בקביעות, ואח עם אחותו מותר ביחוד עראי. ע"כ.

ונראה דהאיסור לדור בקביעות אינו מה"ת, אלא מדרבנן.

ומה הוא שיעור קביעות לא נתבאר בפוסקים. ובשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' מג, כ' שהוא עד ל' יום. אבל אין הוכחה מכרחת לזה. ובראשונים ובפוסקים לא מצינו מידי בזה. וצ"ע למעשה.

וכל האיסור להתייחד בקביעות, הוא באופן שהם ביחוד בקביעות. אבל אם הם דרים בקביעות שלא ביחוד, מותר יחוד באקראי. ועל כן המצב הרגיל היום שכולם גרים בבית אחד, מותר להתייחד האח עם אחותו באקראי. שאף שהם דרים בקביעות יחד, אבל אינם ביחוד בקביעותיה. ועל כן לא נחשב לדור בקביעות.

ובן מבואר ברש"י שכ' מתייחד עם אחותו לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה בבית. ולחלבה, נקטינן לעיקר הדין, דמותר להתייחד עם אחותו באקראי, אבל לדור בקביעות אסור.

וכל זה מן הדין, אבל עכ"פ מבואר בראשונים דהמחמיר תבא עליו ברכה. וכ"כ בחלקת מחוקק, ובחכ"א שם.

יחוד עם נכדה ושאר יוצאי חלציו

כ' הב"ה, הביאו בפתחי תשובה, דכל יוצאי חלציו דינן שוה, בת בתו, ובת בת בתו, נמי שרי, כמו בתו. וציין למש"כ בסי' כ"א לענין המבואר שם שהאב מותר לחבק לבתו ולנשק ולישן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים. וכ' ע"ז הב"ה שם שאפי' בת בתו וכל יוצאי חלציו נמי שרי. ועפ"ז התיר כאן יחוד.

כה. שטעם האיסור לדור בקביעות אינו שהם ביחוד בקביעות שייך יותר חשש שברבות הזמן יעברו איסור. מטעם שכה"ג לבו גס בה, אלא שבאופן

פתח סעיף א היחוד יא

ובזונתו שמאחר שהתירו חז"ל שינה בקירוב בשר עם כל יוצאי חלציו, מוכח דסברו שאין יצר. וממילא הוא טעם להתיר נמי יחוד, שהרי טעם היחוד ילפינן מאמו וכל שאין יצר דומיא דאמו, הרי"ז מותר. [כמו שלמדו חז"ל מסברא לענין בתו, (ואחותו)].

ואף לדברי הרמב"ן שחיבוק ונישוק וקירוב בשר אינו מה"ת, אבל עכ"פ חזינן מהא דאסרו חכמים קירוב בשר עם העריות, ועם יוצאי חלציו התירו, מוכח דסברו שאין יצר, וממילא הוא מהני נמי לנדון דידן.

ורדין זה שמותר בבת בתו החיבוק ונישוק ושינה בקירוב בשר, העתיק בחלקת מחוקק סי' כ"א. ובבית שמואל שם הביא שהר"ן חולק ע"ז, והאריך לדון אם קי"ל כהר"ן או לא. והביא הפתחי תשובה שם מהברכי יוסף שכ' דבאמת ההיתר מפורש דהתניא באבל רבתי שהאם נקברת עם בן בנה, זה הכלל כל שישן עמו נקבר עמו. והר"ן סובר דההיא ברייתא אינה להלכה. אבל אנן קי"ל כההיא ברייתא, דהכי איתא בשו"ע סי' שס"ב סעי' ג' אבל נקבר האיש עם בתו קטנה, והאשה עם בנה קטן ועם בן בנה קטן. זה הכלל כל שישן עמו בחייו, נקבר עמו במותו. ע"כ. א"כ חזינן דבן בנה נמי שרי בקירוב בשר.

וא"כ לפ"ז ה"ה לענין יחוד, עולה כהב"ח דמותר בבן הבן. [ולדברי הר"ן האוסר קירוב בשר בבן הבן, לכאן ה"ה יהיה אסור יחוד. אבל עכ"פ קי"ל דשרי בבן הבן לענין קירוב בשר, וממילא ה"ה לענין יחוד].

ובעזר מקודש האריך בזה האם בתו ובנו הוא דוקא, או גם שאר דורות. וכ' דהנה ברש"י קידושין פ"א ב' מבואר טעם ההיתר לדור עם אמו ובתו משום דלא תקיף יצריה עלייהו דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקרינהו לעיניה כו'. וא"כ לכאן ה"ה עם בת הבת. אלא שמאידך בגמ' הביאו קרא דכי יסיתך, דהיינו דבעינן קרא להתיר ולא דרשינן טעמא דקרא, וא"כ ליכא קרא אלא לבן ולא לבן הבן. והאריך בזה הרבה. ולבסוף כ' דנראה בדברי המהרש"א חידושי אגדות יומא ס"ט ב' ד"ה נבעי, שהועילו אנשי כנה"ג לגבי הקרוב קרוב קודם בהדרגה. וממילא אין ללמוד היתר מאם ובת ליותר מזה. ומה שהועילו אכנה"ג לשאר קרובות הוא עכ"פ שלא יוסיף. יעו"ש אריכות דבריו.

אמנם בסוף סי' כ"א כ' לענין שאילת שלום לאשה, וכ' שם נראה שבן בנו ובת בתו ולהלן ואם אביו ואם אמו ולמעלה לגבי יחוד שוה לבן ואם ואב ובת, וממילא כן הוא לגבי דרישת שלום.

וציין בפתחי תשובה לנ"ב תנינא אהע"ז יח, ושם איירי בענין אדם ונכדתו, ובתוך הדברים האריך שם האם עברו שם על איסור יחוד או שבמציאות לא היה מצב של יחוד. ומבואר דפשיטא ל' שיחוד עם נכדה אסור. ובסי' קע"ח בפת"ש סק"י הביא דברי הגו"כ,

וכ' שם במוסגר שמוזה מוכח שדעתו דמה שאמרו האב מתייחד עם בתו הוא דוקא בתו ולא בת בתו או בת בנו.

ולענין הלכה נקטינן כהב"ח להתיר יחוד עם בת בנו ובת בתו. כמו שנקטינן כן לענין קירוב בשר.

והנה הב"ח כ' גם בת בתו, וכל יוצאי חלציו. דהיינו שלא רק בנכד אלא גם בנין, ושאר דורות, נמי מותר.

ובסברא הוא מחודש להתיר עד סוף כל הדורות, אף שאין דין של קורבה ביניהם. ויש כמה דינים שנין אינו כנכד^י. אלא שלא מצינו בפוסקים מי שחילק בהדיא בין נכד לבנין^י. ולמעשה צ"ע.

והבעל עם אשתו נדה

בגמ' סנהדרין ל"ז א', סוגה בשושנים שאפילו כסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרב כהנא אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת אמר ליה התורה העידה עלינו סוגה בשושנים שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות.

לענין קורבא דעדו אמרי' ראשון בשלישי כבר הפליג ואחז"ל אם תשקור לי ולניני ולנכדי עד כאן רחמי האב על הבן. וכן לענין ברכת הנס, בסי' רי"ח, דאיתא בשו"ע סעי' ד', דכל יוצאי ירכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה. ובמשנ"ב הביא מהא"ר שבן הבן מברך בכל גוונא, אבל נין רק אם נולד אחר הנס שהוא שותף בנס. ופי' שם הא"ר הטעם, שי"א שבנו מברך משום כבוד, וי"א משום שהוא שותף בנס. ונפק"מ לענין זה, שאם הוא מדין כבוד, א"כ הוא רק עד נכדו אבל נינו אינו מברך, משום דעד כאן רחמי האב על הבן אבל יוצאי ירכו אין מברכין. ולטעם דשותפות הוא כל יוצאי חלציו. כז. אמנם באמת בברייתא הנ"ל דקירוב בשר מצינו רק לענין בן הבן, ולא מצינו

כו. מצינו בכמה דינים דנין לא הוי כנכד, והביאו מדברי חז"ל על הפסוק בראשית פרק כא פסוק כג, אם תשקור לי ולניני ולנכדי. והוא ג' דורות, דניני היינו בן ונכדי הוא בן הבן. ופירש"י מבראשית רבה עד כאן רחמי האב על הבן.

והוא לענין עדות שבן הבן פסול לעדות, ולענין נין נחלקו בגמ' ובראשונים ב"ב קכ"ח. ובשו"ע חו"מ סי' לג סעיף ב, אלו הם הפסולים וכו', ולעולם שלישי בראשון, כשר, וכו', לפיכך האב עם בן בנו, פסול, מפני שהאב ובנו ראשון בראשון כמו אח ואחיו, ועם בן בן בנו, שהוא רביעי ממנו, כשר, מפני שהוא שלישי בראשון, וכו', ויש אומרים דשלישי בראשון, פסול. ויעויין ברמ"א שם. והטעם של המכשירים הביא בחת"ס ח"ג אבהע"ז א סימן קיג, ואפי'

וב' בתוס' וא"ת והא יחוד ראורייתא היא כדדרשינן מבי 'יסיתך אחיך בן אמך, והיכי אתא קרא דרברי קבלה למישרי מאי דכתיב באורייתא. וי"ל דלא אסרה תורה אלא כעין אמו דלא עבידא דמשתריא, אבל נדה סופה ליטאר.

עו"ב תוס' ומיהו היכא דלא בעל אפילו נדה אסורה להתייחד כדאמר' בפ"ק דכתובות לא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים.

כלה שפירסה נדה

וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול, אסור להתייחד עמה

ודברי תוס' הם בגמ' כתובות ד' א', תניא כוותיה דרב חסדא הרי שהיה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ונתן מים על גבי בשר ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובעל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים וכן מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים.

ואף שנתבאר שאשתו נדה מותר להתייחד עמה כיון שיש לה היתר לאחר זמן. היינו אחר שכבר בעל בעילה ראשונה, אבל אם עדיין לא בעל, תקיף יצרי', ואסור להתייחד אף שיש לה היתר לאחר זמן.

האם האיסור יחוד בכלה שפרסה נדה הוא מה"ת או מדרבנן

ולא נתבאר בהדיא אם איסור יחוד עם הכלה קודם שבעל הוא מן התורה או מדרבנן. דהיינו שהחילוק בין אשתו נדה לשאר ערוה, הוא אם יהיה לה היתר לאחר זמן, וכנ"ל, ונתחדש כאן נמי עוד תנאי, שכבר בעל בעילה ראשונה דלא תקיף יצרי' כ"כ. ובוה יל"ד האם הם ב' תנאים הנצרכים מה"ת, דהיינו דכל שלא יהיה לה היתר לאח"ז, או שעדיין לא בעל דתקיף יצרי', אסור מה"ת. או שמה"ת כל שיהיה לה היתר לאח"ז מותר, ומדרבנן הוסיפו עוד תנאי שכבר בעל בעילה ראשונה דלא תקיף יצרי' כ"כ.

ומלשון תוס' קצת משמע שאינו מן התורה. שמשמע שאינו חלק מהשו"כ דבעינן ב' תנאים להתיר איסור תורה. אלא משמע שאחר שפי' שכיון שיש לה היתר לאחר זמן לכך אינו אסור, הוסיפו עוד דין דמיהו היכא שעדיין לא בעל הוא אסור.

יותר. וכן בפוסקים בסי' כ"א שהביאו כח. ויעיין במהר"ם שם פי' אחר בדברי תוס', ולדבריו הוא תי' שני על הקר', ולא הזכירו לעוד דורות.

אבל ברבינו יונה חי' לסנהדרין שם, הק' כקו' התו', וכ' וז"ל נוחא לי כו' דאיכא למימר שלא אסרה תורה יחוד דערייות אלא דומיא דאם שהוא איסור שלא הי' לו היתר ולא יהא לו היתר לעולם שיצרו מתגבר עליו ביותר. אבל נדה שכבר בא עלי' ועדיין יבא היתר לאיסורו, לא אסר הכתוב יחודה. תדע דחתן שפרסה אשתו נדה אמר' דהוא ישן בין האנשים וכו' והתם מפרש דדוקא אם לא בעל. ע"כ. מבואר דכדי להתיר מן התורה בעינן ב' תנאים, גם שהי' לו כבר היתר, וגם שיהיה לו היתר לאחר זמן. אבל חתן קודם שבעל אסור מה"ת.

ובחזו"א יו"ד סי' צ"א סק"גכט כ' להוכיח שהוא מדרבנן, מהא דמבואר בראב"ד, והעתיקהו הרמב"ן והרשב"א, כדלהלן שבכלה שפרסה נדה אין ביום איסור יחוד אלא רק בלילה, ואם הוא אסור מה"ת אין סברא לחלק בן היום ללילה. ורק כיון שהוא מדרבנן בזה סברו חז"ל שביום אין כ"כ סברא לאסור אלא רק בלילה. ואף דלא נקמינן כותי', היינו לעצם חידושו להתיר ביום, אבל עכ"פ מוכח מדבריו שסבר שהוא מדרבנן, ולא מצינו בהדיא בראשונים (מלבד רבינו יונה הנ"ל) דסברו לא כן.

ובן הוכיח מהתירו"ד סי' רנ"ג הביאו הרמ"א יו"ד קצ"ב סעי' ד', שהעלה סברא שאם היתה טהורה כשנשאת ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך, א"צ שימור עוד, דחזינן דלא תקיף יצרי' כ"כ. וכל זה הוא סברא בדרכנן, אבל בדאורייתא לא היינו סומכים להתיר על סמך סברא זו.

אופני השמירה בחתן וכלה

אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים

כן הוא לשון הברייתא שם. ונחלקו הראשונים בזה אם דיני השמירה כאן הם כשאר דיני יחוד, או דכאן החמירו יותר להצריך שמירה יתירה. עוד נחלקו האם איסור היחוד הוא גם ביום, או רק בלילה.

ב' הראב"ד בבעלי הנפש, שער הפרישה, וז"ל אך יש נדה אחרת שהיא צריכה פרישה גדולה מזו והיא הכלה שלא נבעלה ופירסה נדה שהוא אסור להתיחד עמה בלילה, אלא הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים כדאיתא בכתובות בפ' ראשון. ומדקאמר בין האנשים ובין הנשים משמע שצריך להיות בבית אנשים ונשים זולתי החתן והכלה. והוא

הנשים, וע"ז הביא הב"י דברי הגה"מ בפ' י"א (דפוס קושטא ה"ח), אהא דאמרין הוא ישן בין האנשים וכו' כתב ראב"ן מיעוט אנשים שנים מיעוט נשים שנים. ע"כ. ובראב"ד שבפנינו במהדו"ב איתא כן בהדיא. ואולי הוא ט"ס בהגה"מ וצ"ל כ' ראב"ד.

כט. כל סימן זה הועתק נמי באבן העזר סי' ל"ד.
ל. בב"י הל' אבילות סי' שמ"ב הביא דין זה דבעינן ב' אנשים וב' נשים בשם הגהות מיימוניות. דהטור שם הביא דברי הראב"ד דבעינן גם הוא בין האנשים וגם היא בין

ישן לצד אחד עם האנשים והיא ישנה לצד אחר עם הנשים, נמצא הייחוד הזה חמור יותר מייחוד של אשת איש שהיא מתיחדת עם שני אנשים כשרים, וזו אינה מתיחדת עם בעלה עד שיהיו שם אנשים ונשים, והמעם מפני שהיא אשתו והיא כלה והיצר מקמרג עליה.

ובסוף שער הפרישה סי' ג' כ' מוסף עליהם הנדה בימי חופתו ולא בעל שהוא אסור בכל אלה ואסור להתיחד עמה בלילה. מוסף עליהם אשת ישראל שקנא לה ונסתרה שהיא אסורה בכל אלה ואסורה להתיחד עמו ביום ובלילה, אבל יש לה היתר. ע"כ.

הנה מבואר בדבריו קולא גדולה, שכל האיסור יחוד בזה הוא רק בלילה ולא ביום. ומאידך מבואר חומרא גדולה בדיני השמירה בלילה, דבעינן גם שמירה במקומו של החתן וגם שמירה במקומה של הכלה. דהיינו שהוא ישן עם עוד אנשים, והיא ישנה בצד אחר עם עוד נשים.

והביא דבריו הרמב"ן בתורת האדם שער האבל - ענין האבלות, וסיים וכבר הורה זקן. וכן הרשב"א בתוה"ב בארוך בית ד' שער ב' ובזמן שהן ישנים בבית אחד צריך הוא לישן בין האנשים לצד אחד והיא ישנה לצד אחר.

אבל הרו"ה בהשגות על בעלי הנפש חלק על הראב"ד, על ב' החידושים, הא' דגם ביום אסורים ביחוד. והב' דלא בעינן בזה דיני שמירה מיוחדים אלא כשאר דיני יחוד. וז"ל אבל זו ברור לנו, דכי קתני הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים, אורחא דמלתא קתני ובכל שימור שמוציאו מאיסור יחוד דיו. והייתי סבור דמה שכתב הרב אסור להתיחד עמה בלילה אורחא דמלתא קתני ולא דוקא, עד שראיתי בסוף השער במנ"י הט' פרישות שכתב מוסף עליהם הנדה בימי חופתו ולא בעל שהוא אסור בכל אלה ואסור להתיחד עמה בלילה, מוסף עליהן אשת ישראל שקנא לה ונסתרה שהיא אסורה בכל אלה ואסורה להתיחד עמו ביום ובלילה. וקשה בעיני דבר זה כי המלך הזקן מושל רע למשול ביום ובלילה ואיננו מבדיל בין האור ובין החשך וכו'. ע"כ.

ובן ברא"שלא מו"ק פ"ג סי' ל"ו הביא דברי הראב"ד וכו' ע"ז, ומאד הפליג החכם להחמיר בלילה להצריך שתי שמירות והפליג להקל ביום להתיר יחוד חיבוק

הראב"ד ולא העיר מידין. ואין נראה לומר דהרא"ש איירי רק לענין אבילות, ולכך בכתובות לא העיר מידין. דהא בברייתא משמע שדינא שוה. וכ"כ הב"י בסי' קצ"ב וז"ל ואע"ג דהתם לענין אבילות מייירי הרא"ש ורבינו נראה דלהא

לא. הרא"ש בכתובות הביא דבריו ולא העיר מידין, אבל במו"ק חלק עליו כנ"ל. [ביש"ש כתובות פ"א סי' ו' כ' (לענין איזה פרישות אסרו באבל) שכתובות פירש ברישא, ואחר כך מו"ק. וא"כ אולי נימא כן גם לגבי מה שכתובות הביא דברי

ונישוקל^ב ואיפכא מסתברא כי למראית העין היצר מתגבר הלכך (בלילה או ביום קתני) והיחוד אסור ביום כמו בלילה אבל במוני פרישות אין צריך להרחיק. ע"כ. הנה חלק על מה שהקיל שביום אי"צ שמירה, וכ' דאדרכה למראית העין היצר מתגבר הלכך גם ביום בעינן שמירה. ובטור הל' אבילות סי' שמ"ב הביא לשון הרא"ש וסיים בדבריו וא"צ שתי משמרות אלא הוא בין האנשים או היא בין הנשים. ומשמע שהוא המשיך דברי הרא"ש^ג.

והנה בכל דיני יחוד יתבאר להלן ביום סגי בשמירה אחת, ובלילה קי"ל דבעינן ב' שומרים. [דבשומר א' אינו חושש ממנו כ"כ מחמת שהוא ישן, ובב' שומרים הוא כבר חושש שמא אחד יתעורר]. וממילא לכאן ה"ה כאן בכל שמירה בעינן ב' שומרים. דהיינו לד' הראב"ד, ב' שומרים עם החתן וב' שומרות עם הכלה. ולד' הרא"ש, או ב' שומרים עם החתן או ב' שומרות עם הכלה.

וב"ב בב"י הל' אבילות סי' שמ"ב, דהטור שם הביא דברי הראב"ד דבעינן גם הוא בין האנשים וגם היא בין הנשים, וע"ז הביא הב"י דברי הגה"מ^ד בפ' י"א דפוס קושטא ה"ח, אהא דאמרינן הוא ישן בין האנשים וכו' כתב ראב"ן מיעוט אנשים שנים מיעוט נשים שנים. ע"כ.

אבל בדרכי משה הביא דבמרדכי משמע דאם אחד בחדר די בכך^ה. [וכ' החזו"א דלדבריו צ"ל דמה שאמרו בין האנשים היינו יחד אתו]. והוא במרדכי הל' נדה סי' תשמ"א שכ' וז"ל ואם ראתה ואין פנאי להמתין הנשואין יותר אסור לחתן להתייחד עם הכלה בחדר אא"כ יש אדם אחר עמהם באותו חדר כיון שמעולם לא בא על אשה זו אסור להתייחד עמה פן יתקפנו יצרו ויבא עליה באיסור כדאמר פ"ק דכתובות פרסה נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים וה"ה אם עדיין לא שלמו הו' נקיים משתבעה לינשא ונתפייסה אבל לאחר שבעל בעילת מצוה ופירש מותר לישן עמה בחדר. ע"כ.

לו וגם לה. אבל בטור מבואר כן בד' הרא"ש.

לד. ובראב"ד שבפנינו במהדו"ב איתא כן בהדיא. ואולי הוא ט"ס בהגה"מ וצ"ל כ' ראב"ד.

לה. וכעיי"ז כ' נמי בספר התרומה הלכות נדה סי' ק"ט, ובסמ"ג לאוין סימן קיא. וכן העתיק בשו"ת בנימין זאב סימן קמ"ה.

מילתא לא מפלגינן ביניהו דהא ברייתא פ"ק דכתובות משוה להו דקתני וכן חתן שפירסה אשתו נדה וכו'.

לב. זה איירי רק לענין אבילות דבאמת אינה ערוה עליו. אבל פשיטא שבפירסה נדה אסור, דבודאי לא קיל מאשתו בעלמא. ואי"צ לפניו.

לג. הרא"ש לא כ' נמי בהדיא לחלוק על מה שהחמיר בלילה להצריך שמירה גם

ולכאן' היה נראה שהוא חלק על הראב"ד שבליילה בעינין ב' שומרים. וא"כ למאי דקיי"ל ברמ"א סעי' ה' דבליילה בעינין ב' שומרים ה"ה כאן. אמנם נראה¹ דבאמת המרדכי נמי מודה דבשאר יחוד בליילה בעינין ב' שומרים, אלא דסבר דהכא קיל טפי, וכמבואר בראב"ד לענין יום. ואינו כשאר דיני יחוד. וממילא כשאמרו דהוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים יש ללמוד מה כוונת חז"ל בזה, האם יחד עמו הם אנשים, או אנשים בלעדיו. וזוה סבר המרדכי, דמשמע דעמו הם אנשים, דהיינו דכאן קיל טפי לענין זה דאף בליילה סגי בשומר אחד.

ובביאור מחלוקת הראב"ד והרא"ש האם סגי בליילה בשמירה אחת לשניהם, או דבעינין ב' שמירות, אחת לחתן ואחת לכלה. נראה לבאר, שהנה בכל דיני יחוד אי"צ שהשומרים יהיו ממש יחד עם המתייחדים, אלא קצת בצד נמי שרי, כל שהם עמם במקום היחוד. ואפי' בב' חדרים בבית אחד כשהפתח פתוח ביניהם. וזהו ד' הרא"ש דאין כאן חומר יותר משאר דיני יחוד, וממילא יכולים החתן והכלה להיות יחד בצד אחד, וב' שומרים בצד אחר, או בחדר אחד.

אבל ד' הראב"ד, דכאן חמיר טפי ואסור לחתן והכלה להיות יחד, ובצד אחר יהיו השומרים, אלא צריך שהשומרים יהיו אתם יחד². שאם אין השומרים עמם יחד ממש אלא בצד אחר, חיישינן בזה שלא ישימו לב כ"כ. [ואפשר שהטעם בזה, שבאנשים זרים לא רק עצם המעשה אסור בעיני השומרים אלא כל התקרבות הוא מגונה אצל השומרים, וישימו לבם. אבל כאן שהיא אשתו, הרי עצם ההתקרבות ביניהם אי"ז מגונה אצל השומרים, וחיישינן שלא ישימו לבם לעצם המעשה].

וממילא אם לוקחים ב' שומרים לחתן, והכלה לבדה בצד אחר, לא סגי בזה דחיישינן שמא החתן ילך לכלה. ואם לוקחים ב' שומרות אצל הכלה, והחתן לבדו בצד אחר, חיישינן שהיא תבא לחתן. והשומרים לא ישימו לבם, ואח"כ לא ישימו לב לעבירה. וז"ל הב"ח הל' אבילות סי' שמ"ב, וכתב הראב"ד דתרווייהו דוקא וכו', טעמא דבחדא ודאי איכא למיחש שמא ילך הוא אצלה או היא תלך אצלו.

ובצד אחר יהיו השומרים, א"כ מה טעם צריך ב' שמירות דהיינו אחד לו ואחד לה, אמאי לא סגי בב' שומרים ששומרים על שניהם כאחד. אלא ודאי עיקר חידוש הראב"ד שאסור לחתן והכלה להיות יחד ובצד אחר השומרים, אלא השומרים חייבים להיות אתם ממש. וממילא צריך

לו. וכן נראה מדברי החזו"א דלהלן, דפי' שהמנהג של הרמ"א הוא להחמיר את הראב"ד עפ"י המרדכי, ולא חששו להחמיר נמי את הראב"ד עפ"י ההגה"מ. לז. וזה כל הטעם שהראב"ד הצריך ב' שמירות. דאי נימא דהראב"ד נמי מודה שהחתן והכלה יכולים להיות בצד אחד,

וממילא עולה חילוק דלדברי הרא"ש יכולים החתן והכלה להיות בחדר לבדם, ובחדר הפתוח לזה יהיו השומרים^ל. אבל לד' הראב"ד אסור שיהיו החתן כלה ביחד לבדם, אלא צריך שהחתן יהיה עם שומריו, והכלה עם שומריה.

ובל זה דוקא באופן שהשומרים אינם יכולים להיות ביחד עם החתן כלה, דהיינו שבאופן הרגיל אם השומרים הם אנשים אין הכלה יכולה להיות עמהם, ואם הם שומרות אין החתן יכול להיות עמהם, מחמת צניעות. וממילא חייבים להביא גם שומרים לשני. אבל באופן שלוקחים שומרים קטנים שאינם נגר גדרי הצניעות שישנים עמהם, כגון אחי הכלה או אחיות החתן, א"כ בזה אי"צ ד' שומרים דהיינו ב' לו וב' לה, אלא סגי בב' שומרים ביחד לשניהם.

הרמ"א סי' קצ"ב ד', הביא ב' הדעות, וז"ל ו"א שאסורה ליחד עמו ביום, כמו בלילה, וא"צ להיות שתי שמירות, רק הוא בין האנשים או היא בין הנשים. ואם אינם ישנים בחדר א' אינן צריכים שימור כלל^ל. וי"א דבלילה צריך שתי שמירות, וביום מותר להתייחד. והמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, ואין מתיחדין ביום בלא קטן או קטנה. ע"כ.

הנה אחר שהביא ב' הדעות כ' שהמנהג ליקח בלילה קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה. וכ' המחצית השקל דהמנהג להחמיר בב' הדעות, דהיינו גם את הראב"ד דבעינן ב' שמירות, וגם את הרא"ש דביום נמי בעינן שמירה. ולכך כ' שהמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, דהיינו ב' שמירות, אחד לחתן ואחד לכלה, כהראב"ד^ל. ומאידך פסק דגם ביום בעינן שמירה אחת כהרא"ש.

אלא שהוא צ"ב הא לד' הראב"ד, והכי פסק הרמ"א לקמן, בכל לילה בעינן ב' שומרים. וא"כ כאן בעינן ד' שומרים, דהיינו ב' בשמירה על החתן וב' בשמירה על הכלה. ואדרבה לרא"ש נמי בעינן ב' שומרים.

ובחזו"א שם, עמוד ע"ז, וכ' דהנה מצינו ב' דעות האם בכל שמירה בעינן ב' שומרים, או דסגי באחד. דבהנה"מ מבואר דבעינן ב' שומרים בכל שמירה, ובדרכ"מ הביא

שמירה גם לו וגם לה.

לח. ובעינן ב' שומרים, כיון שבכל לילה לא סגי באחד אלא בעינן ב'. לט. היינו כשאין פתח בין החדרים, אלא רק דרך רה"ר כדלהלן. מ. והוא מוכח בלשונו ממה שכ' לצד החתן ולצד הכלה. דאף שמצד מנין

השומרים אפשר דלהרא"ש נמי בעינן ב' שומרים מחמת דין לילה, וא"כ קטן וקטנה הוא אף להרא"ש. אבל אחר שנחלקו הראשונים אם בעינן דוקא שמירה אחת לצד החתן ושמירה אחת לצד הכלה או לא, א"כ בודאי לא היה לרמ"א לכתוב לשון זה אם לא היה סובר כהראב"ד. והוא פשוט.

מהמרדכי דסגו בשומר אחד, וכנ"ל. וממילא במנהג זה ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, הרי מקיימים ב' שמירות שבכל שמירה שומר א', או שמירה אחת עם ב' שומרים. וממילא לדברי הרא"ש מקיימים שפיר ב' שומרים. ולדברי הראב"ד נמי הוי ב' שמירות לפי דברי המרדכי דסגו בשומר אחד בכל שמירה. ורק אם ננקוט את ב' החומרות, דהיינו כהראב"ד דבעינן ב' שמירות, וכהגה"מ דבעינן ב' שומרים בכל שמירה, אז לא יצאנו במנהגינו, ולא נהגו להחמיר כולי האי.

ונראה דכוונתו עפ"י מה שכתבנו למעלה דנראה דהמרדכי אינו חולק על הראב"ד דבשאר יחוד בלילה בעינן ב' שומרים, אלא דסבר דהכא קיל מפי וסגי בשומר אחד.

והעולה לפ"ז דהחתן והכלה ביחד בחדר אחד, והשומרים בחדר אחר, לא מהני. [ואפי' ד' שומרים]. דהרי לד' הראב"ד בעינן שמירה אצלם ממש, וכדנכתבאר למעלה. וכיון שהרמ"א חשש אף לד' הראב"ד בהכרח עולה כן.

[ומה שי"א הוראה בשם החזו"א להקל בזה, נתברר ע"י עד נאמן, שבעובדא שם היו צירופים. ואפשר שעל כן התיר שם כה"ג, בצירוף ד' הרא"ש^{מא}].

ומש"ב הרמ"א קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, לכאן אינו בדוקא אלא משום צניעות. וה"ה דמהני ב' קטנים, אחד אצל החתן ואחד אצל הכלה. [כגון אחים שלה]. וה"ה ב' קטנות. [ולהלך יתבאר אם מהני גם גדולים].

עוד עיצה מהני, שהאם תישן עם הכלה ותנעל הדלת

וכ' החזו"א שם עוד עיצה להנצל מיחוד, שהאמא של הכלה (וה"ה אשה אחרת^ב) תישן עם הכלה בחדר אחד, ותנעל הדלת מבפנים והמפתח ישאר אצל^ב. והטעם בזה, דכלפי האם עם החתן אין איסור, כיון שאשתו משמרתו^ב. וכלפי הכלה, האם שומרת. ואף שבעלמא לא סגי בלילה בשומר אחד, היינו כשהדלת אינה נעולה, שמא האם תישן. אבל כשהדלת נעולה ואין לכלה אפשרות לפתוח^ב אלא רק לאם, מהני שמירת האם לחודה.

אפשרות להגיע אחד לשני אלא דרך רה"ר, וילך משם, ויחזור בבוקר לפתוח.

מד. היינו אף אם בעלמא לא מהני נעילת אשה אחרת בחדר אחד ואיש בחדר אחר, הכא סגי בזה כיון שכלפי האם אשתו משמרתו.

מה. וכ' החזו"א דלא מהני שהכלה תנעל עצמה לחוד. [ואף אם באשה אחרת

מא. החזו"א לא ביאר שהוא מורה כן מחמת הצירופים האחרים. אבל הוא ידע את הצירופים האחרים.

מב. וה"ה איש אחד עם החתן כה"ג. דכלפי האיש האחר עם הכלה, בעלה עמה, וכ"ש מבעלה בעיר.

מג. וה"ה שאדם אחר ינעל אותם בצורה זו שאו החתן או הכלה נעולים בלי

וב' להוכיח¹ שאף בכה"ג שאשתו אסורה עליו עדיין היא בדין אשתו משמרתו. מהא דכ' הרא"ש דמהני חד שמירה או הוא בין האנשים או היא בין הנשים. וק' איך מהני היא בין הנשים הא איש אחד עם הרבה נשים אסורים ביחוד. אלא ע"כ שכלפי הנשים האחרות הם שמורות מחמת שאשתו משמרתו, וממילא הם שומרות עליו מאשתו².

וב' דכל זה כשהיא נועלת הדלת, אבל אם אין האם נועלת, לא מהני. דאף דהאם שמורה מחמת שאשתו משמרתו. אבל היא עדיין אינה מועלת כשמירה כלפי הכלה, כיון שהיא רק שומר אחד, ובלילה בעינן ב'. וכ"כ בפת"ש יו"ד קצב סק"ז, שכ"כ בסו"ס באר שבע בקונטרס באר מים חיים או"ט, שאמה לחוד לא מהני³.

עו"ב שם בקונטרס באר מים חיים, שקטן וקטנה לא מהני אלא בעינן דוקא גדולים. ולא ביאר טעמו. אבל כל האחרונים סברו כהרמ"א דקטנים מהני⁴.

האם בעינן דוקא קטנים או דגדולים נמי מהני

הש"ך יו"ד קצ"ב י"ד, שמ"ב ט', הביא בשם הב"ח, שקטן וקטנה הכוונה שיודעים טעם ביאה ושאינן מוסרין עצמם לביאה⁵. וכ"כ החכ"א כלל קט"ו דין ט"ב.

דלהראב"ד בעינן ד' שומרים ב' אצלו וב' אצלה, ולא ב' שומרים א' אצלו וא' אצלה. ולהרא"ש נמי, בעינן או ב' אצלו או ב' אצלה. ולהנ"ל מבואר דלהרא"ש מהני גם כה"ג, דסו"ס יש כאן ב' שומרים, ואי"צ דוקא או ב' אצלו או ב' אצלה. אבל לד' הראב"ד עדיין הוא ק"ק. מט. ופשיטא דהיינו ביודעים טעם ביאה, כדלהלן.

ג. לשון הב"ח צ"ע, שז"ל מיהו עכשיו נוהגין לייחד אחד עם החתן ואחת עם הכלה ואין מצריכין שני אנשים ושתי נשים כמו שכתוב בהגהות מיימוני ומביאו ב"י גם לא כסמ"ג והמרדכי דמקילין דסגי באחד אלא צריך שנים מיהו אם מייחדים עמהם קטן וקטנה צריך שיהיו יודעין טעם ביאה ושאינה מוסרת עצמה לביאה כמו שמבואר באבן העזר סימן כ"ב. ע"כ. הנה משמע שגדולים נמי מהני, אלא שאם

מהני כה"ג מחמת שהוא שוכר אותה ולא היא אותו, כדהעלה לדון בסק"ב. דכאן שהיא אשתו חיישינן גם עליה שהיא תפתח לו. וכ' שלפי הראב"ד שצריך ב' שמירות מוכח שגם היא צריכה שמירה. (וכוונתו ממה שצריך שמירה אצלו ולא סגי בשמירה אצלה, מוכח דיש חשש שהיא תבוא אליו). וגם להרא"ש מ"מ י"ל דחוששין שתפתח לו ע"כ.

מו. היינו עפ"י דבריו דהיא בין הנשים, היינו אף גדולות. אבל לדעות שדייקו מהרמ"א שדוקא קטנות, כדלהלן, ממילא ליכא ראייה.

מז. ומוכח מזה נמי שכל אשה ששמורה הרי היא שומרת, ולא אמרינן שכל אשה אינה שמרת מחמת שנשים דעתם קלה לחפות. ועדיין אכ"מ.

מח. והוא הק' שם עוד שהמנהג המבואר ברמ"א הוא שלא כדין,

ובתורת השלמים קצ"ב ט', כ' שהב"ח למד דבר זה ממה שאיתא סעי' י' שמותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה. ולכך הצריך כאן שאינה מוסרת עצמה לביאה. וכ' ע"ז תוה"ש שאינו דומה, שדוקא התם בעינן שאינה מוסרת עצמה לביאה דהא אסור לאיש אחד להתייחד עם שתי נשים. משא"כ כאן אפשר דאף במוסרת עצמה לביאה מותר, דהא כלפי האשה האחרת אשתו משמרתו.

ובכרתי פלתי ד, כ' ליישב דאם הקטנה מוסרת עצמה לביאה, א"כ אף שהבעל משומר ממנה כיון שאשתו משמרתו, אבל הקטן אינו משומר ממנה², שאינו משומר אלא ע"י החתן, ובלילה לא סגי בזה שהרי בעינן ב' שומרים, ולקטן אין אלא שומר אחד. ועל כן בעינן שהיא אינה מוסרת עצמה לביאה. [וביאר שבקטנה שאינה מוסרת עצמה לביאה סגי בלילה בשומר אחד, דכיון שאינה מוסבת עצמה לביאה ממילא אין חשש פיתוי אלא אונס. וכל שיש שומר אחד אין חשש אונס, שהרי אם תצעק יתעורר השומר].

ולכאן' כוונת הכרתי דסבר שאשה שמורה אינה שומרת, ועל כן הקטנה אינה שמורה ע"י הכלה. וצ"ע.

והביאור בכל זה, דאם הכלה שומרת על החתן מדין אשתו משמרתו, וגם אשה שמורה שומרת, א"כ בודאי לא אכפת לן גדול וגדולה. אלא שאם שמורה אינה שומרת,

אינה מוסרת עצמה לביאה.

אבל בסדרי טהרה יג כ' שבלשון הש"ך משמע דבעינן שגם הוא יהיה קטן פחות מבן ט', וגם היא תהיה קטנה שאינה מוסרת עצמה לביאה. יעו"ש מש"כ וצ"ע. נב. דברי החכ"א שם צ"ב, דמשמע דאיירי ביום, והוא תמוה, דהא ביום סגי בשומר אחד וא"כ בודאי מהני גם בגדולים.

נג. דסבר הכרתי שקטן היינו בן ט' שאז הוא מציל מיחוד, אבל הוא אסור ביחוד. ובסד"ט תמה עליו שהקטן היודע טעם ביאה אינו בן ט' אלא מבר שבע או שמונה, וממילא אם לוקחים קטן פחות מבן ט' הוא אינו אסור ביחוד, וא"כ נפל הטעם של הכרתי, דגם אם היא גדולה אין חסרון.

לוקחים קטנים בעינן שיהיו יודעים טעם ביאה ושהיא לא תמסור עצמה לביאה. והוא אינו מובן.

נא. הנה לכאור' כל הנדון שייך כלפי הקטנה דבעינן שתהיה אינה מוסרת עצמה לביאה, אבל אין הכוונה דבעינן גם שהוא יהיה קטן וגם שהיא תהיה קטנה. דהא כל שהיא אינה מוסרת עצמה לביאה הרי היא שמורה ושומרת. ככל יחוד עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שמותר. ואף שהוא לילה ובעינן ב' שומרים, הרי יש כאן גם ב' אנשים, חתן והגדול. אלא לכאור' כוונתו שתרוייהו יודעים טעם ביאה, ושהיא אינה מוסרת עצמה לביאה. וכן מתבאר בכרתי דסבר דאיירי בגדול בן ט' ולכך צריך שהיא

א"כ אם הוא גדול צריך שהיא תהיה אינה מוסרת עצמה לביאה. ואם לכלה אין דין אשתו משמרתיה, א"כ גם אם השומר קטן, עדיין לא סגי בזה, וצריך שהיא תהיה קטנה שאינה מוסרת עצמה לביאה.

ובחזו"א שם כ' בדברי תוה"ש שאף בגדול וגדולה מותר, ומה שהמנהג ליקח קטן וקטנה הוא מפני צניעות.

שיהיה החתן בחדר אחד והכלה בחדר אחר לא מהני, אלא דוקא בב' בתים כ' הב"י קצ"ב שנראה מדברי הרשב"א שכל דין זה שכלה שפרסה נדה צריכים שמירה, היינו דוקא שהיו ישינים בבית אחד, אבל אם הם ישינים בשני בתים, החתן בבית אחד והכלה בבית אחר אין שום אחד מהם צריך שומר. והובא ברמ"א, שאם אינם ישינים בחדר א' אינן צריכים שימור כלל.

וב' החזו"א שנראה דהיינו באין פתח מחדרו לחדרה, אבל אם יש פתח ביניהן כחד חדר הוא בעלמא, וכש"כ כאן שהחמירו בהאי יחוד. אלא כשצריך לילך דרך רה"ר אז אין חוששין אע"ג שהיא יחידה בחדרה והוא יחידי ואין להם מי שימחה ויעכב מ"מ שרי.

מחזיר גרושתו האם מותרים ביחוד משום דהוי כבעל

הדין של איסור יחוד בחתן וכלה קודם שבעל, הובא בס' קצ"ב לענין תבעוה להנשא. שמדרבנן אסורה לבעלה עד שתספור ז"נ ותטבול, שמא ראתה דם חימוד ולא הרגישה. וע"ז מבואר בראשונים שאם כנסה קודם שספרה וטבלה, אסורים ביחוד.

ומבואר שם שבמחזיר גרושתו נמי צריכה לספור ז"נ ולטבול. וכ' שם הט"ז סק"ח שאף שבמחזיר גרושתו נמי חיישין לדם חימוד ואסורים עד שתטבול, אבל אם כנס תוך הזמן אין צריכים שמירה, כיון דכבר בעלה כשהיתה אשתו בפעם הראשון. דכמו

ואשתו ישנה עם הנשים ומשמע בבית אחד. והק' החלקת מחוקק סק"ט, דבחתן וכלה הרי החתן שומר על הכלה והכלה שומרת על החתן משא"כ בסתם אנשים. יעו"ש. וא"כ לכאו' עולה דבמגיד משנה מבואר שסבר שכלה שאסורה לבעלה אין בה דין אשתו משמרתו. [ודלא כהרא"ש]. נה. אמנם עדיין אינו מתבאר אמאי בעינן שומר קטן אם היא קטנה, וכנ"ל.

נד. כן פי' הסד"ט את הטעם שצריך שהיא תהיה אינה מוסרת עצמה לביאה גם אם הוא קטן. והמקור לומר שאין לה דין אשתו משמרתו, פי' הסד"ט שהוא עולה מדברי המגיד משנה במש"כ על דברי הרמב"ם ה"ח נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין לייחוד, וכ' הרה"מ כבר נתבאר זה למעלה בדין החתן שפירסה אשתו נדה שאמרו הוא ישן בין האנשים

פתח   סעיף א   היחוד   כג

שמבואר שפרסה נדה אחר שבעל פ"א, אי"צ שמירה דלא תקיף יצרי' כ"כ. ה"ה הכא, הרי כבר בעל קודם שגרשה.

וב' התפארת למשה, שלפ"ז אם בא עלי' פ"א בזנות, ואח"כ נשאת ופרסה נדה, אין צריכה שמירה וצ"ע לדינא.

מבואר דסבר שדין הט"ז שבמחזיר גרושתו מותרים ביחוד משום דהוי כבעל, אינו רק לענין הדין דרבנן של דם חימוד, אלא גם לענין פרסה נדה, אף שהוא מה"ת.

וב"ב ברדב"ז ח"א סי' קסד. וב"ב בחכ"א קטו י.

והרעק"א בגליון השו"ע כ' שמדנקט הט"ז לדינא בעבר וכנס תוך הזמן ולא נקט בפשוטו דנשא כדין אחר ו' נקיים וקודם הביאה פירסה נדה דמותרת ביחוד, היה נ"ל דהט"ז לא סמך על סברתו להקל רק בזה דתוך הז"נ מותר ביחוד, כיון דלהרבה פוסקים ל"צ לז"נ, בזה מקילים ביחוד. אבל בפירסה נדה אסור ביחוד. והביא דברי התפאל"מ, וב' ע"ז שאין מוכח כן מהט"ז.

ונראה דלא שבקינן פשיטותי' דהרדב"ז והתפארת למשה והחכ"א, מקמי' ספיקותי' דהרעק"א, ומותרים ביחודי'.

ולענין בא עלי' בזנות קודם הנישואין, האם יש לזה דין כמו בא עלי' ואח"כ פרסה נדה, כתפאל"מ הנ"ל נשאר בזה בצ"ע.

ובסד"מ י"ד כ' שלדברי הט"ז י"ל שה"ה בא עלי' בזנות, והביא שבתפאל"מ הניח דין זה בצ"עני.

נאבד הכתובה קודם שבעל האם אסורים ביחוד

אסור לאדם להשהות את אשתו בלא כתובה, ועל כן אם נאבד הכתובה, אסורים לשמש עד שיכתבו כתובה חדשה.

ויל"ד אם כל זמן שאין להם כתובה, אסורים נמי ביחוד. [ואף שכל האיסור הוא דרבנני, מצינו הרי האיסור יחוד גם באיסור תשמיש דרבנן, שהרי אבילות הוא דרבנן, וכן החשש לדם חימוד].

נו. ובפרט לפי מש"כ החזו"א דהאי יחוד הוא מדרבנן.
ט"ז ס"ק ח' וסדרי טהרה ס"ק י"ד בשם רדב"ז).

נז. ובחכ"א שם כ' בסתימות שה"ה בנושא אשה שכבר בא עליה בזנות. (וציין נח. אמנם הר"ן בטעם ראשון אמאי בלא כתובה אין איסור יחוד, כ' כיון שהוא

וזו פשיטא שאם אבד הכתובה אחר שבעל ביאה ראשונה, שהם מותרים, כמו פירסה נדה אחר ביאה ראשונה, שהרי יש לה היתר לאחר זמן. אלא שיל"ד אם אבד הכתובה קודם שבעל.

וביסוד הדבר הוא מחלוקת ראשונים בריש כתובות, והובא בשו"ע אבהע"ז סי' סו, שד' המחבר שאסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה. וכ' הרמ"א, ויש מקילין ומתירין להתייחד בלא כתובה, ובלבד שלא יבעול.

אלא שיל"ד אם טעם המקילים שייך נמי בזמן הזה.

שב' הר"ן כתובות א א, וטעמא דמילתא משום דאיסורא דביאה בלא כתובה מדרבנן בעלמא הוא ועוד שהיא לא תשמע לו מפני שהיא יודעת שהיא קלה בעיניו להוציאה וכו'.

פי' שכיון שהטעם שאסור להשהות בלא כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, לכך כיון שהיא יודעת שזה לטובתה, הרי היא לא תתפתה אליו, כדי לאלצו לכתוב כתובה במהרה ולא לעכב הדבר עוד.

וב' החלקת מחוקק, והבית שמואל, שכיון שזה א' מהטעמים שב' הר"ן, על כן קודם שמתייחד עמה בלי כתובה, טוב להודיע לה שזה הטעם של האיסור, שתבין שזה לטובתה.

עו"ב שם הרמ"א שבזמן הזה במדינות אלו, שאין מגרשין בעל כרחא של אשה משום חרם רבינו גרשום, וכמו שיתבאר לקמן סימן קי"ט, היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה. אבל אין המנהג כן ואין לשנות.

וחביא ראי' להתיר, מהא דמבואר בס' קע"ז סעי' ג' האונס את הבתולה, חייב לישא אותה, ובלבד שהיא ואביה יהיו מרוצים, אפי' היא חגרת או סומא, ואינו רשאי להוציאה לעולם אלא לרצונה. לפיכך אין צריך לכתוב לה כתובה.

דהיינו שאי"ז תקנה גמורה שאסור להשהות בלא כתובה ואומרים בזה לא פלוג. אלא שבאמת היכא שאין את הטעם הרי"ז מותר.

אלא שלמעשה כ' הרמ"א שאין המנהג כן ואין לשנות. והטעם לאיסור כ' החלקת מחוקק סק"ח שבקל יש לחלק בין דבר שאסור מן התורה לגרש למה שהוא רק מתקנת ר' גרשון מאור הגולה. [פי' שאף שהמנהג שלא לגרש, עדיין שייך קצת החשש שיגרש בע"כ, ואין ללמוד מהיכא שהוא איסור תורה לגרש].

וא"כ לפ"ז יל"ד, שכיון שבעיקר הדבר הוא חשש רחוק שבלא הכתובה תהיה קלה בעיניו להוציאה, כיון שאסור לגרש בע"כ. א"כ אף שלמעשה לענין חומרא מחמירים שגם חשש כזה קל רבנן חששו לו, ואסור להשהות בלי כתובה. אבל מנין לנו שהוא סברא נמי להקל, דעדיין יש לחוש שהאשה לא תחוש כ"כ לחשש קל כזה, ותתרצה.

אמנם הרמ"א העתיק דין זה, ולא העירו בפוסקים מידי.

רמ"ת או אינה יכולה להטהר מתי אסורים ביחוד

אשה שראתה ג' פעמים מחמת תשמיש, באופן שאסורה לבעלה, מבואר בשו"ע קפ"ז סעי' י"ב, הרואה מחמת תשמיש ג' פעמים, אסור להשהותה אף אם אינו רוצה לבא עליה, אלא א"כ רוצה להשהותה ע"י שלישי. ולא ילך אצלה, אלא בעדים.

המקור לזה שאסורים ביחוד, הוא בשו"ת הרשב"א סי' תת"מ שלמד כן מדברי הרמב"ם אישות פכ"ה ה"ח.

והמעם, כ' הב"י, הוא משו"ת הרשב"א תתל"ט שאסור להשהותה אף אם אינו רוצה לבוא עליה דחיישינן שמא יבוא עליה דכיון דלכשתטבול ליכא אלא איסור דרבנן דקיי"ל וסתות דרבנן יוציא דחיישינן משום דאיסורא דרבנן הוא קילא ליה ואתי למיעבר עלה. ועוד כיון דאסורה לו עולמית לפירוש רש"י איכא למיחש טפי דאפילו באיסורא דאורייתא דחיישינן כדאמרינן בסוף פרק ב' דכתובות המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו כל שכן עמו בבית דלא כיון דגייסי בהדי הדדי.

ולתאמור הוא פשוט, דהא כל היתר באשתו נדה פי' תוס' שהוא מחמת שיש לה היתר לאחר זמן ואינה דומיא דאמו. ועל כן כל שאין לה היתר לאחר זמן, הרי הם אסורים ביחוד מה"ת.^נ

וב' הפתחי תשובה סקנ"א, עי' בס' צלעות הבית להגאון בית מאיר סי' י"ג שנסתפק אם אשה שאינה יכולה לטהר שוה לרואה מחמת תשמיש לענין זה שבעלה חייב להוציאה מחשש איסור שמא יבא עליה והוא כבר קיים פ"ו, או דלמא רואה מחמת תשמיש שאני דהאיסור קיל ליה דבעידן שבא עליה היא טהורה ע"ש.

ונראה דכוונתו באופן שעדיין יכולים לבדוק בשפופרת, ולעסוק ברפואות. שהוא ספק אם יהיה לה היתר לאחר זמן. שמשמע שברמ"ת גם כה"ג אסורים ביחוד, ולא אמרינן

נט. ככל יחוד עם פנויה נדה, שנראה
 סתימות הפוסקים שהוא מה"ת.
 ס. וכן משמע בדבריו שם, שכ' במוסגר
 ועי' תשובת הרשב"א סי' תתל"ט משמע
 דבאיסור תורה יש לחלק בין איסור עולמית
 לאיסור שאפשר ברפואה או בבדיקה, כי

שכל שלא בדקה לא נתברר איסורה באופן וודאי, שיהיה מותר. וע"ז קאי הבית מאיר, לרדן באשה שיש לה מכות ופצעים ואינה יכולה להטהר, ועדיין לא בדקה ברופאים ורפואות, ואפשר שתוכל להרפא, האם כה"ג מותרים ביחוד. וע"ז כ' דאפשר שאין ללמוד מרמ"ת באופן שעדיין לא בדקה, ואעפ"כ אסורה ביחוד. וע"ז כ' דאפשר שכ"ז התם שהיא טהורה, האיסור קל בעיניהם, משא"כ בנדה גמורה, לא.

אבל באופן שאינה יכולה להטהר עולמית, בודאי אסורים ביחוד גם באיסור נדה דאורייתא. דהא כל אשתו נדה כל ההיתר הוא מחמת שיש לה היתר לאחר זמן, וכנ"ל.

סעיף ב

כשאירע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה. ואף על פי שאינה ערוה, בכלל ייחוד עדיות היא. ושמאי והלל גזרו על ייחוד עובדי כוכבים. נמצא, כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה, בין ישראלית בין עובדת כוכבים, מכין את שניהם מכת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהם. כגס ודוקא צידוע שנתייחד עמה, אצל כיסא נאמנת עליו. ואפילו עד אחד אינו נאמן. ומכל מקום צמקום שנראה לבית דין דאיכא למיחש לאיסורא, לריך לכפרישן. חוץ מאשת איש שאע"פ שאסור להתייחד עמה, אם נתייחד אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שזינתה ונמצא מוציאין לעז על בניה שהם ממזרים.

כשאירע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה הוא בגמ' ע"ז לו ב, ייחוד דאורייתא דאשת איש ואתא דוד וגזר אפי' אייחוד דפנויה ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל גזרו אפי' אייחוד דעובדת כוכבים.

והנה בהא דאמנון ותמר יל"ע, דבקרא איתא דהיו מותרים להנשא זה לזה, דתמר אמרה לאמנון, ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך. ואמרו בגמ' סנהדרין כא א, הטעם שהיו מותרים להנשא, ואמר רב יהודה אמר רב תמר בת יפת תואר היתה, שנאמר ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך ואי סלקא דעתך בת נישואין הואי אחתיה מי הוה שריא ליה אלא שמע מינה בת יפת תואר היתה.

דקדק דרואה מ"ת לא מיקרי איסור עולם ראשון. ע"כ.
אלא לפירש"י שלא מהני בדיקה בבעל

ונחלקו בזה רש"י ותוס' רש"י פי' שמעכה נתעברה מדוד קודם שנתגיירה בלב שלם, והיתה אצלו בתורת יפת תואר. ולכך מותרים להנשא אף שהם אחים מאב, אבל היא נולדה מנכרית.

ותוס' שם האריכו האם מותר לבוא על יפת תואר ביאה ראשונה קודם שמתגיירה. אלא פי' תוס' דתמר לא היתה בת דוד כלל, שאמה כבר היתה מעוברת כשבאת למלחמה. והא דכתיב כי בן תלבשנה בנות המלכים מעילים, מתוך שגדלה בחיקו של דוד קרי לה בת מלך.

והנה לדברי רש"י שהיתה אחותו מאב, א"כ הוא צ"ב. דהא יחוד עם אחותו שרי, וא"כ אף אחר גזירת דוד עדיין היה מותר יחוד בכה"ג כמו אמן ותמר. והוא ק' שלא יתכן לומר שכל הגזירה הוא מחמת מעשה דאמן ותמר, ובהא דאמן ותמר לא גזרו. [ואף שמן הדין אין להם קורבה כיון שהיא גיורת, נראה שהם מותרים ביחוד כשאר אחים, כיון שאין להם יצר. כמו שביארנו במקו"א].

ונראה שאי"ז קו', שקודם אנשי כנה"ג היה אסור יחוד של אח עם אחותו כשאר יחוד עם העריות, כיון שהי' יצר, וכמו שביארנו שם. וממילא בהא דאמן ותמר, אף שבהם לא היה אסור יחוד של ערוה כיון שמן הדין אינה ערוה עליו, אבל כשדוד ובית דינו גזרו יחוד על הפנויה ממילא חל עליהם אסור יחוד כשאר פנויה דעלמא, שהרי יש להם יצר. ורק אחר שאנשי כנה"ג ביטלו את היצר מאחותו, אז נהיה מותר לאח להתייחד עם אחותו.

הא דיחוד עם פנויה אינו מה"ת, הוא בפנויה שאינה נדה. אבל פנויה נדה, מבואר בפוסקים^א שהוא מה"ת. (אף שיש לה היתר לאחר זמן).

דאורייתא בזמן הזה שאין הפנויות טובלות. וכ"כ הח"ח בנדחי ישראל.
ב. דהיינו שלענין הערוה דנדות, יש היתר לאחר זמן. אבל עכ"פ הוא אסור מה"ת. דהטעם שביש לה היתר לאחר זמן מותר, הוא משום שעל כן אין יצר כ"כ, ולא חששו שיבא לידי עבירה. משא"כ כל שאינה אשתו, א"כ אף לאחר שתטבול לא יהיה לו, וא"כ אין לו פת בסלו ויצרו מתגבר עליו כשאר יחוד דעלמא. וממילא כיון שעכשיו היא נדה ואם יכשל יעבור על

א. כ"כ בשו"ת הריב"ש סי' תכה, ויחוד הנדה, ג"כ בפנויה כל שהוחזקה נדה, אסור מן התורה. שהרי יחוד העריות, מן התורה כדאיתא בהדיא, במסכת ע"ז, פרק אין מעמידין. והנדה, הרי היא כשאר העריות, ובכללן כדאיתא בפרק הבא על יבמתו. ובזה חמורה הפנויה נדה, מאשתו נדה. שאשתו נדה, אין אסור' לו להתייחד עמה וכו'. וכ"כ בחכ"א בבינ"א יח, אך כשהיא נדה היא בכלל עריות דדוקא בעל עם אשתו נדה מותר ואם כן הוי כולן

ולפ"ז בזמנינו שאין הפנויות טובלות, הרי כל יחוד עם פנויה מהגיל שרגילות לראותה, הרי הוא מה"ת.

אב ובתו או אח ואחותו שנתגיירו האם מותרים ביחוד

אדם שנתגייר עם בתו, או אח ואחות שנתגיירו, נראה שאף שמן הדין אין להם דיני קורבה, ומותרים להנשא זה לזה. אבל נראה שלענין יחוד הם מותרים כמו אח עם אחותו. נראה שיסוד ההיתר באח עם אחותו הוא מחמת שאנשי כנה"ג בטלו את היצר. שלכא' קודם אנשי כנה"ג היו אח ואחות אסורים ביחוד מן התורה כשאר עריות. אלא שלאחר שנתבטל היצר נתבטל האיסור, כיון שלמדו מאמו שכל שאין יצר אין איסור.

ויסוד זה מצינו בתוספות רא"ש קידושין פ"א ב', מתיחד אדם עם אחותו. דלא מגרי יצר הרע בקרובות מאנשי כנסת הגדולה ואילך. ותימה היכי עקרינן איסור יחוד דאורייתא מאנשי כנסת הגדולה ואילך. ונראה לה"ר אלחנן דהיינו טעמא משום דאמו מותרת לכתחלה להתייחד עמה משום דכתיב בן אמך ובאמו אפי' קודם עובדא דאנשי כנסת הגדולה לא הי' יצר הרע שולט כדאמרי' בחלק במעשה דאמון דאמרו לו כלום יש לו הנאה ממקום שיצאת משם אלמא הא בהא תליא, הילכך כיון דאול לי' יצר הרע משאר קרובות ילפי' מאמו וכיון דלא מגרי בהו שרי להתייחד בהדיהו, ומ"מ לא התירו באחותו כמו באמו דמותר לדור עם אמו וכו'. ע"כ. וא"כ כל שמצד הטבע הם אח ואחות, אין להם יצר, ולא אכפת לן שמן הדין אין להם קורבה.

ושמאי והלל גזרו על ייחוד עובדי כוכבים

בגזירת דוד ובית דינו שגזרו על הפנויה, לא גזרו אלא על בת ישראל ולא על הגויה. ושמאי והלל גזרו גם על יחוד עם גויה.

דאורייתא, לכך אסור היחוד מה"ת.

ג. ועיין במשנ"ב סי' עה סק"ז, וזמר אשת איש וכן כל העריות לעולם אסור לשמוע וכן פנויה שהיא נדה מכלל עריות היא ובתולות דידן כולם בחזקת נדות הן משיגיע להן זמן וסת.

ד. וה"ה הנדון אם אחד מהם נתגייר.

ה. היינו מדאורייתא. או באח מן האב

ולא מן האם, שהיו מותרים בגיותם, וממילא מותרים נמי אחר שנתגיירו.

ו. והמציאות שנתבטל היצר מאח עם אחותו, הוא בכל בני האדם, ואינו רק בישראל. וכדאמרו בגמ' בסנהדרין סד א, שכשבקשו רחמים איצרא דעבירה אימסר בידיהו חבשוהו תלתא יומי, איבעו ביעתא בת יומא לחולה ולא אשכחו.

והטעם שהם לא היו בכלל הגזירה של דוד, הביא הבית שמואל ב, שפי' הפרישה א, דבבת ישראל איכא למיגזר טפי כי יש לחוש שמא יתייחד עם הערוה. משא"כ בנכרית דלא שייך שם ערוה.

ובמ"ז כ, דוקא ישראלית שיש בה איסור נדה דאורייתא, משא"כ בגויה.

מבין את שניהם מבת מרדות, האיש והאשה, ומכריון עליהם
קידושין פ"א א', אמר רב מלקין על ייחוד ואין אוסרין על הייחוד אמר רב אשי לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה מר זוטרא מלקי ומכריו א"ל רב נחמן מפרהטיא לרב אשי מר נמי לילקי ולכריו א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא.

ופירש"י מר זוטרא מלקי על ייחוד אשת איש ומכריו עליה שלא זינתה אלא נתיחדה. ע"כ. ולדבריו בפנויה איכא מלקות בלא הכרזה. ורק באשת איש מר זוטרא הלכה והכריו, ודחו בגמ' דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא, ולכך באשת איש אין מלקין כלל.

אבל השו"ע העתיק לשון הרמב"ם שבפנויה מכריון. וכ' החלקת מחוקק דהרמב"ם פ' דהא דמר זוטרא מלקי ומכריו היינו בפנויה. וא"ל ר' נחמן לר' אשי דא"כ באשת איש נמי ילקה ויכריו, וע"ז אמרו דאיכא דשמא בהא ולא שמע בהא, אבל בפנויה מלקין ומכריון.

ומלקות אלו לכו"ע הן מכות מרדות. ואף לדעות שהיחוד בעריות מה"ת, אבל אינו אלא עשה, כדכ' הגר"א.

ומעם ההכרזה בפנויה, כ' החלקת מחוקק ג, שהוא למוכתה, שלא יחשדו שאנו יודעים שזינתה, אלא רק שנתיחדה.

באמת הטעם שמר זוטרא הלכה והכריו. אלא שלפירש"י שמר זוטרא הלכה והכריו באשת איש, א"כ מובן שפיר שהוא כדי שלא להוציא לעז, וע"ז פליג ר' אשי דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא. אבל לדברי הרמב"ם שפי' שמר זוטרא הלכה והכריו בפנויה, א"כ הוא יותר חידוש שהמלקות כדי שלא להוציא לעז, דהא היא פנויה ואין לה בנים. וא"כ הי' מקום לומר שסיבת ההכרזה מטעם אחר, אלא שר' נחמן הק' לר' אשי שעכ"פ גם באשת איש

ז. בגמ' אמר רב מלקין על ייחוד ואין אוסרין על הייחוד אמר רב אשי לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה, מר זוטרא מלקי ומכריו, א"ל רב נחמן מפרהטיא לרב אשי מר נמי לילקי ולכריו, א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא. הנה לא מבואר מה הטעם שמר זוטרא מכריו, אלא שהק' ר' נחמן דא"כ מר נמי לילקי וליכריו דהיינו שע"י ההכרזה יגרום שלא יהיה לעז על במניה. וא"כ אפשר שזה

סעיף ג

כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד, מפני שאשתו משמרתו. אבל לא תתייחד ישראלית עם העובד בוכבים, ואף על פי שאשתו עמו.

דין אשתו משמרתו

מקור הדין דאשתו הוי שמירה, הוא במשנה פ' ב' ר"ש אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו. ונחלקו הראשונים האם הגרסא כפי המשנה שבפנינו, והוא פלוגתת ת"ק ור"ש, אלא דקיי"ל כר"ש דסתמא דסוגיא בע"ז כותי'. או דצריך לגרום במתני' "ובזמן" ב"ויו", ולא נחלקו בזה ת"ק ור"ש.

ובגמ' בע"ז כ"א פ' הא דאמרו במשנה שאשה לא תתייחד עם עו"כ הוא באופן שאשתו עמו דבישראל בכה"ג שרי ובעכו"ם אסור. מבואר סתמא דסוגיא דבישראל מהני שמירת אשתו. וכן פסק השו"ע.

דין זה דאם היתה אשתו עמו מותר להתייחד שאשתו משמרתו, אינו דוקא אם אשתו עמו ממש בחדר, אלא כל שהיא כאן בסמוך גמי מהני.

בן מבואר בפני יהושע קידושין פ' ב', ובהגהת הרד"ל, ובזכור לאברהם הובא בפת"ש, בדרך סג' בשמירת אשתו ואי"צ עוד שמירה. ואף שפעמים היא נצרכת לנקביה והולכת למקום סתר, [וזה הטעם דבעלמא בדרך בעינן ב' שומרים], באשתו מהני גם כה"ג, שהוא ירא מאשתו גם כשהיא הולכת למקום סתר.

ובן בלילה, ואשתו ישינה, דבעלמא נקטינן כהראב"ד דבעינן ב' שומרים, דעל אחד הוא סומך קצת שישן ולא ירגיש, כדלקמן סעי' ה'. באשתו מהני שמירתה בלי עוד שומר, כדאיתא במשנה הנ"ל, אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו.

לשמירת בתו ובנה, דההולך עם בתו ואיש אחר עמהם, או אשה עם בנה ועוד אדם, צריך בדרך עוד שומר, משא"כ בבעל ואשתו שכ"א שומר על השני ומהני אף בדרך בלי עוד שומר.

יעשה כן, וממילא לא יהיה הוצאת לעז. וחדש החלקת מחוקק שגם לרמב"ם דאיירי בפנויה הי' סיבת המלקות דמר זוטרא כדי שלא להוציא לעז על בניה. א. במש"כ החילוק בין שמירת אשתו

פתח   סעיף ג   היחוד   לא

אבל אי"ז כבעלה בעיר, ואם אינו עמו אלא אשתו בעיר לא מהני, אלא דוקא כשהיא כאן עמו בסמוך.^ב

ובל זה כשהדלת פתוחה, אבל אם הוא בחדר נעול עם עוד אשה, צ"ע אם מהני אשתו משמרתו בסמוך חוץ לחדר.^ג

אבל לא תתייחד ישראלית עם העובד כוכבים, ואף על פי שאשתו עמו הוא מבואר בגמ' ע"ז כ"ה ב' דבגוי לא מהני אשתו משמרתו, וכדפירש"י עובד כוכבים אין אשתו משמרתו דלא קפרה דאיהו בקרי ואיתתיה בבוציני.

אבל בישראל פרוץ, מהני דין זה, כדמוכח בגמ' וכן מבואר במ"ז יו"ד סי' קנ"ג סק"ד.

ובל זה בישראל שעושה מעשה ישראל, אלא שהוא קצת פרוץ בעריות. אבל אותם שפרצו גדרות עולם ומתנהגים בכל מעשיהם כגויים, אפשר דלא מהני בהם היתר דאשתו משמרתו.

ולא מיבעיא באיש המיוחד לו אשה בביתו וגרים יחד בלא חופה וקידושין, דפשיטא דאסור לאשה להתייחד עמו אע"ג דהאשה עמו, דרק באשתו אמרו, והיא אינה אשתו.

אלא גם אם נשאו בחופה וקידושין כדין, או שמתגוררים במקום שיש שומרי תורה ומצוות והם עדים כשרים הרואים אותם מתייחדים ומתנהגים כאיש ואשה, שלחומרא אפשר שהם מועילים כעדי יחוד לשם אישות. אבל לענין דין אשתו משמרתו כמדומה ששייך בהם נמי הסברא המבוארת בנכרים שאין אשתו משמרתו, דלא קפרה, דאיהו בקרי ואיתתיה בבוציני.

בגמ' דהחידוש במשנה דאסור יחוד עם גוי באופן שעם ישראל מותר, ואפי' עם פרוץ. ולכך הק' שם דאי אפשר להעמיד בתלתא גויים דהא כוונה גבי ישראל פרוץ אסור, ולכך העמידוהו באשתו עמו דגבי ישראל שרי דאשתו משמרתו. וא"כ מבואר דהיתר זה הוא אף בישראל פרוץ.

ה. והוא דבר המצוי בבחורה החוזרת לקיום תומ"צ ומתגוררת בבית אמה, וקאם מתגוררת עם גבר אחר [שאינו אביה], שלכאו' לא מהני בהם דין אשתו משמרתו.

ב. הוא מוכח ודאי משינוי הלשון, דבבעל אמרו בעלה בעיר וכאן אמרו אשתו עמו. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קמ"ח. ג. דהיינו דבבעלה בעיר מהני גם כה"ג, [וכן עולה מדברי הבינ"א י"ז שההיתר של בעלה בעיר באופן שלא נתן לה הבעל רשות להתייחד, הוא גם בנעול]. ועל כן יל"ד האם באשתו משמרתו נמי מהני כה"ג.

ד. דין זה דאשתו משמרתו מבואר בגמ' ע"ז כ"ה ב' דבגוי לא מהני, ומבואר שם

סעיף ה

לא תתייחד אשה אחת, אפילו עם אנשים הרבה, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם. וכן לא יתייחד איש אחד, אפילו עם נשים הרבה. הגה וי"א דאשכחא אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, אם הוא צעיר, וסתם אנשים, כשרים הם. אבל אם הם פרוצים, אפילו עם י' אסור. וכל זה צעיר, אבל צדקה, או צליל אפילו צעיר, צעין שלש. אפילו כשרים. ויש מחירין איש אחד עם נשים הרבה, אם אין עסקו עם נשים.

הרבה אנשים

לא תתייחד אשה אחת, אפילו עם אנשים הרבה

במשנה פ' ב', לא יתייחד אדם עם שתי נשים, אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. ובגמ' אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא הוה מעשה והוציאוה עשרה בממנה אמר רב יוסף תדע דמיחברי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהדרי. מבואר שהדין במשנה דאשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים, היינו דוקא בכשרים, אבל בפרוצים אפי' עם עשרה בני אדם אסור.

ובחמשך הגמ' פ"א א', רב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא הוה קאזלא הוה אתתא קמיהו א"ל רב לרב יהודה דל כרעך מקמי גיהנם אמר ליה והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל מי יימר דבכשרים כגון אנא ואת אלא כגון מאי כגון רבי חנינא בר פפי וחבריו.

וחנה הרמב"ם לא הזכיר כלל חילוק בין כשרים לפרוצים, אלא כ' בסתם ה"ח, לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם. וכ' המגיד משנה שד' הרמב"ם דחזינן בהא דרב ורבי יהודה שכשרים הם דוקא כר' חנינא בר פפי וחבריו, אבל שאר אנשים אפי' רב ורבי יהודה אינם כשרים לענין זה להתירם ביחוד. וממילא סתם אנשים אסורים ביחוד אפי' הרבה, עם אשה אחת.

וב"ב הר"ן לג א', בד' הרמב"ם דמשמע דס"ל לרמב"ם דמדינא קאמר, ומשום דלא שכיחי כשרים כר' חנינא בר פפי לא חשש לכתוב היתר כשרים.

וב"ב הסמ"ג לאזין קכו בפרק בתרא דקידושין לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם אלא אם כן הן כשרים כרבי חנינא בר פפי וחבריו.

פתח   סעיף ה   היחוד   לג

והנה המישה למלך הלי' סוטה פ"א ה"ג כ' שאף בד' הרמב"ם נראה דזה אינו אלא חומרא בעלמא דהחמיר על עצמו רב וקי"ל כוותיה דראוי להחמיר אבל פשיטא דמדינא ליכא איסור יחוד בשני אנשים. וכע"ז האריך החיד"א שו"ת שער יוסף סי' ד.

אבל זה צ"ע שהרמב"ם כ' בלשון איסור, וכן לא הזכיר בשום מקום החילוק בין כשרים לפרוצים, דבפרוצים אסור מעיקר הדין.

ובן ד' רוב האחרונים שזה כוונת הרמב"ם. וזה מה שפסק המחבר דאשה אחת עם אנשים הרבה אסורים ביחוד.

אבל כמה ראשונים הק' על ד' הרמב"ם כמה קו', וחולקים עליו, וסוברים שסתם אנשים כשרים לענין זה. וכן הוא ד' הרמב"ן, והרשב"א, והריטב"א, והר"ן, ועוד הרבה ראשונים, דאפי' אנשים דלא כר' חנינא בר פפי וחבריו נמי חשיבי כשרים לענין זה ומותרים ביחוד. וכן נראה בסתימות דברי הרי"ף והרא"ש שלא הביאו האי עובדא דרב. [וכ"כ הרשב"א בתשו' אלף קפ"ב שכן נראה בדברי הרי"ף]. וכ"כ המור ברמזים. וכ"כ במור.

וזהו שפסק הרמ"א שי"א דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, אם הוא בעיר. וסתם אנשים, כשרים הם.

ובחא דרב דאמר לר"י דל כרעך מצינו מעין ב' פי' בראשונים. הרמב"ן בחי' כ' דהא דא"ר מי יימר דבכשרים כגון אנא ואת וכו' מידת חסידות נהג בעצמו דלא הי' רוצה להחזיק עצמו בכשר וחסיד. וכע"ז כ' הר"ן וז"ל מדת חסידות היתה שלא היה מחזיק עצמו בכשר. והרשב"א בתשו' תקפו כ' דהא דאמר רב לר"י דל כרעך וכו' לצאת ידי הרהור קאמר ומדת חסידות והיינו דקאמר דל כרעך כלומר כדי שלא תהרהר בה. וכע"ז כ' תוס' ר"י הוקן דלפנים משורת הדין עבר שרצה להתרחק מן הכיעור. וכ"כ הריטב"א וז"ל פי' צניעות נהג בעצמו דאלו מן הדין סתם כל אדם ככשרין לענין זה עד שיהא מוחזק בפריץ וכ"ש אינהו דחכימי וחסידי ומשום ענותנותא הוא דאמר הכי.

בדין אחד כשר ואחד פרוץ, יתבאר להלן בעז"ה.

נשים מפני הייחוד. הנה מבואר דין זה שב' אנשים שרי. ויעויין בכסף משנה כאן.
ב. וכן הבינו בדבריו הראשונים, כדחזינן ממה שהק' עליו.

א. ויש בזה הכרח גדול, שברמב"ם הלכות אבל פ"ב ה"י כ' תינוק שמת כל שלשים יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים, אבל לא באיש אחד ובשתי

הרבה אנשים והרבה נשים

ובד' הרמב"ם שאשה אחת עם הרבה אנשים אסור, מבואר בסעי' ו', דהיינו דוקא אשה אחת, אבל הרבה אנשים עם הרבה נשים מותר. ודנו האחרונים האם ב' אנשים וב' נשים סגי, או דבעינן ג' אנשים וג' נשים.

דהנה לשון הרמב"ם לא תתייחד אשה אחת, אפילו עם אנשים הרבה, משמע שדוקא אשה אחת לא, אבל ב' נשים שרי. ומאידך מהמשך דבריו, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, משמע שב' נשים לא אא"כ אחת מהן בעלה עמה.

ועמדו ע"ז האחרונים לבאר מה ד' הרמב"ם בזה וחילוקי הלשון כאן. והביא הפרישה סק"ט, הובא בט"ז סק"ג, מה שכ' בזה המהרש"ל בביאורו לטור, שממש"כ הרמב"ם עד שתהא אשתו של אחד מהם שם, היה נראה לכאן' שבב' נשים אסור, ומש"כ הרמב"ם דהרבה אנשים והרבה נשים שרי, היינו בג' אנשים וג' נשים. וכן הוא במגיד משנה.

אבל בסמ"ג חזינן לא כן שכ' כדברי הרמב"ם שלא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם, וכ"כ שאנשים הרבה עם נשים הרבה אין חוששין ליחוד. ומאידך כ' כשי' רש"י שאיש אחד דוקא עם ב' נשים אסור, אבל עם ג' נשים מותר. וא"כ בהכרח דנשים הרבה עם אנשים הרבה היינו ב' נשים, דהא ג' נשים מותר אף עם איש אחד. אלא ודאי מוכח דאנשים הרבה עם נשים הרבה, היינו ב' אנשים וב' נשים.

אלא צ"ל דמ"ש הרמב"ם עד שתהא אשתו של אחד מהם שם, בא לחדש שאפי' אשתו של אחד מהם, מהני. פי' דלא מיבעיא אם יש שם ב' נשים דעלמא, בודאי שרי, משום

אנשים והכלה עם עוד ב' נשים, וכמו שהבאנו בסעי' א' מההגה"מ. וא"כ כיון שזה המקור לדין זה, חזינן דבעינן ג' אנשים וג' נשים.

ולכאן' ראייתו צ"ב, דהא ד' הראב"ד דבעלמא בלילה בעינן ב' שומרים כברמ"א לקמן. וממילא מה שהצריכו בחתן וכלה ג' אנשים וג' נשים הוא משום שהוא בלילה. אבל אם לא היה דין מיוחד בלילה דבעינן ב' שומרים, היה סגי באחד עם החתן ואחד עם הכלה. וא"כ כשבאים ללמוד מזה לענין היתר של הרבה אנשים עם הרבה נשים ביום, היה לכאן' ללמוד דסגי בב' אנשים

ג. ולצד זה דדוקא בג' וג' שרי, אפשר דלא מהני ב' אנשים וד' נשים או איפכא, אלא בעינן דוקא ג' אנשים וג' נשים. וצ"ע. ויעויין מה שהובא להלן מהחכמת אדם, ומה שביארנו בהערה שם.

ד. מש"כ המהרש"ל וכן הוא במגיד משנה, הוא ממש"כ המ"מ דהמקור לדין זה דנשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד, הוא מהא דכלה שפרסה נדה שהוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. וממילא דייק מזה המהרש"ל דבעינן ג' אנשים וג' נשים, דסבר דהוא בין האנשים והיא בין הנשים היינו החתן עם עוד ב'

פתח   סעיף ה   היחוד   לה

דהוי ב' אנשים וב' נשים. אלא הו"א דזה דוקא בנשים דעלמא, אבל אם אחת מהנשים בעלה שם, בזה גרע טפי, קמ"ל דכה"ג נמי שרי. והטעם דבאיש ואשתו עמו גריעי טפי, דכל בעל ואשתו אינם בכלל הנמצאים שם, שהם יושבים לעצמם ואינם משימים לבם כ"כ לסובב, ואינם שומרים, וגריעי מנשים דעלמא. קמ"ל דזה נמי מהני. ע"כ תוכן דברי המהרש"ל.

ובעי"ז ממש כ' הב"ח.

והט"ז כ' שאין כלל מקום לסברא זו דאיש ואשתו גריעי טפי, ואינם חשוכים כנשים דעלמא. וליישב דברי הרמב"ם כ' נמי כהמהרש"ל והב"ח דהרבה אנשים והרבה נשים היינו ב' אנשים וב' נשים. ומש"כ עד שתהא אשתו של אחד מהם שם, ה"ה אשה דעלמא, אלא דקאי על תחילת הסימן. דהיינו שבתחילה כ' המחבר שאסור להתייחד עם ערוה או עם פנויה, והיינו איש אחד ואשה אחת, ואח"כ הוסיף שאפי' הרבה אנשים עם אשה אחת אסור. וע"ז הוסיף עד שתהא אשתו של אחד מהם שם, והיינו שבין באיש אחד ואשה אחת, ובין בב' אנשים ואשה אחת, שרי כשאשתו של אחד מהם שם. וכאמת בב' אנשים ה"ה אשה דעלמא נמי שרי, אלא דכיון דקאי גם על איש אחד ואשה אחת, שבוה תוספת עוד אשה לא מהני, אלא דוקא אשתו, לכך כ' עד שתהא אשתו של א' מהם שם, שבא לומר שאפי' באיש אחד שרי באשתו עמו. ואם היה מסיים עד שתהא עוד אשה דעלמא, היה מקום למעות דאף באיש אחד שרי בב' נשים, וזה אינו, ולכך כ' אשתו. ולא חשש למעות דנימא דדוקא באשתו שרי גם בב' אנשים ולא באשה דעלמא, זה אינו, דהא כ' לקמן הרבה אנשים והרבה נשים, וממילא ידעינן דב' אנשים וב' נשים דעלמא שרי. עכתו"ד.

העולה ד' המהרש"ל והב"ח והט"ז דמש"כ לקמן בסעי' ו' נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד, היינו ב' אנשים וב' נשים.

והחלוקת מחוקק סק"ז כ' בלשון ספק אם דוקא אשה אחת אבל שתי נשים עם שני אנשים רבים מיקרי ושרי, או אחת לאו דוק' וה"ה שתיים ולא מיקרי רבים בפחות משלשה נשים ושלשה אנשים. וסיים ועיין בב"ח.

ובבית שמואל סק"ח נראה יותר דנקט דדוקא ג' וג' שרי, ובסו"ד סיים ועיין בפרישה מ"ש בשם מהרש"ל ועיין ב"ח.

ובפתחי תשובה סק"ה הביא מהברכי יוסף שדוקא ג' וג', אבל ב' וב' אסור.

וב' נשים. (מה שיש עוד לעיין בראיית המ"מ מהא דחתן וכלה, דהתם הוא איש ואשתו והם שומרים, עמד ע"ז החלוקת מחוקק כדלהלן).
ה. אמנם באמת אין הכוונה שרק היה

הו"א שאין בהם היתר של הרבה אנשים והרבה נשים, קמ"ל שבאמת יש היתר של הרבה אנשים והרבה נשים. אלא באמת באשתו אין היתר זה, וכל ההיתר מחמת

ובחכמת אדם כלל קכ"ו דין ג', כ' בד' הרמב"ם, שב' נשים עם הרבה אנשים אסור, וב' אנשים עם שלוש נשים מותר. וסיים שהט"ז כתב דאף הרמב"ם מתיר שני אנשים עם שתי נשים.

העולה, ד' רוב האחרונים שב' אנשים וב' נשים שרי, ויש שמפקפקים בזה.

הרבה אנשים והרבה נשים בפרוצים

וכל זה איירי בסתם אנשים, לד' הרמב"ם שאין להם דין כשרים לענין זה, ואסורים אשה אחת וב' אנשים. ובזה היה הנדון בכמה אנשים ונשים שרי. ויל"ד מה הדין בפרוצים, האם ג"כ יש היתר זה דהרבה אנשים והרבה נשים. והוא נפק"מ גם לד' הרמ"א דסתם אנשים דעלמא כשרים לענין זה ומותר אשה אחת וב' אנשים, עדיין יש נפק"מ בנדון הנ"ל לענין פרוצים.

והנה לד' הרמב"ם דסתם אנשים אין להם דין כשרים לענין זה, עדיין הי' לדון אולי ידועים כפרוצים חמיר מפי. אבל הרמב"ם לא כ' כלל חילוק בין כשרים לפרוצים, ולא הזכיר את כל הגמ' שיש חילוק. וא"כ ודאי משמע שדין זה דהרבה אנשים והרבה נשים הוא בכלל גוונא, וגם בפרוצים ממש.

ומה שיל"ד הוא לד' הרמ"א דסתם אנשים כשרים, וא"כ אין כלל ראיה מהא דחתן וכלה לדון זה, דהא בסתם אנשים שרי אשה אחת וב' אנשים, והא דחתן וכלה חמיר מפי, ואין ללמוד מזה. וא"כ כשנדון לענין פרוצים אין כלל מקור לזה. אלא שמאידך הרמ"א בסעי' ו' לא הזכיר מידו לחלוק על המחבר.

כאן סיבה יותר להתיר, דהנשים רק מתפתות מהאנשים, ובהרבה נשים החשש לא קיים כ"כ, ולכך מהני ב' אנשים.

ז. לולי דברי הרב המגיד היה מקום לדון שאי"צ ראיה מהא דחתן וכלה, אלא הוא מסביר שהרבה והרבה אי"צ מצב של יחוד, אלא מעין רה"ר. אבל במגיד משנה ובאחרונים שהעתיקוהו חזינן דבעינן ראיה להיתר.

שהיא שמורה מעבירה ולכך היא שומרת. וזה מה שהק' הטור על הרמב"ם דמאי מהני שאשתו של אחד מהם שם.

ו. ונראה הסבר הדברים דתמיד החשש יותר שהאנשים מרגילים את הנשים, ולכך בהרבה אנשים שמצינו דאפי' עשרה לא מהני, בזה שתי נשים עדיין לא מהני. אבל כשיש כאן הרבה נשים, וגם האנשים אינם רק אחד, והוי בכללות רבים דהיינו ה', יש

וב' החלקת מחוקק סק"ט שכיון שאשה אחת עם הרבה אנשים אסור בפרוצים, אף שבסתם אנשים שרי לרמ"א, א"כ הסברא נותנת, שכיון שפרוצים הם, אסור אפי' עם הרבה נשים. וא"כ אין נפקות' לדין זה רק לדעת הרמב"ם.

והבית שמואל סק"א הביא דבריו, וב' שלפ"ז צ"ל דסעיף זה לא איירי בפרוצים, והא דלא הגיה כלום הרב רמ"א משום דסמוך למ"ש בסעיף הקודם.

אמנם הברכי יוסף כ' הובא בפת"ש, שאף לד' הרמב"ם הוא דוקא בסתם אנשים, אבל בפרוצים אסור ג' וג'. וצ"ע.

העולה, שבסתם אנשים, להרמב"ם אין להם דין כשרים ואסור אשה אחת וב' אנשים, והרבה אנשים והרבה נשים מותר. ובפרוצים צ"ע. ולרמ"א סתם אנשים כשרים

בפרוצים. ולרמ"א סתם אנשים כשרין ומותרים ביחוד, ומאידך אין מקור לקולא של הרבה אנשים והרבה נשים, והוא נפק"מ לפרוצים. וממילא מחמירים את ב' הדעות, שבסתם אנשים מחמירים שאין להם דין כשרות כהרמב"ם, וממילא בהרבה והרבה מותר. ובפרוצים מחמירים כהרמ"א שאין דין הרבה והרבה. אבל לא מצינו כן בפוסקים.

אמנם באמת לדברי החיד"א בראש יוסף שסבר כהמשנה למלך שאף לד' הרמב"ם מעיקר הדין סתם אנשים כשרים ומותרים ביחוד ב' אנשים ואשה אחת, ורק לחומרא יש להחמיר שסתם אנשים אינם כשרים. א"כ צ"ע דאין רא' להיתר בהרבה אנשים והרבה נשים מהא דחתן וכלה, דהתם לכאור' הוא עיקר הדין ולא חומרא, וא"כ בהכרח שהם דינים מיוחדים. אלא לכאור' הרמב"ם סבר כן מסברא, שהרבה והרבה אי"ז מצב של יחוד, אלא מעין רה"ר. ואפשר שלא התיר אלא בסתם אנשים דסבר שמעיקר הדין מותרים, ולא בפרוצים. ועדיין צ"ע.

ח. יש מקום לומר שלד' הרמב"ם שאין היתר בכמה אנשים, בהכרח דהסברא בחתן וכלה שהוא בין האנשים והיא בין הנשים דחזינן שכשיש כמה אנשים וכמה נשים אי"ז מצב של יחוד. [וכמו ברה"ר בעיר של גויים, שבודאי מותר להיות שם ולא אמרינן שהוא יחוד של כשר עם הרבה אנשים והרבה נשים פרוצים]. וממילא גם בפרוצים שרי. אבל לד' הרמ"א בחתן וכלה הוא מצב של יחוד עם שומרים, ולכך בפרוצים בכה"ג יהיה אסור.

ט. ובאמת לפ"ז הוא דוחק גדול אמאי הרמב"ם לא הזכיר כלל חילוק בין סתם אנשים לבין פרוצים. וגם לא מצינו כלל מקור לזה דהא סתם אנשים אינם כשרים ויש להן דין כפרוצים, ואעפ"כ הרבה והרבה מותר, וא"כ מנין לאסור בפרוצים ממש.

אא"כ נימא דבפרוצים מחמירים דלא כהרמב"ם. דהיינו שלהרמב"ם סתם אנשים אסורים ביחוד, ומאידך יש מקור לקולא בהרבה אנשים והרבה נשים, ולדבריו ה"ה

לח פתח סעיף ה היחוד

ומותר אשה אחת וב' אנשים. ובפרוצים, אסור אשה אחת והרבה אנשים, וכן הרבה אנשים והרבה נשים.

ואפי' לדעות דבפרוצים נמו שרי הרבה והרבה. אבל בגויים חמיר מפי. כ"כ הטור יו"ד קנ"ג, ולא תתייחד אשה עמהם אפי' הם רבים ונשותיהם עמהם וכה"ג בישראל שרי ובעכו"ם עובדי אליל אסור. ויעו"ש בב"י ובב"ח דהוא גם מטעם יחוד.

ולסוברים דאשתו עמו חמיר מפי מנשים דעלמא לענין הרבה והרבה, א"כ אין כ"כ ראי'. אבל לדברי הט"ז שאין חילוק, א"כ מבואר שבגויים לא מהני הרבה אנשים והרבה נשים.

וממילא באנשים שאינם שומרי תורה, שהרבה מהם פרצו גדרות עולם רח"ל, ודינם בזה בגויים, ולכו"ע לא יועיל בזה הרבה והרבה.

ועדיין יל"ד באיזה גוונא הוא נחשב מצב של יחוד של הרבה אנשים והרבה נשים, ואסור. ומאידך מצב הוא כבר לא נחשב מצב של יחוד, אלא מעין רה"ר, דבזה מותר גם בגויים.

וכל זה נוגע לאדם כשר להתייחד עם הרבה אנשים והרבה נשים פרוצים, למ"ד דאחד כשר ואחד פרוץ אסור. אבל לדעות דאחד כשר ואחד פרוץ מותר, [וכ"ש בגוי'], ממילא אין בזה נפק"מ לכשר. אלא הוא עדיין נפק"מ לאשה כשרה, אם מותרת להתייחד עמם.

האם כל אשה השמורה מיחוד הרי היא שומרת

עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם

דין זה הוא מהרמב"ם שאם יש כמה אנשים וב' נשים, הרי אם אחת מהנשים היא אשתו של אחד מהאנשים, הרי הם מותרים ביחוד.

ולכאנ' מבואר כאן, שכיון שהאיש שמור מעבירה מחמת שאשתו משמרתו, והאשה שמורה מעבירה מחמת שבעלה עמה, הרי הם שומרים גם על האחרים.

ולא מיבעיא לדברי הסוברים דהיתור דהרבה אנשים והרבה נשים הוא דוקא בג' וג', בהכרח שכאן סיבת ההיתור מחמת שהיא אשתו של אחד מהם, וחזינן שאשה השמורה מיחוד הרי היא שומרת. דהיינו שאף שכמה אנשים וב' נשים אסור, אבל כיון שאחת מהנשים שמורה מחמת שבעלה עמה, הרי היא שומרת על האחרים. וכן האיש, אף שסתם אנשים

י. כדמבואר במקומו, דבנכרי יש מתירין טפי, דכשר אינו מפקיר עצמו בפני גוי.

אפי' כמה אסורים ביחוד, אבל כיון שהוא שמור מחמת שאשתו משמרתו, הרי הוא שומר על האחרים.

אבל נראה דאף לדברי המהרש"ל והב"ח שביארנו למעלה דבב' אנשים וב' נשים יש להם דין הרבה אנשים והרבה נשים, אעפ"כ כאן אין היתר מחמת הרבה אנשים והרבה נשים, אלא רק מחמת שאשה השמורה מעבירה הרי היא שומרת. ועיין בהערה".

אבל לדברי הט"ז שם, לכאן' ליכא ראי' מכאן. דלדברי הט"ז מש"כ עד שתהא אשתו של אחד מהם שם, כוונתו שבין באיש אחד ואשה אחת, ובין בב' אנשים ואשה אחת, שרי כשאשתו של אחד מהם שם. ובאמת בב' אנשים ה"ה אשה דעלמא נמי שרי, מחמת ההיתר של הרבה אנשים והרבה נשים. אלא דכיון דקאי גם על איש אחד ואשה אחת, שבוה תוספת עוד אשה לא מהני, אלא דוקא אשתו, לכך כ' עד שתהא אשתו של א' מהם שם, שבא לומר שאפי' באיש אחד שרי באשתו עמו. וא"כ לא מצינו כאן כלל ראי' לאשה שמורה אם היא שומרת. שאם יש שם ב' אנשים, ההיתר הוא מחמת הרבה אנשים והרבה נשים. ואם רק הוא נמצא שם, א"כ בודאי אשתו מצלת עליו, משום אשתו משמרתו.

ובנדרון זה האם כל שמורה מעבירה היא שומרת, הוא נפק"מ גדולה בכל דיני יחוד, האם אשה שבעלה בעיר הרי היא שומרת על שאר נשים, וכן האם אחותו או בתו או אמו, מצילים עליו מיחוד. וכן ה' נשים המבואר בגמ' פ"א ב' מתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה וחמותה [עם אשה ובת חמותה] עם אשה ובת בעלה, וטעם ההיתר משום דשונאות זו לזו ולא יחפו. האם יועיל נמי שיהי' מותר לעוד נשים להתייחד עמהם.

אחד מהם לשם לא חשיב ליה כמו נשים הרבה עם אנשים הרבה דהאי איש עם אשתו חשיבא כמאן דליתא לגבי אינך וכמו שהשיג הטור כאן אלא כשיש שם שתי נשים שאין להן אנשים ביניהם אז הוא שרי טפי ושרי לכו"ע.

וכן משמע בדברי הב"ח, שכ' דהרמב"ם רבותא נקט דאפילו אשתו וכל שכן ב' נשים דעלמא ולהוציא מסברת הטור שכתב מאי נפקא מינה דאשתו עמו אכתי איכא למיחש לאחריני. ע"כ. ואם הוא מטעם הרבה אנשים והרבה נשים א"כ לא שייך כלל סברת הטור.

יא. דהנה מבואר במהרש"ל דמש"כ הרמב"ם דעד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, כוונתו דהיכא איש ואשתו אין בזה היתר של הרבה אנשים והרבה נשים. ואין כוונתו רק לחידוש שהיה הו"א שאין היתר של הרבה אנשים. אלא כוונתו דכשיש שם איש ואשתו באמת אין בהם היתר של הרבה אנשים והרבה נשים, אלא כל ההיתר מחמת שהיא אשתו. וכדכ' שלכך מוכן קו' הטור על הרמב"ם שכיון שאוסר אשה אחת עם הרבה אנשים מאי מהני שאשתו של אחד מהם שם. דז"ל המהרש"ל וצ"ל דמ"ש אא"כ אשתו של

ויש להרחיב בסברא ובמבואר בפוסקים.

במשנה מבואר חילוק בין ב' אנשים לב' נשים, דב' אנשים כשרים מותר להם להתייחד עם אשה אחת שכל אחד בוש מחבירו, אבל ב' נשים ואיש אחד אסור. ומבואר בגמ' המעם דנשים דעתן קלה, ופירש"י במשנה דהיינו שנוחות להתפתות ואף היא תעשה כמותה. דהיינו שאין הפ' שדעתן קלה להתפתות לחפות ולא לגלות, אלא דעתן קלה להתפתות לעשות נמי עבירה, וממילא לא תגלה.

ועפ"י פ' הרא"ש סי' כ"ו הא דב' רש"י פ"ב א' דבג' נשים שרי להתייחד, דדוקא ב' אסור אבל יותר שרי. וכ' הרא"ש שם ביאור אחד בדברי רש"י דא"א לו לבעול כולן. פי' כנ"ל דכל האיסור שיש חשש שאף היא תעשה כמותה ואז אין חוששין שתגלה, אבל בהרבה נשים שלא כולן יעברו עבירה ממילא הם שומרות שחוששים שהאחרות יגלו.

ומע"ז מצינו בתינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה שמותר היחוד עמה, ומשמע דהיתר אינו מחמת שכל קטנה אינה יודעת לשמור הסוד בלבה ותספר לאחרים. אלא שכיון שאינה מוסרת עצמה לביאה הרי היא תספר לאחרים. אבל כל שהיא מוסרת עצמה לביאה א"כ שוב לא תספר. והסברא בזה נמי כן שכל שאינה מוסרת עצמה לביאה שאינה נוחה להתפתות לעשות כמותה, לא תחפה עלי'.

ובן יל"ד בפרוצים שאסורים ביחוד, האם כשאחד שמור הוא שומר. דהאם הסברא שבפרוצים הם מחפים אחד על חברו מחמת הפריצות ואין האחד בוש מחבירו. או שרק מחמת שאף שהוא שותף בעבירה. וכדאמרו בגמ' דהוה מעשה והוציאוה עשרה במטה, [ופירש"י וקלקלו עמה]. אמר רב יוסף תדע דמיחברי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהדרי.

והנה ברמב"ם הנ"ל, לרוב האחרונים, מבואר כן, שהוא, שהוא שמור, הרי הוא שומר, או היא, שהיא שמורה, הרי היא שומרת.

ובמזמור הביא דברי הרמב"ם, ותמה עליו ואיני מבין דבריו כיון שאוסר אשה אחת עם אנשים הרבה מאי נפק"מ שאשתו של אחד מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריא.

וב' הב"י וז"ל דכיון דאשתו של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם חברתה נמי לא תזנה שתירא שזאת ובעלה יגלו סודה. והמהרש"ל בהגהות על הטור כ' שמאחר שאשתו משמרתו האחרים יתביישו ממנו שהוא בודאי לא יעשה כמותם. והביאו הפרישה סק"א.

יב. ומהראשונים דפליגי ואוסרים אף הרבה נשים, אין רא"י שחולקים על עצם היסוד אם אשה שלא תעבור עבירה הרי היא שומרת.

ונראה שמדברי הטור נמי אין כ"כ ראי', דאפשר שהטור נמי סבר שאשה השמורה מעבירה הרי היא שומרת מהסברא הנ"ל. אבל סבר שכל זה בכשרים, אבל בפרוצים סיבת האיסור שאין האחד בוש מחבירו, וממילא גם כשאינו שייך בעבירה נמי אינו שומר.

ובעי"ז כ' בפרישה סק"א דכוונת הטור דבפרוצים לא שייך סברא זו, דיסוד ההיתר בב' אנשים שכל אחד בוש מחבירו, ובפרוצים אינם בושים זה מזה דפרוץ מחפה על חבירו אף היכא שהוא לא יעשה כמותו. וכיון שכ' הרמב"ם שהרבה אנשים אסור דהיינו שהם פרוצים, לכך הק' מה מהני שאשתו של אחד מהם שם. וזה מה שכ' הטור כיון שאוסר אשה אחת עם אנשים הרבה וכו'. עכתו"ד. ולכא' כוונתו שאף האשה שבעלה שם אינה שומרת, דאף היא פרוצה, ולא יועיל מה שהיא לא תעשה כמותה. ולדבריו צ"ל דהטעם דקמנה שאינה מוסרת עצמה לביאה היא שומרת משום שכל שאינה מוסרת עצמה לביאה עדיין אינה פרוצה. [שהרי אין הטעם שכל קמנה מהני כיון שקמנה אינה שומרת בלבה, אלא מחמת שאינה מוסרת עצמה לביאה וכדכתבתי].

ולפ"ז יעלה שלד' הרמב"ם אשה השמורה שומרת אף בפרוצים. ולד' הטור בפרוצים, וממילא לד' הרמב"ם בסתם אנשים שהם כפרוצים, ליכא היתר. והשו"ע העתיק את דברי הרמב"ם.

והחכ"א נמי סבר שכל אשה ששמורה מעבירה הרי היא שומרת, וכ' דין ב', במקום שיש איש ואשתו עמו לא שייך שם איסור יחוד שהוא בוש מפני אשתו ואם כן גם באנשים אחרים אין בהם יחוד שהרי אשה זו ובעלה משמרים אותם וכן הנשים האחרות אין בהם משום יחוד שהרי אשה זו לא תזנה בפני בעלה אם כן גם הנשים האחרות בושים לזנות אבל אשה לא תתיחד עם העכו"ם אף על פי שאשתו עמו. ע"כ. וכן נקט בפשיטות בינ"א י"ז דאשה שבעלה בעיר שומרת לאחרים. [ולכך כ' דהיכא שהוא דרבנן כגון ב' אנשים ואשה אחת, או באיש אחד וב' נשים, שאחת מהן בעלה בעיר, שרי לכתחילה. דבדרבנן אי"צ לחוש לד' רש"י דבעלה בעיר אסור].

וייש מהאחרונים הסוברים שאשה שמורה אינה שומרת. שהחיד"א שו"ת יוסף אומץ סי' כ"ו האריך לדון האם אמו הרי היא שומרת עליו, וכ' דדוקא לענין אשתו מצינו שהיא

מהם שם, שהוא שמור, אז מהני. פי' דסבר שאה"נ אדם שמור הרי הוא שומר אף שהוא פרוץ, אבל אשה שמורה אינה שומרת. דהיינו שבנשים עיקר הסברא שדעתן קלה לחפות, ולא דוקא אם היא שייכת בעבירה. אבל באנשים הרי הם

יג. אמנם באור שמח כ' להוכיח מדברי הרמב"ם איפכא, דאמאי כ' עד שתהא אשתו של אחד מהם שם, אמאי לא כ' עד שתהא שם אשה שבעלה בעיר. אלא מוכח דאשה שבעלה בעיר אינה שומרת אף שהיא שמורה, ורק אם אשתו של אחד

שומרת ולא לענין אמו. וכ' ומעמא דאשתו הוי שמירה דאין אשה מתקנאת אלא בידך חבירתה והיא זהירה מאד בזה לעמוד על המשמר, אבל אמו אינה זהירה וישנה ואינה משגחת. ועוד כי היא מחפה על בנה. ע"כ.

והנה למעם הראשון לכא' הביאור שאינה שומרת כאשתו, אבל עדיין יכולה להיות שומרת כמו שאר נשים השומרות. דהיינו שבלילה שיש חשש שינה אשתו הרי היא שומרת לבדה משא"כ אמו, אבל בתור שומרת אחת, יהני. אבל למעם השני שאמו מחפה לא יהני אף עם עוד שומרת.

ולכא' מש"כ כי היא מחפה על בנה, אין כוונתו לסברא מיוחדת שאם מחפה על בנה מחמת שהיא אמו. אלא כוונתו שכיון שב' נשים אסורות ביחוד מחמת שנשים דעתן קלה לחפות, על כן אף שהיא אמו הרי היא מחפה עליו כשאר נשים.

ובן נראה מהמשך דבריו שכוונתו דאמו אינה שומרת כלל. שכ' וז"ל והגם שאין צריך ראיה על זה והדבר פשוט מצד הסברא יש להוכיח כן ממה שהפוסקי' לא אשכחו שריותא אלא אשתו עמו כמבואר בא"ה סימן כ"ב דין ג' בדין יחוד עם אשה ודין ה' גבי אשה עם אנשים הרבה ודין ז' במי שעסקו עם הנשים ובדין י' מבואר דשרי להתיחד עם שתי יבמות וכיוצא ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו. וכן עם אשה ותנוקת קטנה שיודעת וכו' ע"ש ומשמע דאין היתר אלא באשתו עמו או תרתי דסניין או קטנה וכו' הא אמו הגם דשרי להתיחד עמה אגוני לא מגנא להתיחד עם אשה בצירוף אמו. והדבר מבואר דאשתו מתקנאת ונשי דסניין אין מחפות וקטנה שמגלה הסוד. הא עם אמו שמחפה ודאי אסיר וכו'.

ובהכרח דאשה שמורה אינה שומרת, וא"כ מה מהני אם אשתו של אחד מהם שם. פי' דהעצי ארזים נמי סבר כדכ' האור שמח דמהרמב"ם מדוייק דאשה שבעלה בעיר אינה שומרת. אלא דהטור לא סבר שיש חילוק בין שמירה של אשה לשמירה של איש. ולכך הק' דלדברי הרמב"ם ה"ה שהוא לא ישמור, וא"כ מה מהני שאשתו של אחד מהם שם. והרמב"ם סבר שדוקא אשה שמורה אינה שומרת, כיון שדעתן קלה לחפות אף כשאינה עושה עבירה. משא"כ איש, אינו מחפה אא"כ הוא נמי שייך בעבירה.

בושים אחד מחבירו, ואפי' בפרוצים הם בושים, ורק מחמת דמיכנפי בי עשרה וגנבי שכולם שייכים בעבירה אז אינם בושים. וממילא אם הוא שמור הרי הוא שומר. אבל בסוף דבריו כ' האו"ש, שאפשר לדחות שאולי איירי שם הרמב"ם בלבו גס בהן ולכך הוצרך לאשתו עמו. עכתו"ד. ונראה כוונתו, שהרמב"ם כ' היתר בכל גוונא גם לאופן שיחיה לבו גס בה. ובס' עצי ארזים סקי"ד כ' שזה הטעם שהטור הק' על הרמב"ם, דאה"נ הטור סבר שאשה שמורה שומרת, אבל הק' לדברי הרמב"ם שלא מהני שם אשה שבעלה בעיר אלא רק אם אשתו של אחד מהם שם,

הנה הוכיח שרק הנך נשים שומרות ולא יותר. וא"כ הוא ראי' נמי לענין אשה שבעלה בעיר שג"כ אינה שומרת, דאל"כ הי' לגמ' להזכיר כן.

אמנם לכאור' לשון החיד"א לא משמע כן, שלשונו שאמו מחפה עליו, ולא משמע אף שהיא אמו אלא מחמת שהיא אמו. והראי' שלא כ' אשה שבעלה בעיר, אי"ז קו' כ"כ, שאי"ז סוג אשה. וצ"ע.

ובעיי"ז כ' הפתחי תשובה בשם ס' זכור לאברהם ח"ג אהע"ז או' י' יחוד שהביא את דברי הב"ח דמותר יחוד אף עם בת בתו. וכ' ע"ז ולכאורה נראה דכ"ז הוא דוקא להתייחד עמה לבדה אבל אם יש שם אשה אחרת אפילו אם בתו או בת בתו שם אסור דהא בב' נשים אסור להתייחד לבד"ע וכמו כן אם ובתו ההולכים בדרך ויש ישראל אחר עמהם אסור דדוקא בעיר מהני ב' אנשים לא בדרך ומטעם שמא יצטרך לנקביו וכאן נמי יש חשש שמא האב יצטרך לנקביו ותשאר בתו ביחוד עם ישראל האחר ומוזה המעם אשה ההולכת בדרך ובנה עמה לא תוכל לילך עם העגלון עכומ"ז אא"כ יש ישראל אחר דהו"ג' עם העגלון באופן דנ' דאין חילוק בין אם הוא בנה או אביה וכדומה דלעולם בעי' ג' דדוקא בבעל ואשה אמרו דמשמדין זה את זה ולא באחר. וע"ש עוד שכ' בשם חכם אחד דאף אי נמא"ד דהבן מהני לשמור אמו דהבן מקפיד שלא תזנה אמה משא"כ אם עם בתו דהבת אינה מקפדת כ"כ אם יזנה אביה ע"ש. ע"כ.

הנה עיקר דבריו כסברת החיד"א הראשונה הנ"ל, דבתו ובנה שמותרים ביחוד אינם שומרים כמו אשתו. דהיינו שבמקום דבעינן ב' שומרים כגון בדרך שמא יצטרך אחד לנקביו, [או בלילה], בזה לא מהני בתו או בנה להיות שומרים לבד. דרק לגבי אשתו אמרינן דאשתו משמרתו ולא לגבי בן ובת. דהיינו שבאשתו יש דין מיוחד שאפי' כשאין ממשי עמו בחדר, כגון שיצאו לחוץ, הרי הם משמרים [אבל דוקא כשהם עדיין כאן סמוך, ולא דמי לבעלה בעיר]. ולכך באשתו משמרתו מועיל גם בדרך ובלילה בלי עוד שומר. ולזה כ' שזה דוקא באשתו, אבל בנה ובתו אינם כן, ואינם שומרים לחוד, ועל כן בדרך בעינן עוד אחד"י.

אלא שבתחילת דבריו כ' שאם עוד אשה אחת נמי אסור בבתו. דהיינו שלא רק כשאינה עמה ממשי בחדר אינה שומרת, ולא הוה כאשתו. אלא שאינה שומרת כלל. ולא ביאר בהדיא המעם. ולכאור' הוא נמי כמעט הנ"ל.

בן אחד. אבל בבת אינו כן, שאינה מקפדת כ"כ שיזנה.

טו. ועולה שיש ג' דרגות, דבעלה מתיר לה יחוד כל שהוא באותה עיר. ואשתו מתרת עליו להתייחד רק כשהיא כאן סמוך,

יד. נראה דכוונתו שאחר שכ' שבן ובת בדרך בעינן שלושה ואינם כאשתו משמרתו, ע"ז כ' בשם חכם אחד שאף אי נמא שבבן אינו כן, כיון שהבן מקפיד שלא תזנה עמו, וממילא גם בדרך יספיק

ולענין הלכה, בעיקר דבריהם דבתו ובנה אינה כאשתו משמרתו נקמינן כדבריהם. ועל כן בדרך ובלילה הרי הם כשומר אחד, ובעינין עוד אחד. אבל לענין מה שחידשו שבתו אינה שומרת כלל והרי היא כשאר נשים, בזה לא נקמינן כדבריהם. אלא כל שהיא שמורה מעבירה הרי היא נמי שומרת.

ועל כן מותר לאדם להתייחד עם אשה אחרת כשבתו עמו. וכן מותר להתייחד עם ב' נשים, כשאחת מהן בעלה בעיר.

יחוד בדרך

וכל זכ צעיר חצל צדק, או צלילס אפילו צעיר, צעין שלשכ אפילו צכשרים
בגמ' פ"א א', אמר רב יהודה אמר רב ל"ש אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה, שמא
יצטרך אחד מהם להשתין, ופירש"י ובעי להתרחק לצניעות ונמצא אחד מתייחד עם
הערוה.

והביא בדרכי משה מרבינו ירוחם שכ' בשם הרמ"ה שדוקא שהולכים עמה לשומרה או
צריכין שנים שישארו עמה, דאי לאו הכי למאי ניוחש, כשיצטרך אחד מהן להשתין
ילך חבירו עמו ויניחנה לבדה.

פ"י שבכל יחוד, כל האיסור הוא רק אם עכשיו הם ביחוד, אבל באופן שאינם ביחוד אין
איסור אם הם במצב שיכולים להגיע בקל ליחוד. כגון היכא שהפתח פתוח הם מותרים,
ולא חיישינן שמא יבואו לסגור הדלת. וא"כ כאן נמי, הרי כשהם שניים אי"ז יחוד, וא"כ
אמאי ניוחש שמא ילך אחד ויגיע ליחוד, נימא שכדי לא להגיע לאיסור יחוד, הוא ילך יחד
עם חבירו. ולכך פ"י הרמ"ה שאיירי כאן שהולכים כדי לשומרה, וממילא הוא לא ילך עם
חבירו כדי שהיא לא תשארו לבדה שהרי על מנת כן הגיעו לכאן. אבל אה"נ אם הולכים
בדרך יחד שלא כדי לשומרה, מותר אף בב"י, שאם יצטרך אחד לילך ילך אף חבירו עמו.

הם כשרים. ולד' הרמ"ה מתיישב שפיר
שלא הלכו לשומרה רק בהזדמן בעלמא
נפגשו. [ויעויין במקנה דכ' דמכאן הוכיח
הרמ"ה את דינן].

ובמהרש"א חידושי אגדות כ' דצ"ל דהיו
עם רב ורב יהודה עוד אנשים אחרים
דאל"כ מאי קשיא ליה לרב יהודה דהא
בדרך הוה ובעי רב שלשה וק"ל. עכ"ד.
[ומבואר דסבר בפשיטות דנקטינן דלא
כהרמ"ה].

ואף שאינה ממש באותו חדר. ואמו ובתו
אין מתירים אותו מיחוד אלא כשהם עמו
ממש בחדר.

טז. לכאור' יש רא' גדולה לד' הרמ"ה
מהא דרב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא
הוה קאזלא ההיא אתתא קמייהו א"ל רב
לרב יהודה דל כרעין מקמי גיהנם אמר
ליה והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי
וכו', והוא צ"ב הא היה בדרך, ובעינין ג'
אנשים, ואמאי סבר רבי יהודה להיתר אם

בנודע ביהודה אהע"ז קמא סי' ס"ט, פסק בפשיטות כהרמ"ה.

והח"ח בנדהי ישראל הביא את ב' הדעות, וז"ל וכן בדרך אפי' ביום בעינן דוקא שלושה דבשנים חיישינן שמא יצטרך אחד לנקביו ותשאר היא לבדה עם אחד, ויש מקילין בזה וסוברים בדרך כשילך אחד לנקביו ילך גם השני ממנה ולא יבוא לידי יחוד.

ומאידך בבית שמואל סק"ט הביא דברי הדרכי משה, וכ' דבב"ח בהא דקמנה יתבאר להלן, מוכח דלא סבר כהרמ"ה. וכן משמע מדברי הש"ע דאין לסמוך על סברת רי"ז מדהשמיט דעתו כאן בש"ע. ע"כ. פי' שאף שבדרכי משה הביא דברי רבינו ירוחם, אבל ברמ"א כאן בהג"ה לא הוכיר חילוק, אלא אסר בסתם בכל גוונא. ובהכרח דסבר דלא נקטין הכי.

וכן בחכ"א דין ה, הביא את ד' הרמ"ה, וכ' אך האחרונים כתבו דאפילו אם אינם הולכין עמה לשומרה אסור אלא דוקא בשלושה אנשים.

ונראה לבאר סברת האיסור, שאינו דומה למצב של פתח פתוח וכדו', שהתם כל שלא יעשו מעשה לא יהיה יחוד. ולכך מותר ולא חיישינן שיסגרו הדלת. משא"כ הכא במצב הקיים יגיעו לידי יחוד מאליו בלי מעשה. משום שמסתמא אחד ילך לנקביו, וממילא יגיעו מאליו למצב של יחוד. ולכך בזה אוסרים, ולא אומרים שיש אפשרות שהוא ילך ג"כ עמו. שכל שבלי שימת לב יגיעו מאליו למצב של יחוד, הרי"ז אסור.

וממילא ה"ה אם נמצאים במקום שאחר זמן הדלת נסגרת מאליה, הרי"ז אסור, אף שיכולים לצאת קודם שיסגר.

ומהות דרך, הוא מקום שאין רגיל כ"כ שיגיע אדם לשם אלא לעתים רחוקות, ולכך הנמצאים שם אין חוששים כ"כ שמא יבא אדם פתאום לשם. אבל אם הוא מקום שכל רגע יכולים להגיע אין בו דין יחוד.

ובמצוי היום, רוב הדרכים אין בהם דין יחוד, מחמת שכל הזמן מצוי שיגיע עוד רכב לשם. וכל הדין של יחוד שייך בכבישים שאין שכיח כ"כ רכב שם, כגון בכניסות לישובים קטנים וכדו', שבשעת לילה מאוחרת שייך שם דין יחוד.

והנה בגמ' פ' ב', הביאו ברייתא דכל שלשים יום יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ושני אנשים אבל לא באיש אחד ושתי נשים אבא שאול אומר אף באיש אחד ושתי נשים. ופי' בגמ' דד' אבא שאול דבשעת אנינות תביר יצריה, ורבנן סברי לה דאפילו בשעת אנינותו

ואי נימא שבדרך קצרה שאין כ"כ חשש מתיישב שפיר. שיצטרך לנקביו לא נאמר דין זה, כדלהלן,

של אדם יצרו מתגבר עליו. ופירש"י שהטעם שלא באיש אחד ושתי נשים, משום יחוד שלא היו בתי הקברות סמוכין לעיר.

והנה מבואר שאף ביחוד בדרך סגי בב' אנשים ולא בעינן ג'. ולכאור' יש להוכיח מכאן דכל האיסור הוא בדרך ארוכה דשכיח שא' יצטרך להפנות. אבל בדרך קצרה שאין רגילות לצאת אי"צ לחוש. וכ"כ הרש"ש שם, דמ"מ לא היו רחוקין כ"כ דאל"כ ליבעי ג' אנשים כבדרך.

ולפ"ז כמעט שלא מצוי כיום דין זה. שהרי בנסיעות קצרות אין דרך לילך לנקביו. וגם בנסיעות ארוכות, הרי ברוב הדרכים לא שכיח מצב של יחוד וכנ"ל, אלא רק בכניסות ליישובים קטנים וכדו', וא"כ אין כ"כ חשש שילך לנקביו כיון שהוא כבר מגיע למקום חפצו. וא"כ הוא עובר בדרכים כאלה באמצע נסיעתו, ואינו מגיע מיד למקום חפצו.

שמירת תינוק או תינוקת בדרך

לענין שמירת תינוקת היודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שמבואר בסעי' י' שהרי היא שומרת, כ' הפרישה סק"ח, דוקא בעיר סגי בתינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה. אבל בשדה צריך שיהיו עם הקטנה ב' נשים" או עוד קטנה אחת. וכן הביא הב"ח בשם מהרש"ל בהגהותיו על הטור"י. והביאו בחלקת מחוקק סק"ד.

ובדרישה סק"ד הביא דברי המהרש"ל, וכ' ותימה על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפי' עם עגלון כותי בשומר קטן או קטנה עמהם. וכ' לדברי הרמ"ה מתיישב שפיר דליכא

תלך ונמצא הוא מתייחד עם הקטנה. וא"כ מתיישב שפיר דסגי נמי בב' נשים עם הקטנה. אמנם בלשון הדרישה שכ' שלרמ"ה ליכא למיחש למידי דכשירצה השומר להטיל מים תלך האשה עמו, משמע דסבר דחיישינן שהקטנה או הקטן ילכו, וא"כ בהכרח שהוא ט"ס וצ"ל ב' אנשים].

יט. התם כ' הטעם דשמא תלך עמו למקום צנוע ותזנה עמו. והוא צ"ב היכן מצינו חשש זה. וכע"ז הק' הט"ז, דא"כ בכל בת ישראל תחוש בכך. כ. בדפו"ח סק"ב.

יז. ולדברי הרמ"ה שכל האיסור בדרך דבעינן ג' הוא בהולכים לשומרה, א"כ אולי בדרך קצרה לבית קברות שאינו רחוק מהעיר, אין כ"כ צורך לשומרה.

יח. אולי מש"כ ב' נשים הוא ט"ס וצ"ל ב' אנשים, (שכן הוא הגירסא במהרש"ל ובב"ח). ואי נימא נשים, יקשה שנחוש שמא תלך הקטנה למקום צנוע והרי הוא מתייחד עם ב' נשים. [והנה בסברא יל"ד דאפשר דנימא דליכא חשש שמא הקטנה תלך למקום צנוע, דאף אם צריכה לנקביה קטנה אינה בושה ואינה הולכת למקום צנוע, וממילא כל החשש שמא הגדולה

למיוחש למידי דכשירצה השומר להטיל מים או לעשות צרכיו תלך האשה עם השומר ולא תתייחד עם העגלון.

ובבית שמואל סק"ט משמע שמש"כ הב"ח בשם מהרש"ל דאסור, הוא משום שחולק על הרמ"ה, וכנ"ל.

והנה בסברא לכאן היה מקום לדון שכל החשש בדרך הוא רק שמא האשה תלך לנקביה ונמצא האיש מתייחד עם התינוקת. אבל לחוש שמא התינוקת תלך לנקביה לבדה, והאיש מתייחד עם האשה, זה לכאן אינו שייך, דתינוקת תפחד לילך בדרך לבדה להתרחק למקום שאין רואים אותה. ולפי סברא זו יהיה כל האיסור דוקא לענין תינוקת, אבל לענין תינוק לא יהיה איסור, דהתינוק לא ילך לבדו מחמת סברא זו.

אבל בלשון הדרישה הנ"ל שכ' שלדברי הרמ"ה מתיישב שפיר דליכא למיוחש למידי דכשירצה השומר להטיל מים או לעשות צרכיו תלך האשה עם השומר וכו', מוכח דסבר שהחשש הוא גם לענין הקטנה שמא תלך לנקבי', ונמצאת האשה מתייחדת עם העגלון. וא"כ לפ"ז ה"ה האיסור לענין שומר קטן.

ובן בלשון הדרישה שתמה על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפי' עם עגלון כותי בשומר קטן או קטנה עמהם, משמע לכאן שגם על הקטן סבר דלא יהני. וכן בחכ"א דין ה-ט משמע דהגדון הוא אף לענין תינוק.

ובמ"ז סק"ט הביא דברי המהרש"ל והב"ח, וחלק עליהם דאף בדרך מהני שמירת תינוק או תינוקת. וכ' הטעם דבשומר קטן או קטנה אין חשש בזה דכשיצא השומר לנקביו לא ישאר שום איש עמה ואף אם היא לבדה בשדה לא חיישי' שיבא באותו זמן שום איש אצלה ואם יש עגלון תרחיק באותו שעה ממנו ודבר זה הוה שפיר שמירה מעולה. ע"כ. ונראה לדחוק דכוונתו כסברא הנ"ל, שאם יצא השומר לנקביו או תצא השומרת לנקבי', ילך העגלון עמו, או האשה תלך עמה. וזה מש"כ דכשיצא השומר לנקביו לא ישאר שום איש עמה, היינו שהוא ילך עם השומר, וממילא אין איש עמה. ומה שהיא נשארת לבדה בשדה אין בזה איסור, דלא מצינו חשש שאסור לאשה לעמוד לבד בדרך שמא יבא איש אצלה. [אמנם עדיין לא נתבאר שפיר מש"כ ואם יש עגלון תרחיק באותו שעה ממנו].

ונראה שכן הבין בחכ"א את דבריו, שכ' והמ"ז מתיר דבודאי לא חיישינן שתונה אלא דחיישינן כיון שהם לבדם אזי יפתה אותה וכיון שיש קטנה עמה יבוש ממנה וכשתלך לנקבים ילכו שניהם וישאר העגלון לבדו. ע"כ.

אמנם עדיין לא נתיישב בדברי הט"ז בקטנה אמאי לא חיישינן שתלך האשה לנקביה^א ונמצא האיש מתייחד עם התינוקת^ב.

ובחכ"א הביא ב' הדעות בענין דרך, האם הוא דוקא בהולכים עמה לשומרה, וב' הדעות האם בתינוק ותינוקת מהני בדרך. ונראה דכוונתו שזה תלוי זה בזה^ג. ואח"כ הביא דברי הט"ז דמתיר. אבל באמת לא הכריע בזה. ולהלן ברין מ' לענין שמירת תינוק ותינוקת, כ' וכבר בארנו דיש אומרים דדוקא בעיר מהני אבל לא בדרך.

ובאמת מה שאסר המהרש"ל דלא מהני תינוקת בדרך, הוא בהגהותיו על הטור, אבל ביש"ש סי' כ"ד כ' להתיר באשה ותינוקת בדרך כשהם עם ישראל. ואוסר יחוד עם התינוקת בדרך כשהם עם נכרי. שכ' שם שמה שנהגו ליקח שומר בת קטנה, אבל אינן נוהגין מלכווין שתהא דווקא יודעת טעם ביאה, ואינם מוסרתם. גם בדרך לילך ביחודי עם

השני ילך עמו ותשאר היא לבדה דהא לא חיישינן שמא ישאר אחד עמה במזיד דהא בעינן דוקא שיהיו אנשים כשרים ולא יעבור במזיד וכו'. אך האחרונים כתבו דאפילו אם אינם הולכין עמה לשומרה אסור אלא דוקא בשלושה אנשים ולכן נתפשט המנהג דהנשים לוקחין עמהם תינוק או תינוקת בדרך דאז כשתצטרך היא או התינוק לנקביו תלך היא עם התינוק ויש מן האחרונים שאוסרים גם בזה בדרך דלא מהני תינוק אלא בעיר אבל לא בדרך והט"ז מתיר דבודאי לא חיישינן שתזנה אלא דחיישינן כיון שהם לבדם אזי יפתה אותה וכיון שיש קטנה עמה יבוש ממנה וכשתלך לנקבים ילכו שניהם וישאר העגלון לבדו. ע"כ. הנה הביא ב' הדעות, ואח"כ כ' ולכן נתפשט המנהג, ואח"כ הביא דיש מן האחרונים שאוסרים. ונראה דמש"כ ולכן, קאי על ב' הדעות, דהיינו שמחמת הפלוגתא הנ"ל אם דוקא בהולכים עמה לשומרה, לכן נתפשט ולכן יש אוסרין, דהיינו שב' דעות אלו תלויים בב' דעות אלו.

כא. דהיינו שלחולקים על הרמ"ה ואסור אף באין הולכים עמה לשומרה, הכוונה שיש חשש שמא לא ישימו ליבם וילך אחד מהאנשים לנקביו ונמצאת האשה מתייחדת עם האחר, ולא אמרינן שכדי להנצל מאיסור יחוד ילך השני עמו. וא"כ ה"ה כאן, בשלמא אם ילך הקטן, סבר הט"ז שילך העגלון עמו, או אם תלך הקטנה תלך האשה עמה. ולא כדי להנצל מיחוד, אלא מחמת שהקטן או הקטנה פוחדין לילך לבדם. אבל אם האשה תלך הרי לא תלך הקטנה עמה, וממילא ק' אמאי אין בו איסור.

כב. ואף שבמהרש"ל כ' סברא מחמת שהנשים מספרות וכדלהלן, אבל הט"ז לא ביאר מידי מזה, (ולכאור' זה לא דבר פשוט שאפשר לומר שזה היה כוונתו אף שלא ביאר).

כג. שז"ל ולפי זה דוקא כשילכו עמה לשמור אותה אם כן השני מחויב לשמור אותה אבל אם אין הולכין לשמור רק בהזדמן בעלמא מותר אפילו רק שני אנשים דאם יצטרך אחד לנקביו אז גם

עגלון גוי יש לחוש, שהגוי לא יקפיד על הקטנה, וחס וחלילה יאנס אותה, ע"ז תחלתה באונס וסופה ברצון, ומעשה כזו שמעתי, או שמא תלך היא עמו למקום צנוע, ותזנה עמו בלא ידיעת התינוק. על כן צריכה עוד שומר ישראל. ע"כ. הנה משמע שרק בעגלון גוי הוא אסור שלא יקפיד מהקטנה ויאנוס את הגדולה. או שמא תלך היא עמו למקום צנוע, ותזנה עמו בלא ידיעת התינוק.

ובאמת כ"כ שם בפתיחה וז"ל דין דמותר לאדם להתייחד עם ב' יבמות, ועם ב' צרות, ועם אשה ויבמתה, ועם אשה ובת בעלה, ועם אשה ותינוקת, היודעת טעם ביאה, ואינה מוסרת עצמה לביאה, **אפילו** בדרך, אבל לילך עם עגלון גוי בדרך, אסור לסמוך על התינוקת.

והטעם שבאמת מהני שמירת התינוקת ולא חיישינן שמא הגדולה תלך לנקביה ונמצא מתייחד הישראל עם התינוקת, הוא לכאן' כמו שכ' שם בהמשך דבריו לענין היחוד עם שני יבמות, ועם שני צרות, ועם אשה ויבמתה, ועם אשה ובת בעלה, שכ' דפשיטא דשרי, אף בדרך, ואין שייך לומר עליה שמא אחת תלך לצרכה, כי דרך הנשים לילך יחד, כי האי דאמרינן, נשים מספרות בבית הכסא. ולכאן' ה"ה הכא נימא שהאשה תיקח עמה את התינוקת.

ועדיין לא נתבאר לענין החשש שחששו נמי באחרונים הנ"ל שמא השומר ילך לנקביו ונמצא האשה מתייחדת עם הגוי. וחששו כן נמי בשומר קמן או קטנה וכנ"ל. ולא נתבאר מה טעם המהרש"ל דמתיר. ואפשר שהוא סבר כסברא שכתבנו למעלה לרון שאפשר שאין דרך קמן או קטנה לילך לנקביהם לבר בדרך ואינם מתרחקים כלל, או שהאשה תלך עמהם. וזנה מש"כ ביש"ש הוא בתראה כלפי הגהותיו על הטור, ומצינו במג"א סי' תקי"ד סק"ה שכ' כן על דין אחר, שאע"פ שהב"ח כ' בשם רש"ל לאיסור בתר ספרו אולי' דבתר' הוא. וא"כ לכאן' ה"ה הכא.

אבל עכ"פ כל האחרונים העתיקו לאיסור בתינוק ותינוקת. ולמעשה עדיין צ"ע.

לענין דרך דבעינן עוד שומר הוא דוקא שמירת אנשים. אבל שמירת אשתו, מהני אף בדרך. כדמבואר בפתיח תשובה בשם הזכור לאברהם, ובחיד"א, שו"ת יוסף אומץ סי' כ"ו.

לילך עמו למקום צנוע אף שהתינוקת אולי תספר, מחמת שהיא חוששת שיאנוס אותה בפני התינוקת. אבל בישראל שניהם יחששו לילך למקום צנוע, שמא התינוקת תספר מזה. וצ"ע.

כד. מה שאסר נמי מהטעם דשמא תלך היא עמו למקום צנוע, ותזנה עמו בלא ידיעת התינוק. הוא צ"ב. אמאי חיישינן לזה בגוי יותר מבישראל. וכע"ז הק' הט"ז וכנ"ל. ואולי דוקא בגוי האשה תפתה

אחד כשר ואחד פרוץ

וי"א דלשכ אחת מחייחדת עם שני אנשים כשרים

בגמ' איתא דבפרוצים לא מהני, דמיכנפי בי עשרה וגנבי כשורא. ויל"ד מה הדין באחד כשר ואחד פרוץ. האם אמרינן דדוקא כשכולם פרוצים חיישינן שמא כולם יעברו עבירה. אבל אם אחד כשר, הוא לא יעבור עבירה, וממילא הפרוצים יתביישו ממנו. או דנימא דפרוצים אינם בושים גם מכשר. וכן יל"ד יותר שמא הכשר נמי אינו בוש מהפרוץ^כ.

ולכאנ' יש להוכיח מלשון הראב"ד בבעלי הנפש שער הפרישה, במה שחידש להצריך בלילה ג' אנשים כמו בדרך, וז"ל אבל בלילה לא ישן עמה בבית אחד עד שיהיו שם ג' כשרים מפני שהוא דומה לדרך וכו'. ע"כ. משמע שבעיני ג' כשרים, אבל אם אחד פרוץ אסור.

ובן מלשון הרמ"א, עם שני אנשים כשרים, לכאנ' משמע שדוקא אם שניהם כשרים, אבל אם אחד פרוץ אסור.

אמנם מצינו בזה מחלוקת אחרונים^כ. דהמהרש"ל יש"ש סי' כ"א ב' דאחד כשר ואחד פרוץ, מותר, שהכשר מתבייש מן הפרוץ, וכן הפרוץ אינו עושה שום דבר בפני הכשר. וכ"כ המהרי"ל דיסקין שו"ת סי' ב'.

ובפתחי תשובה הביא מהשב יעקב סי' י"ט, שסובר שאחד כשר ואחד פרוץ אסור, אבל באחד כשר ואחד נכרי מותר. שכ' לדון בענין לשלוח אשה בדרך עם עגלון ערבי ועמו שני אנשים כשרים, שלכאורה הוא נגד הדין דבדרך בעינן ג' כשרים. והאריך שם השב יעקב שהנה מצינו שהנשים הולכות לבית הנכרים עם שומר א' ישראל, ואין פוצה פה. אלא ודאי צ"ל שאף שבאמת אחד כשר ואחד פרוץ אסור, דחיישינן שמא יצרו תקפו על הכשר ואינו בוש מן הפרוץ, משום שהוא ודאי יסכים עמו לזנות הואיל שהוא פרוץ. אבל כל זה בפרוץ ישראל. אבל בישראל כשר עם הנכרי^כ, אף שיצרם תקפם, אינם מפקירים עצמם בפני הנכרי, אף שגם הנכרי יסכים, מ"מ חוששים שהנכרי יפרסם ויגלה הדבר.

כו. וצ"ע אמאי לא הוכיחו כן מהראב"ד.

כז. יל"ד לחומרא דלמא יש חילוק בסוגי הנכרים, דאפשר דערבי קיל טפי שהוא פרוץ טובא שלא יבוש לפרסם הדבר. משא"כ בנכרי מלומד וכדו' שיותר בוש בדבר, וממילא אפשר שבו יהיה חמיר

כח. דהיינו שיל"ד בב' נדונים, הא' האם גם אם הכשר בוש מהפרוץ, אבל הפרוץ אינו בוש ממנו, וממילא אף אם לכשר מותר היחוד, אבל לאשה אסור מחמת הפרוץ. והנדון הב', אולי אף הכשר אינו בוש מהפרוץ, וממילא אף לכשר אסור היחוד.

והביא ראי' לזה מהא דאיתא בב"מ ע"א א', שאמרו שם שאין אשה וגר קונין עבד עברי. ופי' הטעם שאשה אינה קונה ע"ע, דלאו אורח ארעא. ופירש"י שהוא מתייחד עמה. והק' בגמ' נימא דלא כרשב"ג דתניא אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים רשב"ג אומר אף קונה את העבדים. ות' אפילו תימא רשב"ג ולא קשיא כאן בעבד עברי כאן בעבד כנעני עבד עברי צניע לה עבד כנעני פריץ לה. ופירש"י עבד עברי צניע לה, מוחזק צנוע הוא בעיניה, שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר, הלכך אסור לקנותו. עבד כנעני פריץ לה, ויראה היא להפקיר לו את עצמה^כ. ע"כ. הנה חזוין דבגוי יש סברא שהוא פרוץ ויגלה הדבר. וא"כ ה"ה הכא, אף שבשראל פרוץ אין הכשר בוש ממנו, אבל בגוי הוא ירא שיפרסם הדבר.

וממילא ה"ה בדרך, לשלוח אשה עם ב' כשרים ועגלון נכרי, מותר. שגם אם ילך ישראל אחד לנקביו, ישאר ישראל אחד והנכרי עם האשה, ומותר.

וב' לזון נמי מלשון הרמ"א שכ' אבל בשדה, או בלילה אפילו בעיר, בעינן שלשה. אפילו בכשרים. וכ' החכם השואל לפרש דכוונת הרמ"א דבעינן ג' אפי' בכשרים, היינו דשני כשרים לחוד לא מהני, אבל אם הם ג' מותר אפי' באחד מהם פרוץ^כ. וכ' השב יעקב שאף שבאמת בל' הרמ"א אפשר לזון כדברי השואל, אבל לפי מה שכ' אין צריך לדחוק כן, דבודאי בישראל בעינן ג' כשרים, ולא סגי בב' כשרים וא' פרוץ.

וב' עוד השב יעקב, שכל מה ששייך לזון בלשון הרמ"א, הוא בדין זה דשדה, אבל הלשון שכ' בתחילה לענין עיר, די"א דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, הוא מוכח דאחד כשר ואחד פרוץ לא מהני.

והביא הפת"ש שד' הנו"ב לא כן ואף בנכרי אסור, כמבואר בדבריו אהע"ז קמא סי' סט, דברר אשה שנסעה בלילה עם פלוני אלמוני באישון לילה בעגלה אחת, ונער אחד עמהם, ורננו העם. וכ' ע"ז, והנה בזה עברה על איסור יחוד שהרי בשדה ומה גם בלילה

אסור בע"ע, וכלשון הרמב"ם והשו"ע. ובעבד כנעני אין חשד כ"כ, כיון שד' בני אדם שבודאי ה' העבד כנעני מספר. ומזה למד השב יעקב בסברא להתיר כשר וגוי. כט. ולכאור' כל זה שייך ליישב על דברים אלו ברמ"א, אבל הלשון שכ' בתחילה וי"א דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, לכאור' גם לדבריו הוא מוכח.

טפי ולא יהיה היתר בישראל ונכרי.

עוד יל"ד מאידך דפעמים שבכשר וישראל פרוץ נמי שרי, כגון אותם שפרצו גדרות עולם ומתנהגים בכל מעשיהם כגויים, רצ"ע.

כח. ונראה דאין כוונתו שמותר לה יחוד עם עבד כנעני. אלא בגמ' הפי' שבאמת נזהרים מיחוד, אלא שמפני החשד

בודאי אפילו בכשרים בעינין שלשהל ואפילו אם נימא שהיה עגלון עמהם מסתמא העגלון הוא נכרי.

ובחזו"א יו"ד ס"ו ב' נראה שנסתפק בכל דין כשר ופרוץ אי מותר, וכן באחד כשר ואחד נכרי. שכ' לצד דבנכרי לא חיישינן לפיתוי אלא לאונס, אי איכא ישראל ונכרי מותר להתייחד, וכ' ע"ז ואפי' את"ל דחד כשר וחד פרוץ אסור, מ"מ הכא בנכרי מותר כיון שאינה מוסרת עצמה לנכרי אין כאן יחוד לישראל וצ"ע. ע"כ.

ובבית מאיר לכאו' מתבאר נמי דסבר דאחד כשר ואחד פרוץ לא מהני, ועיין בהערה לא.

ובב' פרוצים וכשר, אף לד' המהרש"ל אסור בדרך לאשה להתייחד עמהם, שמא ילך הכשר ותשאר היא עם ב' הפרוצים. ואף שכלפי הכשר אין לו איסור, שהרי אם ילך אחד מהפרוצים לנקביו נשאר הכשר עם פרוץ אחד. אבל לאשה אסור שמא ילך הכשר. אבל אם היא הולכת עמהם גם אם הוא לא בא עמהם, הרי לד' המהרש"ל מותר לו להצטרף עמהם, ואדרבה הוא מציילם מיחוד עכ"פ כל זמן שהוא אינו הולך לנקביו.

הבעל אינו ת"ח, ועכ"פ בודאי יש פעמים שאיירי בבעל שאינו מוחזק בכשרות וא"כ כיון שהם בדרך הרי בעינין ג' שמא יצטרך א' לנקביו, וכיון שהבעל אינו מפורסם בכשרות א"כ הוא לא מועיל כלל לשמירה. א"ו באמת ב' המימרות של רב דהיינו הא' דבעינין דוקא כשרים, והב' בדורך בעינין ג', הם סותרים זה את זה. וזה מה שאמר רבי יהודה לרב והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי, פי' דבעינין דוקא כשרים, וא"כ בהכרח בדורך נמי סגי בב' ולא בעינין ג'. וע"ז ענה רב דמי יימר כגון אנא ואת. דהיינו שלא אמר דנקטינן כדעה הב' בדורך אסור ולא בעינין כשרים, אלא דאנן לאו כשרים. ועל כן סבר הרי"ף דהא דדרך לא קיימא להלכה. חזינן דסבר בפשיטות דכשר ופרוץ אסור דאל"כ סגי בב' ת"ח אף אם הבעל אינו כשר. אמנם אי"ז הכרח גמור, דאפשר שלא כ' כן אלא ליישב ד' הרי"ף, אבל לדידן לא קיימא הכי גם בענין

ל. מתבאר בדבריו שבנסיעה בעגלה יש איסור מדין לילה. ולכאו' הכוונה דשמא ישנו, וחזינן שאפי' בטלטולי הדרך של עגלה יש איסור לילה. לא. שפלפל לבאר בד' הרי"ף אמאי השמיט הא בדורך בעינין ג'. וכ' דלכאו' בביאור הגמ' יש להק' כדחק' המהרש"א בהא דא"ל רב לרבי יהודה דל כרעך מקמי גיהנם, וא"ל ר"י והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי. והא איירי בדרך, ובדרך בעינין ג'. ועוד הק' מה אמר ר"י והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי, הא זה אינו מדברי רב אלא במשנה מבואר דשרי יחוד עם ב' אנשים, ואדרבה רב אמר איסור ולא היתר. וכ' לפרש, דצ"ל דסבר הרי"ף דסתם אנשים אינם כשרים, אלא בעינין מוחזקים בכשרות. וממילא יש קו' בהא דמוסרים לו ב' ת"ח בדרך וסברו בגמ' להוכיח מזה דדוקא ת"ח משום דבעינין כשרים. וק' דמאי מהני שהם ת"ח, הא

העולה שד' המהרש"ל והמהרי"ל דיסקין, דאחד כשר ואחד פרוץ מותר. וד' השב יעקב והנו"ב [והבית מאיר], דאחד כשר ואחד פרוץ אסור^ל. (וכן הוא משמעות דברי הראב"ד). אבל בגוי, סבר השב יעקב דקיל טפי ומותר. והנו"ב אוסר גם בזה. והחזו"א נסתפק בכל דין זה.

ולדינא אין להקל בזה, (ואף בנכרי). אלא כשיש עוד צירופים, אפשר שיש לצרף גם שו' המהרש"ל.

יחוד בלילה

וכל זכ צטיר, אצל צדק, או צלילכ אפילו צטיר, צטין שלשכ.

דין זה שיחוד בלילה בעינן עוד שמירה, הוא מהראב"ד בבעלי הנפש שער הפרישה, וז"ל כלה שפרסה נדה וכו' לא סגי לי' בחדא מינייהו אלא שצריך להיות בבית אנשים ונשים והוא ישן בצד א' בין האנשים והיא ישינה בצד השני עם הנשים נמצא היחוד הזה חמור יותר מיחוד של א"א שהיא מתייחדת עם ב' אנשים וזו אינה מתייחדת עם בעלה עד שיהיו שם אנשים ונשים והמעם מפני שהוא אשתו והיצר מקטרג עליה וי"א לענין יחוד עם אשה אחרת כמו כן כה"ג בעינן טפי וכי אמרינן דאשה אחת וכו' הנ"מ ביום אבל בלילה לא ישן עמה בבית אחד עד שיהיו שם ג' כשרים מפני שהוא דומה לדרך וכו' והכא נמי חיישינן דלמא אדניים חד מינייהו איתער חד ועביד איסורא ומסתברא כותי' מיהו שמירת נשים (דהיינו היא ישינה בין הנשים כמו בכלה) לא בעינן כלל ממעשה דר"י וכו'. ע"כ.

חידוש כאן הראב"ד שכמו שמבואר לענין דרך דחיישינן שמא ילך אחד לצרכיו ונמצא השני מתיחד עם האשה. ה"ה בשינה ביחד, חיישינן שמא אחד יתעורר ויעבור איסור, ולא יפחד מהשני מפני שהוא ישן. והביאו הב"י.

זה דכשר ופרוץ.

והוי חד כשר וחד פרוץ. אלא לכאור' משמע דסבר בפשיטות דאחד כשר ואחד פרוץ לא מהני. ואף דפעמים מצינו בגמ' שאמרו על עצמם דאין להם דין כשרים, וכהא דרב. אבל עכ"פ ליכא רא' דלא כהרמב"ם, דאפשר דסברו ר' טרפון ור' מאיר שהם כשרים. א"ו מוכח שאף אם הם סברו שהם כשרים, נמי לא מהני, מכיון שהאחרים אינם כשרים. [אמנם עצם ראיית הרשב"א צריכה קצת ביאור. דאפשר דלא איירי שאמר כן לתלמידים, אלא לאנשי ביתו כדפירש"י. וגם מנין שלא סברו

לב. ולכאור' ברשב"א בתשו' ח"א ס"י תקפ"ז קצת משמע דחד כשר וחד פרוץ אסור. דכ' דמהא דר' מאיר ור' טרפון דאמרו הזהירו בי מפני בתי מפני כלתי מוכח דסתם אנשים כשרים, דאי כהרמב"ם, א"כ למי הזהיר הזהירו בי. עכתו"ד. ואי נימא דאחד כשר ואחד פרוץ מותר, א"כ מה הרא"י דסתם אנשים כשרים. נימא דבאמת הני תלמידים השומרים עליו אין להם דין כשרים, ומה דמהני שמירתם, הוא משום דר' מאיר ור' טרפון עצמם כשרים,

ב' בדרישה וז"ל ובשדה עם שלשה כו' ומהאי טעמא כ' הראב"ד שגם כלילה אסור להתייחד עם ב' אנשים דכמו שבשדה חיישינן שמא יצטרך אחד לנקביו ונמצא זה מתייחד עם הערוה הכי נמי חיישינן דילמא אדניים חד מינייהו אזיל אידך ועביד איסורא (אבל כשיש עמה ג' אנשים ליכא למיחש שמא ישנו תרתי מינייהו דודאי יתכוונו האנשים להקיץ אלא שא"א שלא יהא ניים חד מינייהו לפרקים ולא חיישינן שיניימו תרתי בפעם א' כמו שלא חיישינן שבדרך יצטרכו שנים מהם להטיל מים יחד וישאר אחד אצלה ולפ"ו כשלא יתכוונו להקיץ היה אסור ללון אפי' עם ג' אנשים וקשה למנהגינו ולפי מ"ש בסמוך אתי שפיר אפי' בב' אנשים ודו"ק) וכו'. ובסו"ד כ' לחלוק על הראב"ד וסגי בב'.

הנה הבין בדברי הראב"ד [מדהתיר בג' אנשים], שכל הגדון כשהם ערים אלא שכיון שהוא לילה חיישינן שא' ירדם ונמצא השני מתייחד עמה. וזה הדמיון לדרך דכמו דחיישינן שמא ילך אחד לנקביו, ה"ה יש ללמוד לחוש שמא אחד ירדם. ולכך סגי בג', דלא חיישינן שב' ינמנמו, וכמו בדרך שלא חיישינן שב' יצטרכו באותו הזמן. אבל אם הולכים על מנת לישון אין היתר אף בג'.

אלא שהוא כ' שהמנהג בודאי להתיר גם בשינה. אלא שהוא לא ק' כיון שבאמת לא נקמינן כהראב"ד. אבל עכ"פ להראב"ד שאוסר בב' שמא ינמנם א', א"כ בשינים אסור אף בג'.

ואפשר שהוא לא ראה דברי הראב"ד במקורם, אלא רק מה שהביא בב"י בקיצור, ובב"י לא הזכיר דקאי לענין כלה שפרסה נדה^ל. ועל כן כ' דהראב"ד לא איירי בשינים. אבל עכ"פ בראב"ד מבואר דקאי על ישנים, ואעפ"כ מותר בג' אנשים, ובודאי הכי נקמינן. [והדרישה נמי מודה דהכי המנהג אלא שתלה זה בהא דלא נקמינן כהראב"ד].

אלא שבאמת ק' מה שהוק' לפרישה, מה מועיל ג' אנשים, דבשלמא בדרך אין לחוש כ"כ שמא באותו הזמן ב' יצטרכו לצאת. אבל לענין שינה כיון שהחשש שמא אחד יתעורר ולא יחשוש מהישן, א"כ ה"ה לא יחשוש מב' ישנים. ולכאז' צ"ל שהסברא שכשיש ב' ישנים

שהתלמידים כשרים].

איסור דרבנן, ואפשר שבזה הקילו בשינים. אבל עדיין ק' מי שומר על אותם אנשים ואותן הנשים, שהם ביחוד גמור, והשמירה עליהם הוא שמירת אנשים ישינים.

לד. לכאז' מהלשון לא ישן עמה מבואר נמי שלא כדבריו, וצ"ע. [הנה בראב"ד שבפנינו איתא נמי הלשון והכא נמי חיישינן דלמא אדניים חד מינייהו איתער חד ועביד איסורא. מבואר שכולם ישינים

לג. ובאמת ק' דהוא גמ' ערוכה דמהני שמירת אנשים ישינים, בהא דכלה שפירסה נדה שהוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים, דחזינן שמהני שמירת אנשים ישנים. ואף דכלפי החתן והכלה אפשר שהוא קיל טפי, דהאשה שמורה מהאנשים האחרים משום דבעלה בעיר, והחתן שמור מהנשים האחרות משום דאשתו משמרתו. וכל הגדון רק שמירה לחתן והכלה, שהוא

הוא יותר חושש שמא א' ירגיש ויתעורר. דהיינו שהראב"ד נמי מודה דבאמת שינה בלילה אינו ממש כהלכו בדרך למקום צנוע. דאה"נ בדרך אם הלכו כולם לנקביהם ונשאר איש אחד ואשה אחת הוי יחוד. אבל בלילה כשישנים גם אם כולם ישנים אינו יחוד שחושש שמא אחד יתעורר. ואעפ"כ סבר הראב"ד שלענין שומר אחד עדיין אפשר ללמוד מדרך.

ובאמת לא למד הקולא מהא דדרך, אלא שזה פשיטא דשרי בג' אנשים בלילה, דהא לא הוזכר מידי בש"ס דלילה חמיר מפי. אלא שללמוד חומרא מדרך לאסור בב' אנשים, סבר הראב"ד שזה אפשר לומר שבלי מקור נמי שייך, כיון שיש ללמוד כן מדרך. אבל מה שגם בדרך מותר, לא יתכן לומר שהוא אסור בלי מקור.

וחנה גדר לילה בודאי אינו דין לילה מהשקיעה וצאת הכוכבים, אלא הוא זמן שינה. אלא שיל"ד איפכא אם הוא דוקא בישנים, או גם בערים אם הוא זמן שינה. שהנה בדרישה חידש שגם בערים, כל שהוא לילה, חיישינן שמא א' יתנמנם. ולפי הראב"ד שבפנינו לא מצינו בהדיא חשש זה. אמנם אפשר שכיון שהראב"ד למד מדרך לאסור בישנים שמא לא יחוש לאדם הישן, ה"ה יש ללמוד שמא א' ירדם.

ובן משמע בלשון הבית שמואל^{לה}, העתיקו בחכ"א דין ה, שכ' וז"ל ובלילה אסורים להתייחד משום דחיישינן שמא ישן א' מהם וישאר השני עמה.

אבל מסתברא שכל זה כשעכ"פ באו לכאן על דעת לישון, שבזה אף קודם שהלכו לישון יש מקום לאסור, כיון שאין לשינה כ"כ זמן קבוע, וחיישינן שמא אחד ירדם. אבל כשלא באו כלל על מנת לישון כאן, אין נראה כלל לחוש לזה. [אמנם הכל לפי ההווה, שיש פעמים שאף שלא בא על דעת לישון, אבל שייך במציאות שירדם, כגון בקרוב ובן בית].

לענין שינה ביום, בסברא יש מקום לדון שאי"ז שינה חזקה כ"כ, ויחוש יותר גם באחד שמא יתעורר. אבל לא מצינו בפוסקים שהזכירו קולא זו. וצ"ע^{לו}.

גדולה שיחוש ויתעורר. אמנם למעלה הבאנו דברי הנו"ב שכ' בדבר אשה שנסעה בלילה בעגלה, וכ' שהרי בשדה ומה גם בלילה בודאי אפי' בכשרים בעינן שלושה. מבואר דאף בנסיעה בעגלה יש איסור לילה. ואולי יש לחלק דבנסיעה בעגלה היה המציאות שנוסעים זמן רב כמה ימים, ובהכרח לישון שם, ועל כן הורגלו לישון נמי בעגלה. משא"כ בזמנינו.

וחיישינן שא' יעור. אבל בב"י ובדרישה הגירסא דלמא אדניים חד מינייהו אזיל חד ועביד איסורא^{לו}.

לה. ואולי נמשך אחר דברי הדרישה, וצ"ע. אבל עכ"פ מהעתקת הפוסקים, משמע דסברו כן למעשה.

לו. ושינה במכונת יש יותר סברא להתיר, שבזמן נסיעה השינה חלשה יותר, ואם יעצור את הנסיעה בודאי יש סברא

יחוד עם ג' נשים

יש מחייתן איש אחד עם נשים כרצב, אם אין עסקו עם הנשים במשנה פ' ב' לא יתייחד אדם עם שתי נשים, ופי' בגמ' מ"ט הואיל ונשים דעתן קלות עליהן. ולא נתבאר מה הדין ביותר מב' נשים. ד' רוב הראשונים דב' נשים לאו דוקא, אלא ה"ה הרבה. דכמו שבפרוצים מצינו שאפי' עשרה אסור, ה"ה בנשים, כיון שדעתן קלה אפי' הרבה נשים אסור.

אבל מצינו בזה חידוש בד' רש"י, שבמשנה פ"ב א' אמרו כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים, ועמדו ע"ז הראשונים מה החידוש במי שעסקו עם הנשים, הא כל שאר אנשים נמי אסור להם להתייחד עם הנשים. ופירש"י שם דנתחדש שאפי' עם הרבה נשים אסור לפי שלבו גם בהו וכולן מחפות עליו. ואילו איש אחרינא עם שתי נשים תנן אבל עם שלוש או ארבע שפיר דמי.

ופי' הרא"ש סי' כ"ז דס"ל לרש"י דכיון דאיכא טובי אי אפשר דלא מגלג, ועוד דא"א לו לבעול כולן. [פי' דכל האיסור שיש חשש שאף היא תעשה כמותה^ל ואז אין חוששין שתגלה, אבל בהרבה נשים שלא כולן יעברו עבירה ממילא הם שומרות שחוששים שהאחרות יגלו].

והרשב"א בתשו' תקפ"ז, ויותר מתוקן בתשו' אלף קע"ח כ' הטעם דאיסור היחוד בשני נשים הוא משום שדעתן קלה וכל שאינן אלא ב' אינן בושות זו מזו כ"כ, אבל כשהן הרבה מתביישות ואינן שומעות לו, וגם הוא כשאין עסקו עם הנשים מתבייש מהן כשהן הרבה.

ובן ד' הסמ"ג, וכן הסכים הרשב"א בתשו' הנ"ל לעיקר. וכן ד' תוס' רבינו פרץ.

וחק' בתוס' על פירש"י דממה שאמרו דנשים מבפנים ואנשים מבחוץ, משמע דאפי' הרבה נשים אסור. וכן הק' הרא"ש.

והרמב"ן בחי' הביא דברי רש"י וכו' לחלוק דמשמע דנשים הואיל ודעתן קלה עליהן אפי' טובא נמי. וברשב"א פ' ב' נמי הק' כן דליכא למימור כרש"י דהא אמר בגמ' דמעמא דרישא מפני שהנשים דעתן קלה עליהן ומחפות זו על זו ולא מכלמן מהרדי והאי מעמא אפי' בנשים הרבה איתא. ע"כ. והא דעסקו עם הנשים אמרו בראשונים שם פי' אחרים.

לז. וכדפירש"י במשנה עם ב' נשים
מפני שדעתן קלה ושתייהן נוחות להתפתות
ולא תירא זו מחבירתה שאף היא תעשה
כמותה.

ומה שאמרו במשנה לא יתייחד אדם עם שתי נשים, כ' הרא"ש דאיכא למימר דה"ה עם טפי אסור אלא משום דבעי למיתני סיפא אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים נקט נמי ברישא עם שתי נשים.

ובן ברמב"ם כ' בהא דעסקו עם הנשים כפי' תוס' והר"ח דאפי' עסקו עם הנשים. והביאו הר"ן דלא כרש"י. וכן ד' הסמ"ק והאגודה.

ועל קו' הראשונים מהא דפנימי וחיצון, כ' החלקת מחוקק ח', והבית שמואל, שצריך לומר לדעת רש"י דמיירי במי שעסקו עם הנשים.

והביא הח"מ שהב"ח חילק בין אם בתחלה מתייחד עם הרבה נשים דשרי, ובין אם יכנס בהחבא בין הנשים ולא ידעו בו דאז אסור.

והמ"ז כ' לבאר שכוונת חז"ל לאסור המגורים בצורה של פנימי וחיצון, משום שפעמים יודמן שתהיה שם רק אשה אחת בחדר הנשים או איש אחד בחדר האנשים^ל, ויגיעו אז לירי יחוד אם יכנס.

לענין הלכה, הטור הביא דרש"י מתיר לאיש אחד עם נשים הרבה ור"ת אוסר. ובשו"ע בסעי' ה' כ' כדברי הרמב"ם וממילא ליכא ראי' לדידן. וברמ"א שם כ' ויש מתירין איש א' עם נשים הרבה אם אין עסקו עם הנשים.

והנה הרמ"א לא כ' והכי נוהגין וכדו', אלא רק הביא בלשון ויש מתירין. ואין הכרח שנקט לדינא כדברי רש"י, אלא שהביא נמי דעה זו. שמכיון שרוב ראשונים דלא כרש"י, לכך עדיף לפרש שכוונת הרמ"א רק להביא שיש דעה כזאת, ונפק"מ בתור צירוף. ונפק"מ דבמקום צירוף אפשר לצרף נמי שי' רש"י. אבל לכתחילה לא נקמינן הכי, דד' רוב הראשונים דלא כרש"י.

ולדברי רש"י דג' נשים מותר, יל"ד מה הדין בדרך, ובלילה. דלכאוף בזה בעינן ד' נשים. [ולדברי המהרש"ל שבדרך ב' נשים המותרות ביחוד הרי הם מותרים אף בדרך

דסתם אנשים דינן כפרוצים. לט. לכאוף דבריו צ"ע, דרש"י פי' בהא דאנשים בפנים ונשים בחוץ דלמתינתא אין חוששין משום יחוד, הוא משום שאין חוששין שמא תכנס היא לפנים ואם תכנס היא לפנים לא איכפת לן דאשה מתייחדת

לח. ובאמת ברמב"ם בהל' ז', ובשו"ע, כ' בהדיא וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה. אלא שיל"ד אם לרש"י שרי אף בפרוצות א"כ מוכח דסברו דלא כרש"י. אבל אם לרש"י בפרוצות אסור א"כ ליכא ראי' מהרמב"ם והשו"ע דסברו

משום שדרך נשים שמספרות ותקח עמה את האשה השניה. יל"ד אם ג' נמי שרי, ואי נימא דג' אסור א"כ כאן לכאן בעינן ה"מא נשים].

ובפנ"י פ' ב' בתוס' כ' שברך בעינן ד"מ. ובלילה נסתפק אם נמי מותר בד'. או דבלילה חמיר טפי, דאפי' בהרבה נשים אסור.

ובן בב"ח, לענין המבואר בסעי' ט"ו אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ, שאין אפטרופוס לעריות. ודנו באחרונים איך מתיישב לד' רש"י, הא מסתימות הדברים משמע שאף בהרבה נשים אסור. וכ' החלקת מחוקק יז אפילו לדעת רש"י שאיש א' עם נשים הרבה מותר להתייחד כל שאין עסקו עם הנשים אפי' הכי הכא דהוא שומר בקביעות אפי' עומד מבחוץ אסור ולא דמי יחוד בעלמא לזה שהוא אפטרופוס וממונה עליהם וגרע זה מעסקו עם הנשים.

והב"ח כ', שכל ההיתר בכמה נשים הוא רק ביום, אבל בלילה אסור אפי' הרבה נשים. וממילא מי שהוא שומר בחצר שיש בו נשים, הרי לפעמים הוא יהיה נמי בלילה, ואז אסור. (ולפ"ז לדבריו מי שהוא שומר רק ביום שרי. ולדברי החלקת מחוקק אסור גם מי שהוא שומר רק ביום).

מבואר ד' הב"ח, ונסתפק כן נמי הפנ"י, דאפשר דבלילה לא סגי בד' נשים לד' רש"י, אלא אפי' הרבה נשים אסור. אמנם הוא צ"ב מ"ש מאנשים דבב' אנשים אסור בלילה, ובג' מותר, ולא חיישינן שסומך על מה שכולם ישינים.

שגם זה אינו ברור שבה' נשים יהי' מותר, דכיון שאין הוכחה שדרכם לילך דוקא ב' יחד ולא יותר, א"כ אולי יש לחוש שילכו כמה יחד כדרכם לספר, ותשאר אחת עם האיש).

מב. ולכאן עולה דלא סבר כהמהרש"ל דנשים מספרות ותקח עמה עוד אשה, דא"כ ליבעי ה' נשים. (ובלשונו בודאי משמע דלא כמהרש"ל, דכ' בתוך דבריו, דבשלש נשים דעלמא איכא למיחש שמא תצטרך אחת מהם לנקבים ונמצא מתייחד עם שתי נשים שנוחין שתיהם להתפתות).

עם שני אנשים.

מ. דאפשר שכשיש כמה נשים ואחת צריכה לנקבי' אינה לוקחת עמה הרבה נשים אלא רק אשה אחת. וממילא כשהם ג' חיישינן שילכו ב' יחד, ותשאר אחת עם האיש.

מא. דכיון שכל אשה שתצטרך לנקבי' תקח עמה את חברתה, ממילא אם יהיו ד' נשים הרי כשאחת תלך תקח עמה את חברתה וישארו ב' נשים עם האיש. ועל כן בעינן ה' נשים, שכשתלך אחת ותקח את חברתה, ישארו ג' נשים עמו. (אמנם אפשר

סעיף ו

נשים הרבה עם אנשים הרבה, אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחין והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחין, ופירשה אשה לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים, אסורים משום ייחוד.

נשים הרבה עם אנשים הרבה, אין חוששין ליחוד
פי' דאפי' לד' הרמב"ם דסתם אנשים אינם כשרים, ואסור אשה אחת עם כמה אנשים, אבל כמה אנשים עם כמה נשים שרי. והרחבנו בזה בסעי' ה', דנחלקו האחרונים האם הרבה והרבה היינו ב' אנשים וב' נשים, או ג' אנשים וג' נשים. שד' המהרש"ל והב"ח והט"ו, דהיינו ב' אנשים וב' נשים. והחלקת מחוקק ב' בלשון ספק. ובבית שמואל נראה יותר דנקט דדוקא ג' וג' שרי. ובפתחי תשובה סק"ה הביא מהברכי יוסף שדוקא ג' וג', אבל ב' וב' אסור. עוד הרחבנו שם בדין הרבה אנשים והרבה נשים בפרוצים.

המקור לדין זה הביאו האחרונים מהמגיד משנה שכ' שהוא מהא דכלה שפרסה נדה, שהוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים. והק' החלקת מחוקק שראיה זאת חלושה היא דהא איכ' לפרש דהאנשים והנשים לאו נשים דעלמ' רק נשי האנשים. ועוד החתן והכלה הם איש ואשתו והם שמירה לאחרים, ואף דיש לחלק בין הכלה לאשה אחרת מ"מ מנ"ל לחלק וללמוד מזה קולא.

[ולכאן] במגיד משנה מוכח באמת דסבר שכלה אין לה דין דאשתו משמרתו". והוא נפק"מ אם בשמירת חתן וכלה בעינן דוקא קמנה, או גדולה נמי מהני. כדהרחבנו לעיל, בסעי' א', באופני השמירה בכלה שפירסה נדה].

והגר"א כ' המקור לדין זה מהא דפנימי וחיצון דבמתניתא תנא איפכא דאנשים מבחין ונשים מבפנים חוששין משום ייחוד ואנשים מבפנים ונשים מבחין אין חוששין משום ייחוד. דהיינו דדוקא בנשים בפנים חיישין שאיש אחד יכנס לפנים ולא ירגישו בו חבריו. אבל באנשים בחוץ לא חיישין שמא יצא אחד, דהוא חושש שיבא אחריו עוד מהאנשים. חזינן דהרבה אנשים והרבה נשים שרי. [ולכאן] כל הראי' לש' הרמב"ם דסתם אנשים אין להם דין כשרים ואסורים ביחוד כמה אנשים ואשה אחת].

א. וכמו שכ' החלקת מחוקק דבסברא יש מקום לדון דיש לחלק בין הכלה לאשה אחרת.
ב. דאם אין דין אשתו משמרתו, א"כ בגדולה לא מהני, דהוי ב' נשים. ורק עם קטנה מהני, דהוי אשה ותינוקת. אבל אם יש בזה דין אשתו משמרתו, א"כ מותר גם עם גדולה.

פנימי וחיצון

היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופירשה וכו'

בגמ' פ"א א', אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד במתניתא תנא איפכא אמר אביי השתא דאמר רב כהנא הכי ותנא מתניתא איפכא אנא נעביד לחומרא.

ופירש"י אנשים בבית החיצון ונשים בפנימי אין חוששין משום יחוד, שהחיצונים אין להם דרך לפניו ואיך יתייחד האיש אחד עם הנשים אבל הפנימים יש להם דרך לחוץ הילכך אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין שמא יצא אחד מהם וייתיחד עם הנשים. ובמתניתא תנא איפכא, אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין שמא יכנס האחד לפנים ולא ירגישו בו חבריו אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין שמא תכנס היא לפנים ואם תכנס היא לפנים לא איכפת לן דאשה מתייחדת עם שני אנשים ואם אחד מהן יוצא לבין הנשים אין זה ייחוד דמיסתפי שמא יצא אחד מהן אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצונים.

דהיינו שבכל אחד יש סברא לכאן ולכאן, דבנשים בפנימי, יש מעלה שאין דרך האנשים לפנימי, וממילא לא יהיה מצב של יחוד. וכן יש מעלה שלא יכנס למקום הנשים שיחשוש שחבריו יראו שנכנס, ויבואו לבדוק מעשיו. ואם תצא אשה לחוץ הרי היא עם הרבה אנשים ושרי. ומאידך יש בו חסרון שאפשר שאם יכנס איש אחד לפנים לא ירגישו בו חבריו. ואם האנשים בפנימי, יש בו מעלה שאם אחד מהן יוצא לבין הנשים, אין זה ייחוד דמיסתפי שמא יצא אחד מהן אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצונים. ומאידך יש בו חסרון שדרך הפנימיים על החיצונים וממילא חיישין שיצא א' מהפנימיים לחוץ והרי הוא מתייחד עם הנשים.

וזהו מסקנת הגמ', אמר אביי השתא דאמר רב כהנא הכי ותנא מתניתא איפכא אנא נעביד לחומרא.

והנה ברש"י מבואר שהאיסור הוא אף קודם שפירשו לכאן ולכאן, שעצם המצב של פנימי וחיצון הוא אסור שמא יפרוש.

אבל הרמב"ם ה"ח כ', וזה הוא לשון השו"ע, היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לבין האנשים, או איש לבין הנשים אסורין משום ייחוד. דהיינו שכל האיסור הוא אחר שפירשו, אבל קודם שפירשו עצם המצב של פנימי וחיצון אינו איסור.

[מש"כ הרמב"ם ופירשה אשה אחת לבין האנשים, דהיינו שאם פירשה אשה לבין האנשים אסור משום יחוד. כוונתו לשיטתו דסתם אנשים אינם כשרים ואסור אשה אחת

עם אנשים הרבה. (ולפ"ז לכאו' כל הפי' של הרמב"ם דהאיסור הוא בפירשו, שיך רק להרמב"ם ולא להרמ"א). וכ"כ בבית שמואל י"א, ופירשה אשה אחת לבין האנשים היינו להרמב"ם איירי בסתם אנשים או בכשרים ולהרמ"א איירי בפרוצים. ורש"י דמתיר איש אחד עם נשים הרבה צ"ל דאיירי כאן באנשים דעסקיהם עם נשים].

בד' רש"י אמאי אסור קודם שפירשו

וכל הנדון בסוגיין אינו שמחמת הפתח ביניהם הרי"ז נחשב כחדר אחד, והרי"ז כאנשים ונשים בחדר אחד. אלא כל הנדון, לד' רש"י, האם במצב של פנימי וחיצון יש חשש שמא יכנס האיש לנשים באיזה אופן. ולד' הרמב"ם הוא אחר שפירשו.

ובאמת אפשר שיש אופנים שבחדר לפנים מחדר, או אפי' בכ' חדרים סמוכים, שיל"ד בהם כחדר א', ועצם ההמצאות של איש בחדר אחד ואשה בחדר השני הרי"ז יחוד. אבל כאן הנדון שיש הרבה אנשים בזה הרבה אנשים בזה, שאם יהיו כולם בחדר אחד אין בו איסור. ולכך כל הנדון כאן הוא רק מחמת החשש שמא יכנס האיש לבין הנשים.

והנה לד' רש"י נתחדש כאן שאפי' שאין אנשים ונשים יחד בחדר אחד, נמי אסור, שמא יגיעו למצב של יחוד. והוא צ"ב היכן מצינו איסור שמא יגיעו לידי יחוד.

ונראה דכל האיסור כאן מחמת שעצם ההמצאות בחדר פנימי וחיצון, ואין דרך לפנימיים לצאת לחוץ אלא רק דרך החיצונים וחייבים לעבור זה על זה, ממילא יש קשר והשתייכות ביניהם, וזה מביא להרגשת יחוד וקורבה, וזוהי אסור.

ובעי"ז כ' החזו"א יו"ד צ"א א', ותוכן דבריו, דפנימי וחיצון בעצמותו הרי"ז כחדר אחד, ובאמת באופן שגשגים מבפנים ורק איש אחד בחוץ, לכו"ע אסור, ולא משום דלמא תצאנה הנשים לחוץ אלא דחשיב יחוד גמור כחדר אחד. אלא שכאן שיש כמה אנשים, הרי מצד שהוא כחדר אחד אינו מספיק סיבה לאיסור. וזוהי נתחדש שמחמת שהוא כחדר אחד הרי הוא גורם שמא יכנס הוא לחדר הנשים.

[אמנם כ' בהמשך דבריו סק"ד, שמש"כ שבאיש אחד בזה ואשה אחת בזה אסורים בין לר' כהנא בין לברייתא בכל מצב כדן חדר אחד, הוא דוקא לשי' רש"י, אבל להרמב"ם נסתפק בזה].

הוא רק דרך חדר הנשים), לכך יש הרגשת קורבה וגירוי היצר ביניהם, ולכך חיישינן. ד. והטעם, דלרש"י שמבואר כאן חשש שמא יכנסו, חזינן שיש איזה הרגשת שייכות ביניהם ועל כן חיישינן שמא

ג. וראה לזה, דזה פשוט שאין איסור לעמוד סמוך לחדר נשים, ולא אמרינן שניחוש שמא יכנס לשם. אלא כאן כיון שדרך הנשים לחוץ הוא רק דרך חדר האנשים, (או להיפך דרך האנשים לחוץ

אמאי אין בזה היתר דפתח פתוח

ויל"ד בכל זה, מה שייך איסור בכל מצב, הא הוי כפתח פתוח. דכמו שבפתח פתוח לרה"ר מותר משום שהם חוששים שמא יכנסו אנשים לפנים. א"כ כ"ש הכא חוששים שיכנסו מחדר לחדר.

והנה מצינו מחלוקת גדולה בדיון פתח פתוח, האם הוא דוקא כשהדלת פתוחה, או אפי' בסגור כל שאינו נעול במנעול, כמו שהרחבנו בזה להלן בסעי' מ'.

ד' הבית מאיר הובא בשו"ת רעק"א סי' ק', וכן בשו"ת בית מאיר סי' מ"ט, וכ"כ הרעק"א שם סי' ק"א, שפתח פתוח היינו דוקא כשהדלת פתוחה, אבל בדלת סגורה אסור אף שאינו נעול. והוכיח הבי"מ כן גם מהא דפנימי וחיצון.

וד' הבנין ציון סי' קל"ח, שכל שאינו נעול במנעול הוי פתח פתוח. אבל כל זה במקום שאפשר בכל עת לבוא אדם לשם בלא נמילת רשות. וכגון בבית ובחדר שיוצאים ונכנסים תמיד כדרכם, שבזה לא שייך יחוד בהגפת הדלת בלא סגירה. אבל כשאין חשש שיכנסו אין בו היתר. וזה הטעם בהא דאנשים מבפנים ונשים מבחוץ דחיישינן משום יחוד, דכיון דאנשים לבד ונשים לבד אין דרך לאנשים לבוא לחדר הנשים, לכן כשיצא אחד מהן ויתיחד הוי יחוד גמור דאינו מתירא שיבא גם אחר לשם.

ונראה דאף לבנין ציון דוקא בדלת סגורה שייך סברא זו, שאין דרך האנשים לבוא לחדר הנשים. אבל כשהדלת פתוחה, אף שאין רואין אלו את אלו בשיכנסו לפנים, הרי"ז מותר. שכשהדלת פתוחה בפועל, בודאי יש בהרגשת האדם חשש שבקל יכנסו לפנים לאיזה צורך.

ובביני"א כ"ח סבר כהבנין ציון שאם אינו נעול יש בו דין פתח פתוח, וכ' ליישב הא דפנימי וחיצון, שדוקא בפתוח לרה"ר יש בו דין פתוח פתוח, ולא בפתוח לחצרה. וא"כ

שהרי אפילו מבוי חשוב מקום סתירה ורשות היחיד לענין טומאה כדאיתא בטהרות פרק ו' משנה ד' ועוד שהרי אפילו אנשים מבחוץ ונשים מבפנים לא מהני וכן איפכא דחיישינן שמא יצא או יכנס אחד לבית הנשים ומשמע לכאורה דרצה לומר אע"פ שאין הפתח שביניהם נעול. ולכאורה משמע מדאמר ר' יוסף שקולי דרגא מתותי ביבי משמע דאם דר בעליה לא מהני פתח פתוח על כל פנים אם פתוח לחצר אם לא

יכנסו זה לזה וכנ"ל. וממילא נראה דבאאיש אחד כאן ואשה אחת כאן אסור. אבל לד' הרמב"ם שכל האיסור אחר שיכנס, א"כ לא חזינן כלל סברא שיש איזה שייכות וחיבור ביניהם, וממילא גם באיש אחד כאן ואשה אחת כאן לא מצינו לאסור. ה. וז"ל שאלה בפתח פתוח לרשות הרבים באיזה ענין אין בו יחוד, תשובה לכאורה משמע דדוקא פתוח לרשות הרבים ממש קאמר אבל בפתוח לחצר לא מהני

לדבריו בדרך כלל בפתוח לחדר מדריגות וכדו', אין היתר בסגור ולא נעול, דהוי כמו פתוח לחצר. וכ"ז בסגור, אבל בפתוח לגמרי, לכאן מהני גם בפתח לחצר.

והחיד"א בשו"ת שער יוסף סי' ד' הביא מרבו מהר"י נבון שהק' כן אמאי בהא דר' כהנא ליכא היתורא דפ"פ. ותי' ע"ז וז"ל דיש לחלק בין כשהאנשים הרבה יש להם ישיבה אחת לעוברים דרך רה"ר דכשהם מתחילה ביחד לד' הר"מ ומרן ז"ל חיישינן להו דמתפתים כולם או אחד מהן יעביד איסורא ומפיים לאינך לא כן כשאיש ואשה עומדים בבית הפתוח לר"ה דאימת העוברים עליהם דכיון דעוברין דרך העברה מסתפי מינייהו דחוו ליה בשעת מעשה והם כיון שלא היו מתחילה בעצה אחת אינם מתפתים וגם אינם מתפייסים ומגלו סודם ולכך שרינן בפ"פ לר"ה. והיינו טעמא שני בתים דאסרינן דכיון דשם האנשים כולם מתחילה בבית אחת חיישינן דלמא מפיים והדר בעיל או מפייסם אח"כ דכיון דהוי שם כולם נוח לפייסם ולכך חוששינן בפירוש ואי"ז ענין לפ"פ לרה"ר. וכו'. ע"כ.

[ולכאן] הסבר זה מובן רק לרש"י דהאיסור אפי' לפני שעקר. (ואף דשהאיסור הוא משום שמא יעקור, אבל כל טעם האיסור שחיישינן לזה, הוא לכאן] כהסבר דלהלן שעצם ההמצאות בחדר פנימי וחיצון שחייבים לעבור זה על זה, הוא גורם קשר והשתייכות ביניהם, וזה מביא להרגשת יחוד וקורבה. וממילא שיך סברא שכולם מרגישים יחד איזה קורבה ויחפו זה על זה. משא"כ בנכנסים פתאום מבחוץ לא יחפו זה על זה). אבל להרמב"ם דדוקא בעקר אחד אסור, לכאן אי"ז כאילו הם יחד].

אחר שנתבאר שסיבת האיסור הוא שמחמת שהפנימיים בהכרח עוברים דרך החיצוניים, לכך הוא גורם קירוב דעת, ונחשב כנמצאים בחדר אחד. ממילא יל"ד באופן שאינו פנימי וחיצון, אלא הם ב' חדרים הפתוחים למסדרון, ודרך המסדרון יוצאים לחוץ. האם נימא שכיון שכל היציאה של ב' החדרים לחוץ הוא דרך חדר אחד, ממילא הוא נמי גורם קירוב דעת מחמת שהרבה פעמים יפגשו [במקום יחודי] בכניסתם ויציאתם. או שדוקא כשדרכם בהכרח דרך החדר השני, רק אז אסור, אבל כשהוא דרך חדר שלישי אינו גורם קירוב כוה"פ.

שנאמר דר' יוסף היה דר ביחדי בחצר ויעז"ש מה שדחה, ונשאר לעיקר בתי' צריך עיון.

- ו. וכ"ז לד' הרמב"ם דסתם אנשים אינם כשרים. אבל לד' רמ"א לא מהני ישוב זה. (וכמו שהתחיל בתחילת דבריו לד' הר"מ ומרן ז"ל). ועמד ע"ז החיד"א שם.
- ז. ויעז"ש שהביא בשמו שאפשר ליישב שפ"פ היינו בשיש חשש שיכנסו איש ואשתו, או הרבה אנשים והרבה נשים.
- ח. דהיינו שמה שבכניסתם ויציאתם הם נפגשים במקום של רבים כחדר מדריגות וכדו', בודאי אינו גורם קירוב דעת. וכל הנדון מחמת שבכניסתם ויציאתם הם נפגשים במקום סתר.
- ט. הנידון לענין כמה אנשים שמצד עצם היחוד להחשיבו כחדר אחד אין בו

ומצינו בזה בחכמת אדם דין ד' שאסר בזה, שכ' ואם יש שני חדרים זה כנגד זה והאיש בחדרו והאשה בחדר שכנגדו נראה לי דתליא בפלוגתא דלרש"י אסור ולרמב"ם מותר. ובבינ"א כ"ח הרחיב בזה, וכ' שפתח פתוח לחצר אין בו דין פתח פתוח לרה"ר. וכ' ולפי זה לדעת רש"י כל שכן כשיש שני בתים זה כנגד זה לפי מה דאמר אביי דאולינן לחומרא דלעולם חיישינן שמא יכנס אחד מן האנשים החיצונים לפנים אף שאין לו דרך לשם אעפ"כ חיישינן אם כן הכא נמי אף שאין לו דרך לשם לבית שכנגדו אסור ביחוד אם יש שם אפילו שתי נשים לכולי עלמא או קמץ או קמנה ודוקא בשעה שהם נעורים אבל לדעת הרמב"ם וכן כתבו הטור והשולחן ערוך דדוקא בפירשה הוא דחוששין משום יחוד אבל כל זמן שלא פירשה אין חוששין משום יחוד ואם כן הוא הדין הכא לא חיישינן שמא יפרוש וכן כתב הבית יוסף בהדיא דלדעת רמב"ם לא חיישינן שמא תפרוש. ע"כ.

פי' דיש חילוק בין ד' רש"י לד' הרמב"ם. דלד' רש"י מצינו בגמ' שיש אופן שחוששים [מחמת הרגשת הקורבה במצב של המצאותם], שמא יכנס האיש לחדר של הנשים. וממילא ה"ה בב' חדרים עם מסדרון ביניהם נמי הדין כן. אבל לד' הרמב"ם הרי לא מצינו כלל איסור שמא יכנס האיש לכאן, אלא כל האיסור אחר שפירש, וממילא ה"ה בנדון זה אין לנו לאסור.

אמנם בהמשך דבריו נסתפק בזה, דאמנם אף לדעת רמב"ם יש לומר דדוקא התם דיש הרבה אנשים והרבה נשים ואין כאן איסור אלא כשיפרוש אחד אבל אם אין בכל בית אלא אחד הוי יחוד. אבל סיים בזה, ומסתברא דזה ליתא כיון שכל אחד בחדרו. עכתו"ד.

והנה בחזו"א סק"א כ' דכה"ג שרי, בפתוח לחצר, דכ' דב' חדרים הסמוכים זה לזה ופתוחים לחצר, שהיכא שאין פתח ביניהם, ודאי שרי, ולא חיישינן שיכנס לביתה דרך חצר. אבל עדיין אין רא' בדבריו לנדון של החכ"א כשיהיה פתוח למסדרון וכדו' ולא לחצר.

אמנם אף לדברי החכ"א, הוא דוקא בפתוחים למקום שאינו של רבים. אבל אם הוא פתוח למקום של רבים שרי. דודאי ב' חדרים הסמוכים זה לזה [בלי פתח ביניהם], שכל אחד פתוח לרה"ר, שאין בו איסור".

ובן מבואר בחזו"א סק"ה, שאפי' בחתן כלה (דחמיר טפי, כדכ' שם), שרי כה"ג, וז"ל אלא כשצריך לילך דרך רה"ר אז אין חוששין אע"ג שהיא יחידה בחדרה והוא יחידי ואין להם מי שימחה ויעכב מ"מ שרי.

נפק"מ, וכל הנדון אם יש בו דין פנימי וחיצון דשמא יכנס לחדר הנשים. י. אולי כוונתו או קטן או קטנה, דהיינו שאין היתר אא"כ יהיו שם גם או קטן או קטנה, וע"ז כ' שדוקא בשעה שהם נעורים. יא. וכמו שמותר לעמוד ברה"ר סמוך

ב' חדרים הסמוכים זה לזה עם פתח ביניהם, כ' החזו"א סק"א לדון האם עצם המצב שיש פתח ביניהם הוא גורם לקירוב דעת, ויהיה דומה לפנימי וחיצון ויהיה אסור. וכ' ע"ז ונראה דאין בנו כח לאסור כיון שלא הוזכר בגמ', ובפשוטו נראה דנשים בחדר זה ואנשים בחדר זה ויש לכל אחד דרך מותר ואין זה בכלל מה שאמר אב"י אנן נעביד לחומרא. וא"כ אף באיש אחד בזה ואשה אחת בשני מותר. ע"כ.

אמנם צ"ע, שבחזו"א בהמשך הסימן סק"ה לענין כלה שפירסה נדה, שברמ"א סי' קצ"ב מבואר שכל האיסור כשהחתן כלה בחדר אחד אבל בב' חדרים שרי. וכ' ע"ז החזו"א, והא דאיתא ברמ"א שאם אינן בחדר אחד אינן צריכין שמירה נראה דהיינו באין פתח מחדרו לחדרה אבל אם יש פתח ביניהן כחד חדר הוא בעלמא וכמש"כ סק"א וכש"כ כאן שהחמירו בהאי יחוד, אלא כשצריך לילך דרך רה"ר או אין חוששין אע"ג שהיא יחידה בחדרה והוא יחידי ואין להם מי שימחה ויעכב מ"מ שרי. ע"כ. הנה כאן כ' שבסק"א כ' דב' חדרים ופתח ביניהם נחשב בעלמא (דהיינו שלא בחתן כלה) כחדר אחד. והוא תמוה הא בסק"א באמת דן בזה אי נימא דכל שפתח פתוח ביניהם תקיף יצרו טפי. אבל לבסוף כ' ברור דמותר. וצ"ע.

ונראה שכל הגדון בדבריו, הוא באופן שהפתח שביניהם סגור. אבל כשהפתח פתוח, נראה דיש לדנו בחדר אחד.

דירות הרגילות כיום, שיש בהם שימושים משותפים, כמטבח ושירותים וכדו', נראה שבוה חמיר טפי ואסורי.

לבית שיש שם אשה.

יב. ולגודל הקו' אולי אפשר לומר דכוונתו דבסק"א כ' דיש מקום לומר כאן, וממילא אף שהכריע לא כן, אבל כאן בחתן כלה דחמיר טפי, אסור.

יג. דזה פשיטא שחדר שנחלקו במחיצה, שיש אופנים שעדיין יחשב כחדר אחד, ויש מקום לדון בכל מקרה לגופו.

יד. בספר דבר הלכה הביא ששאל הרבצ"ב (כנראה הוא הגר"צ במברגר) מהחזו"א שדר הוא עם אמו בדירה עם עוד אשה, בדירה שהיתה בנויה כך, היו נכנסים לפרוודור שמצד אחד סמוך לכניסה

מבפנים היו נכנסים ממנו לשירותים ולמטבח, ובהמשך פרוודור זה נכנסו דרך פתח [שהיה פתוח תמיד] לפרוודור יותר צר וארוך, שבצד אחד ממנו היה פתח עם וילון לחדר שבו דרה אשה אחת, ובהמשך קצת היה פתח שדלתו היתה סגורה ולא נעולה לחדר שבו דר הוא עם אמו, ודלת הכניסה של המסדרון הראשון היה ננעל בלילה. ושאל את החזו"א אם מותר לו לעבור בלילה דרך הפרוודור לשירותים או למטבח. ושאלו החזו"א אם יכול לצאת דרך החלון, והשיב שלא. וענה לו החזו"א שמותר לו לעבור דרך הפרוודור הפנימי רק יעבור מהר. ע"כ.

ובס' חוט שני כ' שכן היה מורה החזו"א למעשה, לאסור באופן של דירות דידן, שיש שימושים נוספים כגון מטבח ושירותים וכדו'.

וכל סוגיא זו, הוא נפק"מ נמי בכה"ג שיש איש אחד בחדר אחד ואשה אחת בחדר שני, ושומרים בחדר שלישי. האם השומרים מצילים מיחוד. וכ"ש כשאיש ואשה בחדר אחד והשומרים בחדר שני.

ובאופן שאין הדלתות סגורות, נראה ודאי דשרי. שכיון שהדלתות פתוחות, ובכל רגע יכולים השומרים לבוא לחדר, הרי הם שומרים. אלא שיל"ד בכל אופן ואופן, בזמן שהדלתות סגורות [ולא נעולות]. ונראה שהחדר של השומרים גם אם הוא סגור אין זה חסרון, שכלפי השומרים אינו כסגור, שהרי יכולים לפתוח כל זמן שרוצים. והגדון הוא באופן שהחדר של המתייחדים סגור. [וכן באופן שכל אחד בחדר אחד, והחדר של האשה סגור, שיש לחוש שהאיש יכנס לחדר של האשה].

וכל הגדון הוא לד' רש"י שאפי' קודם שפירשו הוא אסור שמא יפרוש. אבל להרמב"ם אם הם בחדרים נפרדים אין לאסור כל זמן שלא פירשו. אלא שעדיין הוא נפק"מ גם לד' הרמב"ם, באופן שהמתייחדים בחדר אחד, והשומרים בחדר אחר, וכנ"ל.

בלילה, (דסו"ס אף בלילה להראב"ד שישן אחד אינו שומר, אבל סו"ס אינו כמי שאינו כאן, דאל"כ לא היה מהני גם בכמה אנשים). וכאן דהוה עם אמו, קיל טפי שהרי אמו הוי שמירה. וכל הגדון הוא עפ"י הראב"ד דבלילה בעינן ב' שומרים. ואולי מאיזה טעם סבר שם להקל בזה. וקשה ללמוד מזה הלכה].

טו. וכזה בפנימי וחיצון, גם לרע"א והבית מאיר שרי, וכנ"ל. וגם סברת הבנין ציון דאין דרך אנשים לבוא לחדר הנשים, נמי לא שייך בדלתות פתוחות, וכנ"ל.

טז. שכלפי היחוד הכללי של המצאותם בדירה אחת, הרי יש שומרים. וכל הגדון שמא יכנסו מזה לזה.

עוד הביא בס' הנזכר, מכתב מהחזו"א, אלא שלא ידוע במדויק מה היה השאלה, וז"ל המכתב: כל זמן שכל אחד בביתו אין יחוד אך בצאת אחד לפרוודור יש בזה משום פנימי וחיצון, ונראה דלא אסרו חכמים בליכא דרכא אחריתא אלא שאין להתעכב בפרוודור אלא לעבור בו, עכ"ל. והנה אין ידיעה ברורה איך היה בדיוק מצב הדירה, ועד כמה הי' לזה הרגשה של דירה אחת. ובזמנם היה מציאות של כמה חדרים הפתוחים למסדרון, שיש הול ושירותים ומטבח משותף, וכל חדר שייך למשפחה אחת, כעין דירה בפני עצמה. ואין ללמוד מזה לדידן. [גם יש להוסיף דאפשר דסבר החזו"א דיחוד של ב' נשים הוי דרבנן גם

היכי נקמינן אם כרש"י או כהרמב"ם

לדינא, בשו"ע העתיק את הרמב"ם. ובחלקת מחוקק י, כ' ופירשה אשה אחת לבין האנשים, לדעת רש"י אסור אף בלא פירשה דחיישנן שמא תכנס ולא ירגישו. ולכא' כוונתו להחמיר את רש"י. ובחכ"א דין ד', ובבינ"א כ"ח, כ' דבראורייתא (דהיינו בעריות, או פנויה נדה), יש להחמיר את שי' רש"י. ובדרכנן (דהיינו פנויה שאינה נדה), יש להקל כהרמב"ם.

נעילת דלת המבדיל ביניהם ע"י האיש או האשה

ב' חדרים הפתוחים זה לזה ואין לפנימי דרך לרה"ר אלא דרך החיצון, ובא' נמצא איש א', ובחדר השני אשה אחת. נתבאר למעלה דמבואר בחזו"א שלד' רש"י בודאי הרי כבר עכשיו הם במצב של יחוד ואסורים. ונסתפק דאפשר דכה"ג אף להרמב"ם הוא אסור כבר עכשיו. ובחכ"א כ' דמסתבר דלרמב"ם שרי.

וממילא אם הוא מצב של יחוד, לא מהני נעילת הדלת ע"י האיש". וכן מתבאר בחזו"א. ולענין אי מהני נעילת הדלת ע"י האשה, כ' החזו"א סק"ב ויש לעי' באיש אחד בחוץ והיא בפנים אי מהני נעילת דלת מבפנים דנראה דלעולם חיישנן שהוא שוכר אותה כדאמר בעלמא משוק של זונות אתה למד, ונראה כן מעובדא דרב ביבי דאמר שקולו דרגא מתותי ביבי ואכתי ליחוש שהיא תעלה אליו שתעמיד הדרגא ע"י עצמה או ע"י אחרים וצ"ע. ובהא דחתן כלה כ' החזו"א סק"ה נראה דכלה שפ"נ היא מבפנים והוא בחוץ אסור אף אם הסגירה הדלת אף את"ל דבעלמא שרי וכמש"כ סק"ב, דהא הכא בעינן ב' שמורות וחוששין גם לה ואפי' לדעת הרא"ש דסגי בחד שמירה מ"מ י"ל דחוששין שתפתח לו.

וב' בס' חוט שני, ואע"פ שהחזו"א בספרו מסיים בצ"ע, מ"מ היה מורה כן למעשה.

וצ"ע. ואולי כוונתו בבית שיש לב' החדרים פתח לרה"ר, (דהיינו שאינו פנימי וחיצון). וממילא כשהדלת שבין החדרים פתוחה, הרי"ז כחדר אחד ואסור. ואם הדלת סגורה, ואפי' לא נעולה, אי"ז כחדר אחד. וכדלעיל, דמבואר בחזו"א שב' חדרים הפתוחים כל אחד לחצר ופתח ביניהם שמותר. [ולא הי' כעין דירות שלנו שיש עוד כמה דברים משותפים כמטבח ובית כסא וכדו' המצרפם להחשב כאחד].

יז. יל"ע בדברי השעה"צ סי' רל"ט סק"ז, שכ' לענין הישן בחדרו יחידי, אף שבבית יש אנשים צריך ליזהר שלא יהיה נעול רק פתוח לבית, והעולם נוהגים להקל בזה. ונראה לי אף להמחמירין, אם בבית יש שם אשה לבד, ועל ידי זה שיהיה פתוח יהיה אסור יחוד, לא יפתחנו ולא יגיע לו שום ריעותא, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. ע"כ. ולכא' מבואר דסבר שמהני סגירת הדלת אף שהאיש יכול לפתוח ברצונו.

סעיף ז

אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים.
כיצד יעשה, יתעסק עמהם ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת.

עסקו עם הנשים

פ"ב א', במשנה כל שעסקו עם הנשים לא יתחד עם הנשים. ויש בזה כמה ד' בראשונים, באיזה אופן איירי המשנה דלולי עסקו עם הנשים היו מותרים ביחוד.

ד' רש"י, שהא דאמרו במשנה לעיל דאיש אחד עם ב' נשים אסור, היינו דוקא עם ב' נשים, אבל עם ג' נשים שרי, וכנ"ל בסעי' ה', וע"ז קאי המשנה כאן דבעסקו עם הנשים אסור אף ביותר מב' נשים. [והוא המבואר ברמ"א לעיל סעי' ה' דיש מתירין איש אחד עם נשים הרבה, אם אין עסקו עם הנשים].

ד' תוס', וברא"ש סי' כ"ז הובא בשם ר"ת, דאיש דעלמא נמי אסור להתייחד עם הרבה נשים, וכאן איירי לענין היתר דאשתו עמו המבואר במשנה פ' ב' דהיכא דאשתו עמו מותר להתייחד עם הנשים, וע"ז איירי התנא כאן דבעסקו עם הנשים לא מהני היתר דאשתו עמו. והטעם דלא מהני בזה אשתו עמו, כ' תוס' שבזה איכא חששא מפי. וכ' הרא"ש שהואיל ועסקו עם הנשים לבו גם בם ואינו בוש מאשתו.

ד' הרמב"ן פ"ב א', והרימב"א פ' ב', דהתנא איירי לענין שני אנשים דמבואר לעיל דאשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים כשאיןם פרוצים, [וסבר דסתם אנשים דינם ככשרים], וע"ז איירי התנא דבעסקו עם הנשים אסור בב' אנשים. והטעם, לפי שהם חשודים על העריות וגריעי מפרוצים סתם, ואפי' בפרוצים מבואר דאפי' עם עשרה אסור, ובודאי דבעסקו עם הנשים גריעי מפרוצים דאסור בהרבה אנשים. [ולדבריו נראה דבאחד שעסקו עם הנשים והשני אין עסקו עם הנשים, יהיה דינו כאחד כשר ואחד פרוץ].

ד' הרמב"ם, וכן הביא הרא"ש שם בשם ר"ח, דלא איירי כאן באיזה אופן המותר ביחוד דלולי הא דעסקו עם הנשים, אלא אדרבה, באו לחדש דאף בעסקו עם הנשים אסור היחוד. והטעם שהי' הו"א להתיר, כ' הר"ח, דאע"פ שנושא ונותן תמיד עמהן לא יתייחד עמהם, וכ' הרא"ש, משמע שרוצה לומר אף על פי שהיה ראוי להתיר לו יותר משום דבעבדתיה מריר, או משום דאינו יכול לזוהר, אפ"ה אסור.

א. ולדבריו הוא קצת צ"ע, דאמאי נקט התנא האופן הגרוע יותר, ולא חידש שאפי'

ובמעם הראשון דבעבדית' מרד, מוכן שפיר אמאי באמת לא מהני, דאה"נ שבזמן העסק הוא מרוד ואין הרהור, אבל יש את הזמן שקודם ואחר העבודה, [שהרי האיסור כאן אינו מחמת הנגיעה וההסתכלות בזמן העסק, אלא היחוד].

והמעם השני משום דאינו יכול להזהר, היינו דהו"א דכיון שהוא חייב את זה לפרנסתו שרי, קמ"ל. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה, אמרו כל שאומנותו בין הנשים לא יתיחד עם הנשים, רוצה לומר שאין מתירין לו דבר זה בשביל פרנסתו כלל. והוא צ"ב, מה ההו"א שיתירו לו מחמת פרנסתו איסור תורה. ולדברי הסוברים שד' הרמב"ם שכל יחוד הוא מדרבנן, או לפי מש"כ לעיל דב' נשים הוא דרבנן לכמה אחרונים, מוכן טפי.

ובמ"ז כ' דהו"א דברגיל עם הנשים אין לו הרהור כ"כ.

עו"כ הרמב"ם, כיצד יעשה, יתעסק עמהם ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת. פי' דסבר שאשתו עמו מהני אף בעסקיו עם הנשים דלא כתוס'. [ומש"כ או יפנה למלאכה אחרת, אולי בא לומר שכך עדיף טפי, וכעין המבואר בגמ' דכל שעסקיו עם הנשים סורו רע].

בשו"ע העתיק את לשון הרמב"ם אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים. ולדבריו לא מצינו חומרא בעסקיו עם הנשים טפי משאר יחוד. ויל"ע אם יש לחוש נמי לשאר הדעות בראשונים.

דהנה לד' רש"י, בודאי אף באופן שנצטרף להקל בג' נשים, אבל בעסקיו עם הנשים בודאי אסור, וכדברי הרמ"א הנ"ל. [דעך כמה שיש במשנה צד קולא, הרי מבואר שבעסקיו עם הנשים אסור].

ולענין ד' תוס' דבאשתו עמו לא מהני בעסקיו עם הנשים. הנה בשו"ע מבואר לא כן, דבאשתו עמו שרי. והרמ"א לא הגיה מיד. וכן ברוב האחרונים לא הביאו דברי תוס'. (בבית שמואל סק"י הביא דברי רש"י ודברי תוס', וכ' אבל הרמב"ם כו'). וכן הגר"א בביאורו בשו"ע לא הזכיר את דברי תוס', ואדרבה על דברי השו"ע כ' וכן פירש הרא"ש שם בשם ר"ח ע"ש. אמנם בביאור הגר"א על המשנה פ' ב' בגרסאות לענין אשתו משמרתו,

פרוצים אסור.

דעכ"פ באלו האומנות שצריך להיות עסקיו עם הנשים כיון דשייך בהו טפי חשש איסור, ומש"ה מסיק ואזיל נמי לכל עניני אומנות. משא"כ לפירושם דאדרבא מי שעסקו עם הנשים לא אתי כ"כ לידי עשיית איסור א"כ קשה. ויש ליישב דנהי דליכא

ב. ויעיין בפני יהושע שהק' הא דהמשך המשנה רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה וכו', הטוא צ"ע לד' הרמב"ם מה ענינו לכאן. דבשלמא לפרש"י ותוספות אתי שפיר

כ' בתוך דבריו, שדברי תוס' נראים עיקר, שלשאר הפי' איירי המשנה על דבר דלא איירי מקודם לכן, ורק לדברי תוס' איירי המשנה על דין שנתבאר מקודם.

אבל במ"ז סק"ז הביא דברי תוס', וכ' דאינו יודע אמאי הרמ"א לא הזכיר דבריהם, דבודאי יש לחוש ולהחמיר בזה. וכן המהרש"ל ביש"ש סי' כח כ' שהעיקר כפי' תוס'.

ואת דברי הרמב"ן לא הזכירו כלל בפוסקים.

ובדין זה שכ' תוס' להחמיר דבעסקיו עם הנשים לא מהני אשתו עמו, יל"ע אם כוונתם אף כשהוא עם אשתו באותו חדר. דהנה בחיתור של אשתו עמו, בארנו למעלה שהוא לאו דוקא כשהיא עמו בחדר, אלא כל שהוא באותו אזור ויוצאת ונכנסת. וכמבואר באחרונים לענין דרך', שאשתו מהני אף בהולכת לנקביה, אף דשאר שומרים בדרך אינם מצילים, שמא ילכו לנקביהם. וא"כ אפשר שרק לענין זה נתחדש שבעסקיו עם הנשים לא מהני האי שמירה, אבל כשהיא עמם בחדר ממש מהני.

ולכאור' מדכ' תוס' הפי' במשנה לענין אשתו משמרתו, ולא כ' כהרמב"ן שכוונת התנא לענין שני אנשים. [דהא אשתו עמו היא שמירה מעולה יותר מב' אנשים, דמהני אף בדרך ובליילה. וא"כ לכאור' אם כוונת התוס' שאף עמו ממש לא מהני, היה להם לפ' שכוונת התנא לענין השמירה הפחותה יותר של שני אנשים]. וכן לענין שאר שמירות המתירים בעלמא, כשתי יבמות, ושתי צרות, ואשה וחמותה, ואשה ובת בעלה, ואשה ובת חמותה. אלא ודאי הוא מטעם זה שלענין שמירה עמו ממש באמת מהני אף בעסקיו עם הנשים, ורק לענין השמירה המורחבת שגם כשאניה עמו ממש היא מצלת, לענין זה לא מהני בעסקיו עם הנשים.

ואולי טעם התוס', שלענין אשתו משמרתו מצינו בגמ' לענין גויים דלא מהני. ולכך סברו דה"ה הכא. ובאמת אף עמו ממש נמי לא יועיל בעסקו עם הנשים. [וכמו שבגויים לא מהני אף עמו ממש].

אמנם בסברא בודאי נראה דאשתו עמו ממש מהני בישראל גם בעסקו עם הנשים. שאשתו עמו הוא שמירה מעליתא. ודוקא בגויים לא מהני אפי' אשתו עמו ממש, משום

נשים לא נחשב שמבואר במשנה. אבל לגבי פי' הרמב"ם והר"ח אין רא' דדברי תוס' עיקר. וצ"ע.

ד. ועצם הדבר שאשתו קיל טפי משאר שומרים, הוא מבואר במשנה דבליילה מהני אשתו עמו, ולד' הראב"ד בשאר שומרים

חששא כ"כ לענין איסור ייחוד, אפ"ה כיון שעסקו עמהם ורגיל בהם אתא טפי לידי איסורא.

ג. ולכאור' זה נכון לגבי פי' הרמב"ן, דהא היתר דשני אנשים אינו מבואר במשנה. וכן לפירש"י נמי אפשר דהיתר דג'

ראשתו לא קפדה דאיהו בקרי ואיתתיה בבוציני. וכל מה שפי' בתוס' דבעסקו עם הנשים לא מהני אשתו משמרתו, היינו כשאינה עמו ממש בחדר.

ובד' הרמב"ם שם שכתב שבתו עמו שרי אף בעסקו עם הנשים, בודאי כוונתו לכל אופני ההיתר של אשתו עמו. דד' הרמב"ם דאין במשנה בעסקו עם הנשים שום חומרא. וגם שלכאן אין כוונת הרמב"ם שהיא תהיה עמו בחדר, דאם זה העיצה, הי' יכול לכתוב שיהיה הפתח פתוח. אלא לכאן חפשו אופן שיכול להתעסק עמהם בפרטיות כמו שרגילים בעלמא, ע"י שאשתו תהיה באזור. (והוא עיצה לדבריו שאשתו תעבוד עמו כמזכירה וכדו').

[ולפי זה עולה דברמב"ן יש חומרא יותר מתוס', דלתוס' לא אסרו בעסקו עם הנשים יחוד עם שמירה עמו ממש, ולרמב"ן אסרו אפי' יחוד עם שמירה עמו ממש באותו חדר].

ומסתברא אחרי שהאחרונים כלל לא העתיקו את דברי הרמב"ן ורק לד' התוס' חששו. היינו דסברו, דבשמירה עמו ממש לא החמירו בכל גוונא בעסקו עם הנשים. ורק באשתו משמרתו כשאינה עמו ממש, בזה אסרו בעסקו עם הנשים.

בביאור מה הוא עסקו עם הנשים, בשו"ע לא הרחיב בזה כיון שאין בזה נפק"מ. אבל למאי דנתבאר שלכאן יש מקום לחוש להחמיר את שי' תוס', א"כ יש לבאר מה הוא עסקו עם הנשים.

בגמ' שם איתא תנו רבנן כל שעסקו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים והכוכבים והגרע והבלן והבורסקי. ופירש"י, הצורפין, צורפי זהב העושין לנשים שירין נזמים וטבעות. הסריקים, סורק בגדים לנשים. הנקורות, מנקרי ריחים של יד שגשים טוחנות בהם. והרוכלין, מוכרין קישוטי בשמים לנשים. והספרין, הנשים צריכות להן בשביל בניהם. והגרע, אומן המקיז דם על שם שמגרע את הדם. הבורסקי, מעבד להם עורות ללבוש ולנעול. והבלן, מחמם מרחצאות.

וחנה כמה מהדברים כאן איירי בדבר שעושה לנשים, כן הוא הצורפין, והסריקים, והרוכלין, והבורסקי. וכדפירש"י במשנה, כל שעסקו עם הנשים, שמלאכת אומנותו געשית לנשים והנשים צריכות לו.

מודה דעמו ממש לא שייך לאסור, דהוא שמירה מעלייתא, ורק בב' אנשים סבר דאפי' עמו ממש לא מהני. אבל אפשר דהאחרונים לא חששו לד' הרמב"ן משום דסברו דאף בשמירת אנשים מסתברא דעמו ממש מהני.

בלילה בעינן ב'.
ה. ואם היה סובר שיש אופנים שבעלמא אשתו עמו מתיר, ובעסקו עם הנשים אינו מתיר, א"כ היה מפרש כן את המשנה.
ו. ובאשתו עמו אפשר דאף הרמב"ן

והנקודות, נמי אפשר לפרש, שכיון שהם מנקרי ריחים של יד שהנשים טוחנות בהם. לכך הרגילות שהנשים מביאות את הריחים שנקרם, והיו נמי דומה למלאכה הנעשית לנשים.

ואומן המקיז דם, אף שמקיז גם לאנשים וגם לנשים, אבל אפשר שכיון שממפל ממש באשה, גורם נמי שיחשב כעסקו עם הנשים.

אבל בספרין, צ"ב, דלא איירי במספר נשים, אלא הנשים צריכות להן בשביל בניהם. ולכא' כמו שנשים מביאות את בניהם לספר, ה"ה אנשים, ואינו מיוחד לנשים יותר מלאנשים. ואולי מה שמתעסק עם כל אחד בנפרד, גורם להחשיבו כן. והוא יהיה סברא נמי באומן. עוד צ"ב בבבלי, מחמם מרחצאות, מה טעם נחשב כאומנות נשים.

סעיף ח

אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה, מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גם בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו, או אם קינא לה בעלה עם זה, לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר.

בעלה בעיר

בגמ' פ"א א', אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד. והק' בגמ', רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ריפתא אמר להו שקולי דגא מתותי ביבי והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד, שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה. פי' שאשה שבעלה בעיר אין חוששים משום יחוד, ולכך הק' אמאי בהא דר' ביבי חשש ר' יוסף ליחוד. ות' דהיכא דלבו גם בה אין היתר של בעלה בעיר, והתם ר' ביבי ה' לכו גם בה באשתו של ר' יוסף.

ופירש"י אין חוששין משום יחוד להלקות, דמסתפי מבעל השתא אתי. וכן פי' הר"ן. פי' דלעיל מיני' איתא אמר רב מלקין על ייחוד, והוא המבואר בסעי' ב'. וע"ז קאי הא דבעלה בעיר, דביחוד עם אשה שבעלה בעיר אין מלקין על היחוד.

וב' התוס' דמשמע דאיסורא מיהא איכא. והק' ע"ז דבגמ' הק' במעשה דר' ביבי, הא בעלה בעיר. ולרש"י מאי ק' הא איסורא מיהא איכא.

ז. דאם היה מספר גם נשים, הי' דומה
א. עוד הק' האחרונים מאי שייך למימר
דהוא לענין מלקות הא באשת איש ליכא
לאומן, אף שמספר גם אנשים, וכנ"ל.

ולכך פ' תוס' דאין חוששין היינו דמותר לכתחילה. וכן פ' בתורא"ש. וכן נראה ד' הרמב"ם שכ' אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת לייחוד מפני שאימת בעלה עליה ואם היה זה גם כה כגון שגדלה עימו או שהייתה קרובתו לא יתייחד עימה ואף על פי שבעלה בעיר. הגה מהלשון אינה חוששת מתבאר דהוא דין עלי' שהיא אינה חוששת, והוא ודאי לא שייך לענין המלקות אלא שמותר לה להתייחד. וכן מוכח מהמשך דבריו שבגם כה לא יתייחד עימה. וכ"כ היש"ש סימן כ"ב דכ"ה דעת הרמב"ם והסמ"ג. וכ"ה לשון הטור והשו"ע שכתבו אין חוששין להתייחד עמה.

אמנם באמת בהא דר' ביבי יש לעיין מה היה האיסור שם. דר' ביבי הי' בעליה ואשתו דר' יוסף היתה בבית למטה. וא"כ יל"ד אם כבר עכשיו במצב זה שהוא בעליה והיא למטה הרי"ז יחוד, או שר' יוסף חשש שמא יגיעו לידי יחוד. [וכן יל"ע האם ר' יוסף נמי היה שם בבית, ואעפ"כ הוא אסור. או דר' יוסף הלך מהבית והיה בעיר. בשו"ת יוסף אומן סימן צ"ו, הביא החיד"א מהרב אליהו ישראל שכ' וז"ל דאם היה רב יוסף בבית אפילו גם כה מאי איסור איכא ואמאי הוצרך לאפוקי דרגא שמא ירד רב ביבי והרי הוא שם יהיו שלשתן למטה כמו שהיה למעלה בעת האוכל מוכרח שהיה ברעתו לצאת החוצה עד כאן לשון הרב כמהר"א ישראל ז"ל. וכ"כ החיד"א בשו"ת שער יוסף סי' ג, שבודאי אם הבעל בבית אין איסור אפי' בלבו גם כה, וכן בבעל סומא. ובודאי בהא דר' יוסף איירי שהלך מביתו].

וברש"י כ' שקולו דרגא מתותי ביבי שלא ירד וייתחד. וקצת משמע שעדיין אינם במצב של יחוד אלא רק אם ירד.

וב"ב הפנ"י דבאמת לא היה שם יחוד, אלא שר' יוסף חשש שמא יתייחד. ועפ"ז ישב את קו' תוס', דאף שבאמת בעלה בעיר אינו מתיר יחוד, אעפ"כ פריך שפיר, דהא ודאי ר' ביבי דגברא רבא הוי בלא"ה לא היה מתייחד עם אשתו של ר' יוסף אלא דר' יוסף לחומרא בעלמא בעלמא אמר שקולו דרגא מתותי ביבי משום דגיים בה שמא יתייחד, וע"ז הק' כיון דבעלה בעיר ליכא חששא כ"כ אף אם עברה ונתייחדה משום דמירתתא מבעלה א"כ כל שכן שאין להחמיר כ"כ בחששא דשמא תתייחד דאפשר דבהכי נמי מירתתא להתייחד שלא ירגיש בה בעלה ומיתנגיא באפיה, ועוד דאף אם תתייחד אין כאן חשש לחוש דעבדא איסורא ממש.

ובעי"ז כ' בבינת אדם כז.

והוא עדיין צ"ב מה הוא האיסור שמא יתייחד, ואולי הוא מעין מצב של פנימי וחיצון.

ובאמת בד' רש"י ודעמ' מצינו נמי פלוגתא באחרונים אם דעתו דאסור לכתחילה. דבתוס' דייקו מדבריו דאסור, וכנ"ל. וכן נקטו רוב האחרונים בדעתו. אבל בט"ז מצינו חידוש בזה שכ' שאף רש"י מודה שאיסורא נמי ליכא, דאי ליכא מלקות בהכרח נמי דליכא איסורא. אלא שמש"כ רש"י להלקותו הוא משום הלשון אין חוששין משמע דהוא דין לב"ד. ובב"ד שייך ב' דינים ביחוד, האחד לאוסרה על בעלה, והשני להלקות. וכיון דא"א לפ' דהוא לענין לאוסרה שהרי בכל יחוד נמי אינה נאסרת, לכך פירש"י להלקותה שאין מלקות. אבל אה"נ ליכא איסורא ג"כ. וממילא מיושב קו' הראשונים מהא דר' ביבי. [אלא שלפי' הט"ז ק' אמאי באמת נקטו בגמ' לשון זה ולא כ' דבבעלה בעיר מותר, או דבבעלה בעיר אינה חוששת, (כפי שבאמת כ' הרמב"ם)].

והחזו"א בגליונות אבי עזרי כ' ז"ל אבל כונת רש"י דלא אמרו חכמים דמותר להתייחד לכתחילה אלא **אע"ג** דאסור יחוד ליכא מ"מ אין זו מדה נכונה, ומה שפירש רש"י להלקות ר"ל אפי' חוב של מלקות ליכא ואפי' בעלה סרים או שהיא איילונית שראוי ללקות אין כאן עבירה של מלקות אלא הרחקה בעלמא. ע"כ. ומצינו מעין דברי החזו"א, ברבינו ירוחם, שכ' דמאן דצניע אפי' בעלה בעיר ופתח פתוח לרה"ר נמי צריך להתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו.

לדינא הטור והשו"ע פסקו דמותר, וכן הוא ד' רוב הפוסקים.

אמנם הב"ח פסק בד' רש"י דבבעלה בעיר ליכא היתר לכתחילה. והחלקת מחוקק י"ב כתב פירש"י ותוס' וסיים ועיין בב"ח. והבית שמואל י"ב כ' על דברי השו"ע דזה ש' תוס', ושי' רש"י דאסור לכתחילה. ולא הכריע.

והחכ"א קכ"ו דין ו' כ' ז"ל אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה וכו' ודעת רש"י דלכתחלה אסור אפי' בעלה בעיר. ובביני"א י"ז כ' דלפימ"ש כ' דאיסור תורה אינו אלא בחד וחד והשאר מדרבנן יש לסמוך על רוב הפוסקים שהביא רמ"א ודינו הכי דאשה שבעלה בעיר אף לכתחלה מותר ואף שחד וחד הוא דאורייתא וקצת יש לחוש לדעת רש"י מ"מ בב' אנשים אין להחמיר כלל דהא להרמ"א אף באין בעלה בעיר מותר לכתחלה וה"ה באיש אחד וב' נשים ואחד מהן בעלה בעיר אין לחוש כלל אפי' לכתחלה.

והמנהג להקל בזה אף לכתחילה.

ובענין היתר דבעלה בעיר, הביא בפת"ש שכ' החכ"א דין ו', שכל ההיתר של בעלה בעיר הוא דוקא בביתה שבזה חוששת שמא יבוא בעלה. אבל כשתלך היא לבית אחר, אם כן אין אימת בעלה עליה, שהרי בעלה אינו יודע היכן היא.

עו"ב לחדש, שאפי' ביודע היכן היא, כל ההיתר הוא כשלא הלכה ברשות בעלה, אבל אם הלכה ברשות בעלה, וכל שכן כשבעלה נתן לה רשות לדבר עם איש אחד דבר סתר ולסגור הדלת, פשיטא דאסור.

ובבינ"א י"ז כ' לבאר הדין השני שחידש, שהנה בכל דין בעלה בעיר שאימת בעלה עליה, אין הכוונה שמתירא שמא יבוא הבעל בשעת ביאה, דאם כן אם גם בו נמי יהא מותר, דמאי שנא. אלא נראה לי דהכי פירושו שהיא מתייראה כשיבוא הבעל וימצא שהיא מתיחדת עם איש שאינו גם בה יחשוד אותה דמסתמא זנתה, דאם לא כן מאי בעי איש נכרי גבה, ושמא יחקור אותה ויודע לו האמת. אבל בגם בו לא יחוש הבעל אם ימצא שהיא מתיחדת עמו, ואם כן תזנה גם כן, דמסתמא מיירי ביחוד ממש דהיינו שהדלת מסוגר. ולפי זה כשבעלה נותן רשות להאשה ללכת לבית פלוני ודאי חיישינן משום יחוד, דאף שיהיה הדלת מסוגר והיא תזנה ויבוא בעלה לא יעלה על דעתו לחקור כיון שברשות הלכה. וכל שכן כשבעלה נותן לה רשות לדבר דבר סתר עם פלוני ולהסגיר הדלת, דאסור, דבזה אין שייך אימת בעלה. עכ"ד.

פ"י שההיתר בבעלה בעיר אינו משום שחוששת שמא יבא בשעת ביאה. דא"כ אמאי בלבו גם בה אסור, הא ודאי תחשוש גם בזה שמא יבא בשעת ביאה. אלא מסתמא איירי בשהדלת נעולה וגם אם יבא הבעל לא יראה מידי מעצם העבירה, אלא ידפוק ויפתחו לו. אלא סיבת ההיתר בעלמא בבעלה בעיר, שאם הוא יראה את אשתו עם איש זר, הרי הוא יחשוד בה שזינתה, דאם לא כן מאי בעי איש נכרי גבה, ושמא יחקור אותה ויודע לו האמת. וזה הטעם שבלבו גם בה אסור, שאם היא מתיחדת עם אדם שגם בה, לא יחוש הבעל.

וממילא כיון שכל ההיתר נובע מהחשש שמא יראה אותם מתייחדים, הרי הוא יחשוד שזינתה ויחקור, א"כ כל זה ביחוד עם איש דעלמא שלא הרשה לה להיות עם האיש הזה. אבל אם נתן לה רשות להיות עמו, שוב לא יחשוד כשיראה אותם יחד, וממילא לא יחקור ולא יודע לו מידי. [והוא כסברת לבו גם בה].

הנה מבואר בדבריו שגם אם לא נתן להם רשות לסגור הדלת, אעפ"כ כל שנתן לה רשות ללכת לבית פלוני, שוב לא יחקור כ"כ גם כשיראה דלת נעולה. שהרי כ' בתחילה שאם נתן לה רשות ללכת לבית פלוני אסור, ואח"כ כ' וכל שכן כשבעלה נותן לה רשות לדבר דבר סתר עם פלוני ולהסגיר הדלת, דאסור. ולכא' כוונתו שדוקא כשעצם ההמצאות של האיש הזר עם אשתו היא חשודה בעיניו, אז יחקור. אבל אם עצם ההמצאות שלהם

להכנס. אבל אם יש לו מפתח וכדו' ויכול להכנס בלי להמתין שיפתחו לו, מהני ההיתר אף בלבו גם בה. וצ"ע.

ב. ולכא' עולה לדבריו, דהא דבלבו גם בה אין היתר דבעלה בעיר, הוא דוקא בדלת נעולה, שגם אם הבעל יבא לא יוכל

יחד אינה חשודה, לא ישים לבו כ"כ לחקור, גם אם הדלת סגורה, דשמא סגרו מחמת הרגל ולא אדעתם.

ולדבריו עולה חומרא גדולה, שאף בביתם, אם הבעל נתן להם רשות להיות יחד הרי לא יחקור כ"כ. ולפ"ז הוא חומרא גדולה לאופן מצוי, שהזמינו לביתם מכנאי וכדו', שהבעל נתן רשות להמצאותם יחד, וממילא לדבריו לא יהיה בזה היתר של בעלה בעיר.

אמנם נראה שכל הדין השני הוא דוקא כשהדלת סגורה במנעול, שאף אם הבעל יבא לא יראה מידי גם אם יכשלו בעבירה, אלא רק יראה את היחוד, ועל כן בה"ג שנתן רשות אינם חוששים כ"כ שיבא. אבל אם אין הדלת נעולה, ואם יבא הבעל יכול לראות את עצם העבירה, בזה לא שייך לאסור. וכן הוא בדבריו שכ' בסיבת האיסור בהא דלכו גם בה, שלא יחוש הבעל אם ימצא שהיא מתיחדת עמו, ואם כן תזנה גם כן, דמסתמא מיירי ביחוד ממש דהיינו שהדלת מסוגר.

ולדבריו צ"ע בהא דר' ביבי, שכיון שר' יוסף חשש שמא ירד ויתייחד מחמת המצב המכבי, שכיון שהוא בעליה יש חשש שירד לאיזה סיבה ויהיו ביחוד. א"כ אין כ"כ חשד כמה שהם מתייחדים, וא"כ לדבריו לא יועיל ההיתר של בעלה בעיר. [ואולי אפשר ליישב בדוחק, שכל הדין של החכ"א הוא אחרי שנתחדש דין דלכו גם בה, ולכך שאלה הגמ' מרב ביבי לפני שנתחדש הא דלכו גם בה].

ומשמ' דהחזו"א ממו בי מדרשא, שאפי' כשאין חשש כלל שיבא הבעל, וכה"ג של האופן הראשון שאינו יודע היכן היא, אעפ"כ מותר. שאימת בעלה עלי' הוא אימה טבעית של אשה מבעלה, והוא יוצר מצב של פחד והרתאה, אף כשבודאי לא יבא.

אמנם שוב נתבוננתי דאי נימא שאינו נעול, א"כ לדבריו אין נמי איסור בלכו גם בה, וא"כ מה תי' בגמ'. ואולי לא איירי בפנימי וחיצון, וגם אם הוא ירד עדיין אינם ביחוד, אלא רק אם ילך לחדר שהיא שם. ולזה כן יש חשד, ולולי הא דגס בה. וכעין לשון הפני יהושע שכ' דר' יוסף לחומרא בעלמא אמר שקולו דרגא מתותי ביבי משום דגייס בה שמא

ג. ולפי מה שכתבנו שכל האיסור בבינ"א הוא בדלת נעול, אבל אם הבעל יכול לבוא ולראות העבירה מותר גם כשהרשה לה, א"כ אולי אפשר ליישב שאיירי באופן שיכול לבוא ולהכנס. אלא שיל"ע דא"כ אמאי אין היתר של פ"פ לדברי החכ"א דסגור ולא נעול הוי פ"פ. אמנם בדין פ"פ נראה שאם אין רגילות כלל שיבואו אנשים גם הוא מודה.

ובן סתימת הפוסקים משמע בלי הגבלות.

ובן איתא בחיד"א בשו"ת יוסף אומ"ן סי' צ"ז, שהביא שיש מי שכתב שכל ההיתר של בעלה בעיר הוא באופן שיוודע היכן הם אבל אם אינו יודע היכן הם, אין היתר. וכן אם היא יודעת שהוא מפליג, אסור, דלא מרתת ויודע הוא שיתעכב במרחץ או בבית הכנסת בזמן תפילה. ויש מי שכתב שהוא פלוגתת רש"י והרמב"ם האם הטעם דמיסתפי מבעל השתא אתי, או מחמת דאימת בעלה עלי. והחיד"א חולק עליהם שההיתר של בעלה בעיר אין בו משום יחוד מילתא פסיקתא דהכי אמרו בש"ס ופסקוהו הפוסקים ראשונים ואחרונים, ומנין לנו לחלק חילוקים אלו מדעתנו.

ונפק"מ בפלוגתא זו בהרבה אופנים, כגון שיוודעת ודאי שלא יגיע בדקות הקרובות, וכדו'.

ולפי החזו"א יל"ע בגדר "עיר", ולא מצינו דברים ברורים בפוסקים. ולכאן ענינו כל שההרגשה שזה אותו העיר, ואין הדברים מוכרעים.

גוליפפה ז"ל) דף מ"ח עשה מחלוקת בין רש"י והרמב"ם דלרש"י שכתב דילמא אתי משמע דוקא אם היא בביתה ולהרמב"ם שכתב אימת בעלה עליה כל שהוא בעיר אפילו אם אינה בביתה שרי יע"ש. ולפי דבריו עולה דכל שהוא בעיר לדעת הרמב"ם והטור, גם מרן דנקט לשונם, אפילו אם יודעים שהוא מפליג מותר. והרב כסא אליהו הנ"ל חולק עליו שגם הרמב"ם והטור סוברים כדעת רש"י דהאימה הוא שמא יבא ויתפסם כגנב. ולפ"ז כלהו ס"ל דדוקא אם היא יושבת בביתה מותר דאיכא אימתא דילמא לייתי, אבל בבית אחר אסור כיון דליכא הך טעמא דשמא יבא, והיכא דיוודעים שהוא מפליג אסור. עד כאן דברי הרב כמהר"א ישראל ז"ל. והחיד"א חולק על שניהם וכמו שהבאתי בפנים.

ו. עיקר הגדון בזה הוא לדברי החזו"א, אבל לדברי החכ"א הוא בכל גוונא נדון

יתייחד. ע"כ. הנה משמע שהחשש שמא יתייחד הוא לא שמא ילך לאיזה צורך וממילא יהיו ביחוד, אלא מחמת דגייס בה ושמא ילך לדבר עמה וכדו'.

ד. אמנם בנדחי ישראל העתיק דברי הבינ"א לענין היכא שאינו בביתה או שהרשה לה.

ה. וזה תוכן דבריו שם, שהרב כסא אליהו (מהר"ר אליהו ישראל ז"ל) בהגהותיו כ"י שכתב, שלכאן דין בעלה בעיר הוא דומה לדין יחוד גוי ביין, דקי"ל דאם יודע הגוי שהוא מפליג אסור דלא מרתת ויודע הוא שיתעכב במרחץ או בבית הכנסת בזמן תפילה כדאיתא ב"ד סימן קכ"ט. וא"כ ה"ה לענין בעלה בעיר, דודאי ליכא אימת בעלה עליה שמא יבא ויתפסנה אלא היכא דאינה יודעת אם הוא מפליג אבל ביוודעת פשיטא דליכא אימה. והביא הרב הנ"ל שבספר יד אליהו (מהגר"ר אלי

לבו גם בה

ואם היה זה גם בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו הוא בגמ' בהא דר' ביבי, דת' שלא הועיל שר' יוסף היה בעיר, כיון דשושבינתיה הוא וגייסא ביה. וכ' הרמב"ם בביאור לבו גם בה כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו.

ופשוט שאין העיקר אם היא קרובה שלו, אלא האם לבו גם בה. ואף באנשים כשרים ביותר, יש אופנים שנחשב לבו גם בה, כבהא דר' ביבי. וכן יכול להיות במקומות עבודה וכדו', ופעמים שהוא שלא כדן.

ונראה שכל האיסור בלבו גם בה הוא כשאין בעלה "עמה" אלא "בעיר". אבל אם בעלה עמה מהני אף בלבו גם בה.

דהא לענין אשתו משמרתו, לא נתבאר שאם האשה שהוא מתייחד עמה לבו גם בה שלא יהני. וא"כ לא גרע בעלה עמה מאשתו משמרתו. ורק לענין ההיתר המיוחד בבעלה בעיר אף שאינו עמה, לענין זה נתחדש שבלבו גם בה לא מהני. וכבר נתבאר למעלה דאשתו משמרתו אינו דוקא כשהיא עמו בחדר, אלא כל שהיא בסמוך מהני, כרמצינו בהא דדרך אף שיוצאת לנקביה. וממילא ה"ה כאן לענין בעלה עמה יהני כה"ג אף בלבו גם בה.

בעלה בעיר בפרוץ ובגוי, (ויחוד עם נכרית כשבעלה בעיר)

ההיתר של בעלה בעיר מהני אף ביחוד עם פרוץ. וכן ביחוד של ישראלית עם גוי, מהני כשבעלה בעיר. [ויל"ד ביחוד ישראל עם נכרית, כשבעלה של הנכרית בעיר].

יחוד כשבעלה בעיר או פתח פתוח, היבא שקינא לה בעלה

או אם קינא לה בעלה עם זה, לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר דין זה הוא בתרומת הדשן סי' רמד, שאלה, הא דאמרינן בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד, אם קנא לה כבר מאותו האיש ונתייחדה עמו כשבעלה בעיר מי חוששין ליחוד כה"ג או לאו. תשובה, יראה כיון דקנא לה כבר מאותו האיש חוששין לה משום יחוד אפי'

כשרים, ולא הזכירו בשום מקום דין פרוץ, מוכח דסברו שאין בזה שום נפקותא.

ט. הנה לענין אשתו משמרתו לא מהני בגוי, וא"כ יל"ד שאף לא יועיל בנכרית כשבעלה בעיר. דהא בעלמא אשתו משמרתו עדיף מבעלה בעיר שהוא מותר אף בגס בה. ובאמת יל"ד שאפי' בעלה עמה ממש לא יהני.

לגופו האם יש חשש שהבעל יבא או לא, ואינו תלוי בהגדרות דיניות האם הוא נכלל בכוונת חז"ל שבעלה ב"עיר".

ז. ופשוט שלא כל ששואל מה נשמע וכדו' נחשב לבו גם בה, אלא שיש שיחה פתוחה ביניהם.

ח. ברמב"ם ושו"ע סתם אנשים אינם

כשבעלה בעיר, דהואיל וקנא לה ועברה על דעתו חציפותא מיקרי וחוששין לה מפי מבאשה אחרת.

וזה הדין שהביא השו"ע לענין עצם דין יחוד, שאף שבבעלה בעיר מותר להתייחד, אם קנא לה בעלה מיחוד עם איש זה, אסורה להתייחד עמו אף אם בעלה בעיר.

משמע לשון השו"ע, שאחר שקנא לה אסורה ביחוד אף שבעלה בעיר. (שלא כ' בן לענין אם נאסרת לבעלה, אלא לענין דין יחוד).

והנה בדין קינוי וסתירה מבואר עוד דין שכל אשה שקנא לה בעלה מלהתייחד עם איש פלוני ונסתרה עמו, הרי היא אסורה על בעלה כל זמן שלא שתתה, ובזמנינו שאין מים הרי היא אסורה עולמית. וא"כ להנ"ל יל"ד בכה"ג שנסתרה כשבעלה בעיר, שבכה"ג שקנא לה אסור לה היחוד, האם היא נאסרת לבעלה.

והוא מבואר ברמ"א בהל' סוטה קע"ח סעי' ח', שכ' ואין חילוק לענין סתירה שאחר קינוי בין בעלה בעיר ופתח פתוח לרשות הרבים או לא.

דהיינו שהרמ"א למד את דין התרוה"ד, על הדין שנאסרת לבעלה בקינוי וסתירה. שאפי' אם היה היחוד כשבעלה בעיר, או בפתח פתוח לרה"ר, דבעלמא אין בו איסור יחוד, אעפ"כ אסורה לבעלה.

אחד הוי רה"י לטומאה אי נמי כגון שבעלה בעיר דאמר בשלהי קידושין בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד ואפ"ה לענין תורת סוטה אשמעינן מתני' דחשב' ליה לסתירה ואפי' בעלה בעיר כיון דלא משיתמיט תנא בשום מקום לומר שלא תחשב סתירה לענין סוטה כשבעלה בעיר. ע"כ. אמנם בתוס' שאנץ כ' בהדיא כן גם לענין בעלה בעיר. ובתרוה"ד משמע שהתוס' איירי רק לענין פ"פ והוא למד כ"ש לענין בעלה בעיר. והעיר בזה החיד"א בספרו פתח עיניים סוטה כ"ה א'. [יעויין פסקי תוס' סוטה כג, דז"ל שם פתח פתוח לרה"ר אין בו משום יחוד או אם בעלה בעיר. ע"כ. אמנם לא נמצא שם מידי לענין קינוי. ואולי כוונת הפסקי תוס' לתוס' שאנץ הנזכר].

י. בתרוה"ד הביא רא"י לזה וז"ל וכן מצאתי בתוס' במס' סוטה לענין פתח פתוח לרה"ר דקאמר תלמודא דאין חוששין לה משום ייחוד ואי קנא לה כבר חוששין, ונראה דכ"ש לענין בעלה בעיר, הנראה לע"ד כתבתי. ע"כ. ובתוס' שלפנינו ליתא. ומצינו מעין דבריו בתוס' שאנץ סוטה כה א, שכ' וז"ל וא"ת למ"ד דאוסרין על הייחוד למה לי למתני' למימר דמהני קנוי לאסרה עליו פשיטא. וי"ל דאיצטריך מתני' אפי' היכא דאינה אסורה משום ייחוד כגון בפתח פתוח לרה"ר דאין שם משום ייחוד ואפ"ה לענין סוטה הוי רה"י וה"נ אמרי' חצר שרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. משמע דוקא היכא דאיכא תרתי פתחא אבל היכא דליכא אלא פתח

ולא נתבאר האם כוונת הרמ"א דאף שאין בו משום יחוד אעפ"כ אסורה על הבעל, או דכוונתו דבסוטה שקינא לה אסור היחוד אף בכה"ג שבעלה בעיר או בפתח פתוח".

וממה שלא הגיה על המחבר כאן שאסר היחוד, לכאן משמע דמודה לו. וכן הוא בסברא, שאם אחר הקינוי הרי היא נאסרת על בעלה, דהיינו שיש רגלים לדבר שנממאה בסתירה זו אף שהיה בעלה בעיר, א"כ בודאי הוא סברא שנאסר אותה ביחוד.

אלא שיל"ד איפכא שבשו"ע לא הזכיר דין זה בהל' סוטה לענין האיסור על בעלה, אלא רק על עצם דין יחודי.

אמנם בהפלאה קונטרס אחרון סי' קט"ו סק"א כ' שאף המחבר לא נתכוין שיש איסור יחוד. אלא משום איסור הקינוי וסתירה שתאסר לבעלה". והנצי"ב בהעמק שאלה סי' ק"כ, כ' שעכ"פ לד' הרמ"א אין בו איסור יחודי אלא רק אסורה על הבעל.

ממילא היא נאסרת כלל יחוד באיסור. דהטעם שבקינאי אסורה לבעלה ע"י הסתירה, אף שבכל יחוד אין אוסרין על היחוד, הוא משום שבכל יחוד אף שאסור היחוד שחוששים שמא יתייחדו, אבל אחר שנתייחדו אינם נאסרים, דאין הכרח כ"כ לחשוש שבאמת נטמאה. משא"כ היכא שקינא לה, הוא רגליים לדבר. וממילא יש מקום לומר שבאמת בבעלה בעיר שבעלמא אין חשש שתטמא ומותרת להתייחד, ממילא גם בקינא לה הוא רק תוספת חשש שהחמירו שלא תתייחד בכה"ג, אבל למעשה אין זה בדרגת רגליים לדבר שנטמאה, כיון דסו"ס בעלה בעיר.

יג. וצ"ע דהמחבר כ' זה בהל' יחוד, ולא בהל' סוטה.

יד. נראה שאין כוונתו שהוא מוכח מהרמ"א, אלא שהרחיב שם בדברי השאלות להוכיח שאין בו איסור יחוד אלא רק אסורה לבעל, וכ' שאמנם במחבר מבואר שיש בו גם איסור, וע"ז כ' שהוא מחבר לשיטתו, יעו"ש בכל דבריו.

יא. בתוס' שאנץ סוטה כ"ה א', כ' וז"ל וא"ת למ"ד דאוסרין על הייחוד למה לי למתני' למימר דמהני קנוי לאסרה עליו פשיטא. וי"ל דאיצטריך מתני' אפי' היכא דאינה אסורה משום ייחוד כגון בפתח פתוח לרה"ר דאין שם משום ייחוד ואפ"ה לענין סוטה הוי רה"י וה"נ אמרי' חצר שרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. משמע דוקא היכא דאיכא תרתי פתחא אבל היכא דליכא אלא פתח אחד הוי רה"י לטומאה אי נמי כגון שבעלה בעיר דאמר בשלהי קידושין בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד ואפ"ה לענין תורת סוטה אשמעינן מתני' דחשבי' ליה לסתירה ואפי' בעלה בעיר כיון דלא משיתמיט תנא בשום מקום לומר שלא תחשב סתירה לענין סוטה כשבעלה בעיר. ע"כ. ונראה שאין ראי' שגם אחר שקינא לה אין בו איסור יחוד, ורק לענין תורת סוטה חשבינן לה לסתירה. דאפשר דכוונתו שאין איסור יחוד בעלמא, אבל בקינא לה יש איסור. יב. ואין הכרח שמדנאסרה להתייחד

דין זה שבקינא לה אסורה, הוא אף בקינוי מאנשים המותרים ביחוד. כדמבואר שם סעי' ב', כיצד הקינוי אומר לה בפני שנים אל תסתרי עם איש פלוני אפילו אם הוא אביה או אחיה.

ובבכח"ג שקינא לה מהם, הרי הם אסורין ביחוד עמה. דאף שבעלמא אין איסור יחוד עם אביה, דאין יצר כ"כ כמו בן עם אמו. אבל בקינא לה מאביה אסורים ביחוד. וכ"כ בבית שמואל שם סק"ב.

ובן בקינא לה משניים, מבואר שם סעי' ה', קינא לה משנים, שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני, ונסתרה עם שניהם כאחד, אפילו הם שני אחיה, או אביה ואחיה, אסורה.

ולכאנ' הביאור שאף שבעלמא אשה אחת עם שני אנשים מותר לרמ"א, אבל בקינא לה משניים אסור, וזה מש"כ המחבר ונסתרה עם שניהם כאחד.

יל"ד שכ"ז בקינא לה מיחוד עם שניהם ביחד, אבל אם קינא לה מיחוד עם זה ויחוד עם זה, אפשר שלא יהיה אסור היחוד עם שניהם כאחד. אלא שיל"ד שאחר שמצינו שאף כשבעלה בעיר שבעלמא אין חשש, אעפ"כ אם קינא לה אסורה, וכן בפתח פתוח. א"כ כשקינא לה מאחד נמי יל"ד שמא יהיה אסור בשני אנשים. דהא חזינן שיש דרגות של שמירה שבקינא לה אינם מצילין, וא"כ אפשר שה"ה בדרגת שמירה זו של שני אנשים.

קינא לה בעלה, היינו באופן שהבעל חושד בה מאיש פלוני, ומקנא לה שלא תסתר עמו. ואיתא במשנה ריש סוטה, דקינאי הוא על פי שנים. ובגמ' שם ב' ב', מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום ר' אליעזר המקנא לאשתו מקנא ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו ומשקה לה על פי שנים. ואמרו שם בגמ', א"ר חנינא מסורא לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה לא תיסתרי בהדי פלוני דילמא קי"ל כרבי יוסי בר' יהודה דאמר קינאי על פי עצמו ומסתתרא וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וקאסר לה עילויה איסורא דלעולם. וכן נפסק בשו"ע קעח ז, לא יאמר אדם לאשתו, ואפילו בינו לבינה, אל תסתרי עם פלוני, דדלמא קיימא לן כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינא לה בינו לבינה הוי קינאי.

ופשוט שקינוי הוא דוקא כה"ג שחושד בה, ולכך אומר לה שלא תסתר עם פלוני. אבל באופן שמלמדה, או מזכיר לה, שלא תסגור הדלת כשיבא איש פלוני כדי שלא תכשל ביחוד, פשיטא שאי"ז קינוי.

ואסתתר בפני בעלי, ובודאי לא תעבור על איסור יחוד, אלא שכיון שהיה בעלה בעיר אין בה איסור יחוד.

אמנם הוא צ"ע א"כ אמאי הרמ"א לא הגיה מידי על המחבר כאן.

טו. יעו"ש בהפלאה ובנצי"ב שהוכיחו מהא דחנה ברכות ל"א שאמרה אלך

דין זה שקינא לה בעלה גורם איסור יחוד, כ' כן המחבר לענין בעלה בעיר. והבאנו לעיל שברמ"א בהל' סוטה כ' כן נמי לענין דין פתח פתוח. וכן בבית שמואל ובחלקת מחוקק כאן כ' כן בשם תרוה"ד לענין איסור יחוד.

ובאמת כן הוא בתרוה"ד שהביא ראי' לדינו שאסור יחוד בבעלה בעיר, מדין פתח פתוח, שהביא שם בשם תוס' דבפתח פתוח לא מהני בקינא לה, וסבר התרוה"ד דכ"ש בבעלה בעיר.

וצ"ע אמאי המחבר כ' דין זה רק לענין בעלה בעיר ולא כ' כן גם להלן בדין פתח פתוח". הא בתרוה"ד כ' שכן הדין נמי בפתח פתוח, ומוזה למד לבעלה בעיר.

ונראה שכל זה דוקא באופנים שיש איזה מצב של יחוד, אלא שיש בו היתר של פתח פתוח. כגון שפתוח רק מעט וכדו'. אבל אם הוא מקום גלוי לרה"ר אי"ז מצב של יחוד כלל, ונראה שיהיה מותר בזה.

סעיף ז

בית שפתחו פתוח לרשות הרבים, אין חשש להתייחד שם עם ערוה

פתח פתוח

פלוגתת האחרונים בפתח סגור ולא נעול

בגמ' פ"א א', אמר רב יוסף פתח פתח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד.

ובגדר פתח פתוח נחלקו האחרונים האם בעינן שתהיה הדלת פתוחה. או דכל שאין הדלת נעולה ויש אפשרות להכנס מבחוץ, הוי כפתח פתוח.

ד' הבית מאיר הובא בשו"ת רעק"א סי' ק', וכן בשו"ת בית מאיר סי' מ"ט, וכ"כ הרעק"א שם סי' ק"א, שפתח פתוח היינו דוקא כשהדלת פתוחה, אבל בדלת סגורה אסור אף שאינו

בו משום יחוד ומ"מ מקרי רה"י דהתם במרתת סגי אבל לענין טומאה אכתי מקום סתירה הוא ואפי' בית המיוחד לרבים אם אין לו רק פתח אחד משמע דהוי רה"י וכו'. עכ"ד. מבואר דבאמת גם בסוטה שקינא לה, אם היה הפתח פתוח אין בו דין יחוד ואינה נאסרת לבעלה. והוא צ"ע שלא

טז. והבאתי למעלה דבתוס' שלפנינו ליתא. והוא מבואר בתוס' שאנץ בסוטה, אלא שבדבריו מבואר נמי כן לענין בעלה בעיר. יז. בחזו"א טהרות סי' ה' סקכ"ג כ' שאין דין רה"ר לטומאה כדין סתירה בסוטה דבפתח פתוח לרה"ר אמרינן דאין

נעול. והוכיח הבי"מ מכמה ראיות, וכן מהא דפנימי וחיצוני, דאף שהחדר שבו הנשים פתוח לחדר השני ויש אפשרות שיכנסו, ואדרבה בחלק מהאופנים הוא הדרך היחיד שלהם לחוץ, אעפ"כ אסור. חזינן שאף שיש אפשרות לפתוח ולהכנס, אבל כל שלמעשה הדלת סגורה אין היתר.

וד' הבנין ציון סי' קל"ח, שכל שאינו נעול במנעול הוי פתח פתוח. אבל כל זה במקום שאפשר בכל עת לבוא אדם לשם בלא נמילת רשות. וכגון בבית ובחדר שיוצאים ונכנסים תמיד כדרכם, שבו לא שייך יחוד בהגפת הדלת בלא סגירה. אבל כשאין חשש שיכנסו אין בו היתר. וזה הטעם בהא דאנשים מבפנים ונשים מבחוץ דחיישינן משום יחוד,

הזכיר דברי הרמ"א.

א. יש מהאחרונים שפי' שההיתר של פתח פתוח אינו מחמת שחוששים שמא יכנס אדם לפנים ויראה מעשיהם, אלא מחמת שחוששים שיראו אותם דרך העברתם סמוך לפתח. כן מבואר בהגהות הרד"ל שכ' וז"ל יש להסתפק אם פי' פתוח ממש שרואין העוברים לר"ה הנעשה שם או סגי בפתוח שאינו נעול שיהיה יראים פן יכנס עליהם אחד מבני ר"ה פתאום וראשון עיקר. עכ"ל. מבואר שנקט לעיקר שההיתר הוא רק באופן שרואים מבחוץ. וכ"כ הנחפה בכסף (רבו של החיד"א) ח"ב סי' י"א וז"ל שכל הטעם הוא משום דמרתתי שלא יראו אותם אחרים עוסקים בעבירה דרך עברתם מהפתח כל שיש רשות לאחרים לעבור דרך שם מירתתי כו'. וכן להדיא בהמשך דבריו וז"ל אכן אם הפנויה דרה למעלה והשכינים למטה לא מהני פתח פתוח לחצר משום דאנן בעינן דרך העברתו שיוכל לראות מהפתח מה שעושים בבית וכל שהיא דרה למעלה אינן יכולין השכינים לראות דרך העברתם עד שיעלו למעלה ויש בו משום יחוד וכו' עכ"ל.

אבל הרבה חולקים וסוברים שטעם ההיתר מפני שחושש שיכנסו ולא יעברו עבירה. כן מתבאר ברבינו יונה בספר היראה כ' וז"ל איזהו יחוד סגור במפתח או במנעול זהו יחוד האמור בתורה. והביאו המהרש"ם (ח"ב סי' ע"ו). מבואר שאם אינו נעול אי"ז יחוד אף שהדלת סגורה. ולפי"ז בודאי מוכח שאף בשאין רואים מבחוץ. וכ"כ הלבוש בית שפתחו פתוח לרה"ר אין חשש להתייחד שם עם הערוה דאימת נכנסים עליהם ע"כ. חזינן שטעם ההיתר שמא יכנסו. וכ"כ המבי"ט בתשו' רפ"ז בתו"ד, ועדיף מפ"פ לרה"ר דאין בו משום יחוד משום דירא שמא יכנס שום אדם. וכן מבואר ברדב"ז בח"א תשו' קכ"א שהביא דברי הרשב"א שכל שאינו נעול וירא שיכנסו אי"ז יחוד. ואף שעיקר התשו' היה לענין לאסור על בעלה. אבל בנוסח השאלה כ' שאלת ממני אודיעך דעתי בענין היחוד אשר הזכירו חכמים בכל מקום וכו' וכן ג"כ היחוד האוסר את האשה על בעלה וכו'. עכ"ל. חזינן שאיירי בתשו' זו גם על דין איסור יחוד דסבר שאין חילוק ביניהם, וע"ז הביא את דברי הרשב"א. וכן מבואר בפתחי תשובה שפי' כן ברדב"ז.

דכיון דאנשים לכד ונשים לכד אין דרך לאנשים לבוא לחדר הנשים, לכן כשיצא אחד מהן ויתיחד הוי יחוד גמור דאינו מתירא שיבא גם אחר לשם.

והביאו האחרונים לדון ממש"כ הרשב"א בתשו' אלף רנ"א וז"ל והגפת דלתות שאמרת אי"ז יחוד עד שיהא בית נעול, דתרעא טריק בירושלמי שער נעול במנעול משמע וכדמשמע התם בירושלמי בפרק המדיר דגרסינן התם תרעא טריק סומה מוגף צריכה, ומעמא כל שאינו במנעול ירא הוא שמא יכנס אחר שלא ברשות וכענין ההוא עובדא דפרק בתרא דע"ז ביין נסך וכו' עכ"ל. ולכא' מבואר כדברי הבנין ציון שכל שאינו נעול ויכול כל אחד לפתוח ולהכנס, אי"ז יחוד.

חששה שמא ברבות העתים יהיה לפעמים יחוד כשיבואו להתייעץ עמה וכדו']].
וכן בהא דסוכה כ"ה, וליעבדו חופה בסוכה אביי אמר משום יחוד ורבא אמר משום צער חתן ע"ש הרי דשייך יחוד גם בלא סגירת דלת דודאי אין חשש שיתיחד אדם עם הכלה ויסגור הדלת בעדו ועוד דא"כ מה חילוק בין חופה בסוכה ובין חופה בבית. אבל באמת מזה מצאנו פשר דבר שרש"י כתב משום יחוד דסתם סוכה היו עושין בגגותיהן ואין דרך ביאה ויציאה שם לרבים תמיד מפני הטורח ושמא ירד החתן לעשות צרכיו ויתיחד אחר עם הכלה עכ"ל ויש להקשות מה בעי רש"י בזה שהיו עושין סוכה בגגותיהן במקום שאין דרך ביאה ויציאה שם לרבים אלא ודאי כוונתו שרצה לבאר בזה למה דוקא בחופה בסוכה יש חשש ייחוד דאין שייך יחוד במקום שאפשר לבוא שם אדם בכל רגע כיון דיחוד הוא משום חשש זנות כל שמתיראים שיבא אדם ויראה אין חוששין לזה. וזה מה שכתב הרשב"א כל שאינו במנעול ירא הוא שמא יכנס אחר שלא ברשות ולכן אם הוא מקום שאין דרך לבוא אחר לשם נחשב כבית נעול ולזה כתב

וכל הנדון שביארנו למעלה האם סגי באינו נעול, או דבעינן נמי שיהיה פתוח, הוא לפי סברא זו שטעם ההיתר שמא יכנסו.
ב. וכ"כ בהא דדבורה מגילה י"ד, דכתיב ודבורה אשה נביאה וכו' והיא יושבת תחת תומר מאי שנא תחת תומר אמר ר"ש בן אבשלום משום יחוד ופירש רש"י שהוא גבוה ואין לו צל ואין אדם יכול להתיחד שם עמה כמו בבית עכ"ל.
ואי אמרינן דרך בדלת נעול מקרי יחוד למה לה לישב תחת תומר הרי תחת שאר אילן שענפיו מרובים ויש לו צל ג"כ אין יחוד ועוד דאפילו בבית היתה יכולה לדון בלא סגירת דלת אלא ע"כ דכל שנתכסה מן העין אפילו אינו סגור עד שאי אפשר לשום אדם לבא לשם ג"כ מקרי יחוד. והטעם, כיון דלפעמים בשעת הדין מוציאים כל אדם לחוץ ומשיירין רק אחד כדאיתא בסנהדרין כשבודקין את העדים יהיה זה יחוד כיון שאין אדם נכנס לשם עד שירצה הדיין. וז"ל ד בדבריו דלכא' כשבודקים את העדים הבעלי דינים נשארים בפנים. (ובעצם הדבר אולי באמת כל מה שאמרו משום יחוד אינו מחמת מציאות ברורה של יחוד, אלא עצם הדבר שהיא השופט,

וב' הבית מאיר שהוא מ"ס ברשב"א, וצריך לגרוס אי"ז יסוד. פי' שאי"ז יסוד לאוסרה על בעלה. והביאו בפתחי תשובה, וכ' שברדב"ז (וכן הוא במבי"ט) הגירסא אי"ז יחוד, וממילא כן יש ראי' מהרשב"א.

ובאמת מעי"ז איתא ברבינו יונה בספר היראה שכ' וז"ל איזהו יחוד סגור במפתח או במנעול זהו יחוד האמור בתורה. והביאו המהרש"ם ח"ב סי' ע"ו.

ובס' דבר הלכה סי' ג' הערה ו' הביא מכתב מהחזו"א, שחידש בדין זה חידוש גדול שאף שכמעט ודאי שלא יכנס שם אדם נמי שרי. דסו"ס יש אימה טבעית לעבור עבירה כל שאין הדלת נעולה. והתיר כן בצירוף שהיה בעלה בעיר, אלא שהיה בשעות שכמעט אין לחוש שיבוא. וז"ל הדעת נוטה דכל שאפשר לחוש לנכנסים בכל שעה אי"ז מקום סתר, והי' נראה לפ"ז דפ"פ ברה"ר איירי אפי' הוא בטוח שאין אדם נכנס אצלוי, שאין לו שום מכיר וריע ואין אדם נכנס אליו, דאימת רבים עליו בטבע אפי' באופן זה. וכן אנשים מבפנים ונשים בחוץ דאסור איירי באופן שאין חשש שיכנסו שחבריו חולים או אסורים, ועיקרו אשמעינן דאע"ג דב' חדרים הפתוחים כל אחד לחוץ אין בהם משום יחוד אע"ג שיש להם פתח מזה לזה מ"מ בפנימי לחיצון חשוב יחוד שהפנימי לכו על בית החיצון ולפ"ז בעלה

מחמת שמא יכנסו הם לכאן והם לכאן. ובגמ' מבואר דבמתניתא תנא איפכא, דרש"י דאנשים בפנים ונשים בחוץ שרי, וכדפירש"י דאין חוששין שמא תכנס היא לפנים ואם תכנס היא לפנים לא איכפת לן דאשה מתייחדת עם שני אנשים ואם אחד מהן יוצא לבין הנשים אין זה ייחוד דמיסתפי שמא יצא אחד מהן אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצונים. [אמנם בבינ"א י"ח נמי מצינו שלא הי' מופקע לו להעמיד בכע"ז. שכ' לדון אמאי אין בפנימי וחיצון היתר דפ"פ, וכ' ע"ז וז"ל ומשמע לכאורה דרצה לומר אף על פי שאין הפתח שביניהם נעול אף דיש לומר דמה שכתב רש"י ואם יצא אחד מהן אין זה יחוד דמסתפי שמא יצא אחד מהן אחריו רצה לומר שירצה לצאת וימצא הפתח נעול מכל מקום פשטא דלישנא משמע שאפילו הפתח פתוח אסור].

רש"י שבסוכה כיון שהיא בגג ואין דרך רבים לבוא לשם נחשב ג"כ יחוד כמו בבית סגור מה שאין כן אם החופה בבית. ג. אמנם הרדב"ז לא איירי כלל לענין הנדון מה הדין בסגור ולא נעול, אלא על דברי השואל שכ' שבלי דלת כלל נמי הוי יחוד. יעו"ש בדבריו. וא"כ אין כ"כ ראי' מדבריו לענין זה. אלא מה שהביא דברי הרשב"א כלשונם.

ד. ומש"כ הלשון אפי' הוא "בטוח" שאין אדם נכנס אצלו. בודאי גם הוא מודה שאם זה בודאי שלא יכנס שאין היתר כהא דכ' אם הם חולים או כפותים. וכן כ' בדבר הלכה שהוא הורה שעד שעה עשר בלילה (בזמנם) שרי. ומבואר שכשהוא מאוחר שאין כלל לחוש לנכנסים אסור.

ה. בודאי הוא דוחק גדול להעמיד כן. ובאמת הוא צ"ע, שלפ"ז מה שייך להתיר

בעיר איירי ג"כ אפי' בשעות שאין לחוש במבע שיבוא מ"מ אימת בעלה עלה, והלכך בצירוף שניהם שיש לחוש לנכנס ובעלה בעיר יש להקל עכ"ל.

הנה האריך הרבה שאם אפשר לחוש לנכנסים בכל שעה אי"ז כלל מקום סתר ואי"צ לדון פ"פ, ובהכרח שפ"פ אמרינן גם כשאין לחוש לנכנסים. ואף שסיים בסוף שבצירוף שניהם יש להקל, אבל עיקר דבריו משמע שזה הפי' בדין פ"פ. וצ"ע.

והנה גם לדעת הבנין ציון הנ"ל שגם בסגור נחשב כפתח פתוח, אבל הוא דוקא באופן שיש חשש סביר שיכנסו. כדכ' הלשון שיוצאים ונכנסים תמיד כדרכם. וכמו החילוק הנ"ל באנשים בפנים. ומאידך גם לאוסרים, נראה שזה דוקא בחדר רגיל. אבל יש אופנים שלכו"ע יהי אף בסגור, כגון שעשוי לכניסה ויציאה של רבים תמיד.

ואין הדבר מוכרע באיזה אופן איירי האחרונים. ועיקר היסוד הוא לפי הענין האם יש איזה חשש שמא יכנס אדם, או ילד, לשם בלי בקשת רשות.

ועכ"פ באופן שאינו סוגר לגמרי, אלא משאיר סדק קטן, בודאי מהני, שיותר שייד שיכנס אדם לשם.

ואם הוא בחדר פנימי שאינו נראה מהפתח החיצון, יל"ד, והעיקר בזה נמי האם עדיין יש קצת חשש שמא איזה אדם או ילד יכנסו גם לפתח של החדר הפנימי. והכל לפי הענין.

והיתר זה של פתח פתוח לרה"ר, נראה שאינו דוקא באופן שהוא פתוח למקום שיש שם אנשים המצילים מיחוד. אלא גם באופן שהאנשים שברה"ר אינם מצילים מיחוד נמי שרי. כגון ברה"ר של גוים, או של נשים.

והמעם בזה שדוקא כשאותם אנשים אתם ביחוד, בזה אינם מצילים, כיון שנשים דעתן קלה להתפתות לחפות זה על זה, וכיון שכולם יחד שייד שיפתו זה את זה לחפות. אבל אשה הנכנסת פתאום ורואה את העבירה, ואינה אתם קודם ביחוד, הרי לא נתפתתה, ובוה חוששים שתגלה סודם.

[ואמנם יש מהאחרונים שפי' שדוקא כשרואים אותם דרך העברתם סמוך לפתח, וכנ"ל, אבל לא נהגין הכין].

ח. והבי"מ, והחכ"א, כ' שפתוח לרה"ר היינו דוקא כשהוא סמוך לרה"ר, ולא בפתוח לחצר הפתוחה לרה"ר. וא"כ לכאור' ה"ה לדבריהם בחדר פנימי הפתוח לחדר

ו. ואפי' בפתוח בעינן חשש סביר שיכנסו וכמו שתי' לענין דבורה דלכך יסבה דוקא תחת תומר גבוה בלא צל ולא תחת אילן שענפיו מרובים.

ז. כגון בחנות וכדו' שפתחו פתוח לרה"ר, שבזה אף בדלת סגורה וכל הרוצה פותח ונכנס בודאי שרי אף לדבריהם.

ולפ"ז לכאורה נראה שגם במקום שהוא פתוח רק לחדר של נשים, נמי מהני. ועל כן במרפאות וכו', אם הוא מצב שהאחיות והמזכירות וכו' נכנסות בלי להמתין לבקשת רשות, הרי"ז כפתח פתוח, ומהני.

ובמדומה שכן המנהג להקל בזה^ט.

ובן אם מבקשים משכן וכו' שיכנס מדי פעם, נמי מהני כפ"פ. [ובתנאי שגם מיד אחרי שנכנס פ"א, יש אפשרות שיכנס שוב, (כגון לומר משהוא וכו'). אבל אם יש במחון שסמוך לכניסה לא יכנס שוב מיד, ממילא אין היתר. וכמו שבהולך לנקביו בדרך אינו מציל]. ולהנ"ל יועיל בזה גם לבקש מאשה. דאף שאסור להתייחד עם ב' נשים, אבל כאן שהאשה השניה אינה ביחוד, הרי היא מצלת.

במקום שיש חלון הפונה לרה"ר, או אפי' פונה רק לבנין סמוך לו, יל"ד אם באופן שרואים דרך החלון את מקום ישיבתם הוי נמי כמו פתח פתוח. או דלמא שכבר עכשיו הם במצב של יחוד, וממילא יש חשש שמא יעברו ממקומם שכנגד החלון לילך לצדי החדר באופן שלא יראו אותם. וכמו שמבואר בפנימי וחיצון לד' רש"י, קצת מצב של יחוד^ט, ועל כן יש חשש שמא יכנס האיש לפנים.

חיצון לא יהני.

שיש חשש שהאיש יבוא למקומה. שכיון שהם בחדר אחד ודרך האיש לחוץ הוא רק דרך המקום שהאשה שם, הרי"ז ממש כפנימי וחיצון שלד' רש"י אסור אף קודם שפירש למקום הנשים שמא יפרוש. [אבל כשהאיש יוצא ראשון אין חשש שהאשה תבוא אליו, דהוא מרגיל לה ואין היא מרגילה ליה. וכדכ' החזו"א לדון שאם האשה תנעל עצמה במפתח זה מציל מיחוד. ואף שבפנימי וחיצון אסור אף כשהאשה בפנימי והאיש בחיצון, הוא משום החשש שמא האיש יבא למקום האשה לפנים, אבל כאן לא שייך חשש זה, אם האיש יבא לפנים אין בו איסור כיון שהוא נגד החלון הנראה מבחוץ].

יא. וכמו שכ' החזו"א, צ"א א', דמאן דאסר סבר דכיון שאין דרך פתח הנשים אלא עליהן תקיף יצרו וחשיב כחדר אחד.

ט. אמנם החיד"א בשער יוסף בסי' ד' דן לגבי בית שיש בו כמה חדרים ובכל חדר אשה אחת, ובחדר אחד איש ואשתו, וכ' שכיון שהאיש ואשתו יכולים להכנס הרי"ז כפתח פתוח. ומשמע בדבריו שרק בפתוח למקום שאיש ואשתו שם מהני, ולא בפתוח למקום של נשים. אבל מסתימות הפוסקים לא משמע כן.

י. ובס' דבר הלכה כ' שאף שכנגד החלון מותר, אבל יש להזהר שאם המעבר בין מקום ישיבתם לפתח הוא דרך מקום שאין רואים מהחון, א"כ אסור שהאשה תצא קודם אלא צריך שהאיש יצא קודם. והטעם בזה, שאם האשה תצא, א"כ מיד כשהיא נמצאת בתוך החדר במקום שאין רואים מבחוץ הרי דינם כמו פנימי וחיצון

ובדין זה של פתוח לרה"ר, כ' החכ"א, ואם פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם הנחשב רשות הרבים לטומאה צריך עיון אם הוא הדין לענין יחוד. וכן אם דר בעליה. ובבית אדם או י"ח, כ' לכאורה משמע דדוקא פתוח לרשות הרבים ממש קאמר אבל בפתוח לחצר לא מהני שהרי אפילו מבוי חשוב מקום סתירה ורשות היחיד לענין טומאה כדאיתא בטהרות פרק ו' משנה ד' ועוד שהרי אפילו אנשים מבחין ונשים מבפנים לא מהני וכן איפכא דחיישינן שמא יצא או יכנס אחד לבית הנשים ומשמע לכאורה דרצה לומר אף על פי שאין הפתח שביניהם נעול וכו', ולכאורה משמע מדאמר ר' יוסף שקולי דרגא מתותי כיכי משמע דאם דר בעליה לא מהני פתח פתוח על כל פנים אם פתוח לחצר אם לא שנאמר דר' יוסף היה דר ביחיד בחצר וצריך עיון.

אבל באחרונים משמע שכל שהוא פתוח למקום של ג' בנ"א, יש לו דין פ"פ. דכל ג' אנשים הוא רה"ר לטומאה".

והא דמהני פ"פ לרה"ר, כ' בבאר היטב בשם כנסת הגדולה, שהוא דוקא ביום, או בחצי שעה של לילה שבנ"א עוברים ושבים ועדיין לא כלתה רגל מן השוק דכיום חשיבא. אבל בשתי שעות או ג' שעות ויותר, שבני אדם מצויים בבתיהם ואין עובר ושכ, אין בו דין פתח פתוח. וכן הביאו בחכ"א דין ז'.

והביאו הפתחי תשובה סק"ט, והביא שהכריז יוסף כ' ע"ז ודברים של מעם הם דכשאין עובר ושכ מאי מהני פ"פ. [וכ' דהא דפלט' בן ליש שכ' תוס' שבת י"ג ב', שהי' פ"פ לרה"ר, צ"ל שהיה במקום דשכיחי עוברים ושבים יום ולילה לא ישבותו].

אדם לשם אין ייחוד בלא דלת סגור. יג. וכ"כ הבית מאיר בשו"ת בית מאיר סי' מ"ט, וז"ל ולענין זה לא בעינן לע"ד רה"ר לענין שבת, אלא מקום שרבים מצויים ורבים שלושה כדאיתא בטהרות. ע"כ. ואין קו' ממשי"כ הבי"מ במכתב המובא בשו"ת רעק"א שפתח הפתוח לרה"ר מדויק שדוקא בפתוח לרה"ר ולא בפתוח לחצר. דהתם כוונתו שבחצר אין בנ"א, אלא שהחצר פתוחה לרה"ר, וכונתו שאי"ז נחשב כפתוח לרה"ר כשהוא לא סמוך לרה"ר אלא יכולים להכנס דרך החצר.

יב. ובבנין ציון כ' ע"ז וז"ל וגם ממה שהוכיח מדאמרין בית הפתוח לרה"ר אין יחוד דמשמע הא פתוח לחצר יש יחוד לפ"ז אין ראי' רק לדברינו שהכל תלוי אם מתיראים בכל עת שיבא אדם לשם דכפתח הפתוח לרה"ר לעולם מתיראים אבל בבית הפתוח לחצר פעמים מתיראים ופעמים לא כפי ענין הדיורים שם ולכן כללא כייל לנקוט פתח פתוח לרה"ר דבזה לעולם אין ייחוד וכמו כן ודאי שייך ייחוד אפילו בלא סגירת דלת בחדר בעלי' דומיא דסוכה כמו שכתב רש"י במקום שאין דיורים בבית וכדומה אבל בחדר שבכל רגע יכול לבא

והוא בכל מקום ומקום ובכל עת ועת לפי המקום והזמן. [והיום הוא יותר מב' וג' שעות בלילה].

יחוד במעלית

בענין יחוד במעלית, באיזה אופנים מותר מעיקר הדין. אם עולה מס' קומות בשיעור זמן מועט שהוא פחות משיעור יחוד, אין בו משום יחוד^ד. וגם באופן שעולה למס' קומות רב שהוא שיעור זמן יחוד, אבל אם יש אפשרות לעצור את המעלית מבחוץ^ט בכל קומה, ממילא הוי כפתח פתוח. [וגם לד' הבי"מ והרעק"א מותר, כנ"ל דבמקום שכל רגע יש חשש שיכנס אדם, ודאי הוי פ"פ גם בסגור].

ואם הוא סוג מעלית שא"א לעצור אותם מבחוץ, אם משך זמן ההשהות במעלית הסגורה^ט הוא בשיעור יחוד, הרי"ז אסור.

פתח פתוח בקינא לה בעלה, כתבנו לעיל בסעי' ח' בדיון בעלה בעיר בקינא לה.

פתח פתוח בלבו גם בה

ב' החלקת מחוקק י"ג, נראה דה"ג בגם בה ובקינא לה אסור וכן הוא בת"ה סי' רמ"ד. ע"כ. ובאמת בתרוה"ד לא כ' מדי לענין גם בה, אלא רק על קינא לה. שהביא שבתוס' בסוטה מבואר שבקינא לה לא מהני פתח פתוח, וכ' ע"ז התרוה"ד דממילא כ"ש לבעלה בעיר לא יהני קינא לה. וסבר החלקת מחוקק דכמו דהתרוה"ד דימה בעלה בעיר לפתח פתוח, ה"ה יש ללמוד פתח פתוח מבעלה בעיר, וממילא אסור בלבו גם בה כמו בבעלה בעיר.

וזה שכ' הבית שמואל י"ג ואם קינ' לה אסור ת"ה סי' רמ"ד, וכתב בח"מ ה"ה אם גם בה אסור.

ובמ"ז ה' חלק על הח"מ וכ' בית שפתחו כו' גם בזה יש איסור יחוד כשקינא לה עמו כמ"ש בסעי' ח' והוא מבואר להדיא בת"ה סי' רמ"ד בשם תו' דסוטה אבל ודאי גם בה או קריבתו ודאי מועיל לזה פתחו לרה"ר.

לכמה אנשים, הרי"ז כמו שאפשר לפתוח מבחוץ, ופשוט.

טז. יש מעליות שעד כך וכך קומות עולות בריצף בלי להעצר, ואח"כ הם כשאר מעליות, ובזה יהיה תלוי המציאות כמה זמן עולה המעלית את הקומות הראשונות.

יד. ואם יכול לעצור באמצע שתעצר המעלית ולא תעלה, יל"ד דאפשר שכיון שהם כבר במצב מסויים של יחוד, הרי יש חשש שיעשה פעולה כדי להאריך את מצב היחוד.

טו. גם באופן שא"א לעצור את המעלית בלי מפתח, אבל אם יש מפתח

וב' שם בדברי המגיה, שבתורה"ד לא כ' אלא לענין קינא לה, והמעם משום שהוא פריצותא שקינא לה ונתייחדה. אבל בגם בה לא כ' מידי. וגם המעם לא שייך בגם בה. ומה שדימה בעלה בעיר לפתח פתוח, אדרבה התרה"ד כ' בלשון כ"ש, דהיינו שיותר יש לאסור בעלה בעיר מפתח פתוח, וממילא אם בפתח פתוח אסור, כ"ש בבעלה בעיר. וא"כ אין ללמוד ממה שאסור בבעלה בעיר לאסור נמי בפתח פתוח, דהא בעלה בעיר חמיר טפי. ובגמ' לא מצינו דין זה אלא בבעלה בעיר", וא"כ מנין לו להמציא חומרא זו גם בפתח פתוח דהוא קיל מבעלה בעיר.

ובן בחכמת אדם לא העתיק דין זה.

אבל בנודע ביהודה תנינא סי' י"ח הביא את דברי הח"מ יעו"ש"ה. וכ"כ הרעק"א בספר משפטי רעק"א בתחילתו, נדפס בס' כו"ח תנינא סו"ס ל', וז"ל ובענין יחוד שכ' כת"ר כיון שהפתח פתוח לרה"ר מ"מ הא קי"ל בלבו גם בה אפי' ברה"ר"ה הוי יחוד ומכ"ש בנדון דידן וכו'. וכן הוא בקיצור שו"ע סי' קנ"ב סעי' ה'.

ובאמת כבר מצינו נדון זה בראשונים. שברבינו ירוחם נתכ"ג ח"א כ' וז"ל וכתב הרמ"ה ואם לבו גם בה אפי' בעלה בעיר ופתח פתוח לרה"ר אסור. עכ"ל. והובא בברכ"י כאן ס"ק ו'.

ומאריך החיד"א בשו"ת שער יוסף סי' ג', הביא להוכיח מתוס' שבת י"ג ב' בהא דפלטמי בן ליש, שכ' בתי' קמא שלא היה שם יחוד משום שהיה פתח פתוח לרה"ר. ובודאי בפלמי בן ליש ה' לבו גם בה"י.

ואף לדברי הח"מ ודעימי' שאוסר פתח פתוח בלבו גם בה, נראה שהוא דוקא באופנים שיש איזה מצב של יחוד, אלא שיש בו היתר של פתח פתוח. כגון שפתוח רק מעט וכדו'. אבל אם הוא מקום גלוי לרה"ר אי"ז מצב של יחוד כלל, ונראה שיהיה מותר בזה, (וכמו שביארנו למעלה לענין קינא לה).

כא. ויעו"ש עוד בכל מה שהאריך שם להוכיח מלשונות הראשונים דמותר.

כב. ובודאי אין הכונה שהי' פתוח ממש שרואים אותם ברה"ר בהדיא, באופן שאי"ז יחוד כלל, [שנראה שמותר בכה"ג גם בגם בה לכו"ע, וכדלהלן]. דשום אדם אין מתנהג כן בביתו. ועוד שבודאי לא היה המציאות שראו בחוץ את החרב שנעץ בינו לבניה. (שהיה הדבר מתגלה לשאול).

כג. יעויין בגמ' סנהדרין י"ט ב' שנעשה לה כאישה, ופירש"י שהיה מגדלה ומחבבה.

יז. לכאור' ממה שכ' כן רק בבעלה בעיר ולא בפתח פתוח אי"ז כ"כ ראי', דהא גם בבעלה בעיר לא כ' כן בגמ' כשכ' את הדין של בעלה בעיר, אלא רק מחמת קו' בהא דר' יוסף כ' כן. יח. ויל"ד אי כוונתו לפסוק כדבריו, או דכוונתו שאפי' לדבריו בנדון שהיה שם מותר.

יט. אולי צ"ל אפי' בפתח פתוח לרה"ר. **כ.** וכן בשו"ת אור שמח סי' ד', הביא הוכחה זו מתוס', ולכך נקט האו"ש בפשיטות דלא כהח"מ ומותר אף בפתח פתח.

סעיף י

מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה, מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו. וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קמנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה.

חמש נשים

דין זה דחמש נשים המותרות ביחוד, אף דבעלמא ב' נשים אסורות ביחוד, הוא כגמ' פ"א ב', אמר רבא מתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה וחמותה עם אשה ובת בעלה עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה.

והטעם, כ' השו"ע, מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו.

וחמקור לזה דהני נשים שונאות זו את זו, הוא ממשנה ביבמות ק"ז א, הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה. ופירש"י שם, ומעמא דכולהו מפני ששונאות אותה ומתכוונות לקלקלה חמותה שונאתה שאומרת בלבה זו תאכל כל יגיעי ועמלי וכן בת חמותה אומרת זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה ויבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה ובת בעלה זו באה במקום אמי אוכלת כל עמלה.

וזה שפי' רש"י כאן, שתי יבמות, נשי שני אחין ששונאות זו את זו כשתי צרות שדואגות שמא תפול ליבום לפני בעלה ותיעשה לה צרה אשה וצרתה ואשה וחמותה ובת חמותה ובת בעלה כולן שונאות זו את זו.

שתי יבמות

והנה הא דנשי שני אחין שונאות זו את זו שדואגות שמא תפול ליבום לפני בעלה ותיעשה לה צרה, לכאן' היה מקום לומר שהוא דוקא כשאין להן זרע, אבל אם יש להן זרע בודאי לא יפלו ליבום. או דנימא שעכ"פ חוששת שמא ימותו בניה ותהיה צרתה. וכן יל"ד לענין הזמן הוזה שאין מייבמים, האם עדיין קיים ההיתר.

והנה ברמב"ם פ"ז מהל' גירושין ה"ג, כ', ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו, וכו', ויבמתה אפילו היתה אחותה. הנה מבואר שאפי' יבמתה שהיא אחותה שבודאי לעולם לא תיפול ליבום, נמי אינה נאמנת.

וב' שם המגיד משנה, שם"ש יבמתה אפילו היתה אחותה, מבואר בירושלמי שם ביבמות יבמתה אפילו אחותה. אבל רש"י ז"ל פי' יבמתה יריאה שמא סופה להיות צרתה. ויש לומר לדבריו שאע"פ שהמעם כן הוא לא פלוג רבנן בין יבמה ליבמה.

וא"כ לדבריו שהוא מטעם לא פלוג לכאן' זה שייך דוקא התם לחומרא שאף כה"ג אינה נאמנת. אבל כאן לקולא לענין שמותרות להיות יחד ביחוד, לא שייך בזה לא פלוג.

ויעניין שם בחלקת מחוקק ובבית שמואל, לענין זמן הזה שאין מייבמים ולענין יש לה בנים. אבל כל זה לענין הנדון שם שאינם נאמנות, ושייך בזה לא פלוג, וכדרכא הבי"ש שם את דברי הר"מ. אבל כאן שלא שייך לא פלוג, עדיין צ"ב.

אבל למעשה ודאי סתימת כל הפוסקים משמע שבכל גוונא מותרות, וגם כשיש להם בנים, וכן בזמן הזה אף שאין מייבמים.

צרתה

לענין צרתה כ' הרמב"ם שם, אפילו היתה הצרה נשואה לאחר. דהיינו שאף שבדאי אינה יכולה לחזור להיות צרתה, כיון שנשאת לאחר, ולא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה, אעפ"כ אינה נאמנת. ופי' הר"מ שהוא נלמד מהגמ' שם ק"ח א', שמי שיש לו שתי נשים ובאתה אחת מהן ואמרה מת בעלי הרי זו תנשא על פי עצמה וצרתה אסורה אפילו נשאת זו תחלה שמשנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו וקל וחומר הוא בכאן שאינה מקלקלת עצמה.

ומבואר באחרונים שדין זה הוא רק בצרות ולא בשאר נשים.

אשה ותינוקת

וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קמנה שיודעת מעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה

גם זה בגמ' שם. והלשון "וכן", היינו שהוא נמי מימרא דרבא, כמה אופנים שמותר להתייחד ב' נשים, או בחמש נשים, או בתינוקת.

והמעם, שכיון שהיא יודעת מעם ביאה דהיינו שאם יעשו עבירה היא תבין שזה דבר משונה^ה ותספר בחוץ. ואינה מוסרת עצמה לביאה, ולכך אינה שייכת בפיתוי, ולכך היא תספר על הגדולה אם תזונה.

א. לשון רש"י, שיודעת טעם ביאה בשוק. ע"כ. ונראה דאין כונתו שיודעת כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים ממש מה זה ביאה, אלא שיודעת שזה דבר

והנה בסעי' יא מבואר שתינוקת שהיא פחותה מבת שלשה ותינוק פחות מכן תשע, מותר להתייחד עמה, שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה. ומבואר שתינוקת יותר מבת ג' אסורה ביחוד, אף שהיא אינה מוסרת עצמה לביאה.

ובאמת בב"ח כ' שדין זה הוא מחלוקת רמב"ם וטור. שדין זה שדוקא פחותה מבת ג' מותרת ביחוד, הוא מהרמב"ם. וכ' הרב המגיד ופשוט הוא זה. והיינו דביאת קטנה פחותה מבת ג' אינה נחשבת ביאה לכל דיני התורה, כדמבואר במשנה גדה מ"ד ב' בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה ואם בא עליה יבם קנאה וכו' פחות מכן כנותן אצבע בעין. וקמן עד בן ט' אין ביאתו ביאה לכל דיני התורה, כדמבואר במשנה גדה מ"ה א' בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה וכו'. עו"כ הרה"מ וקצת נראה כן מהירושלמי.

ובמזכר בסוף הסי' כ', כתב הרמב"ם ז"ל תינוק פחות מכן ט' שנים מותר להתייחד עם הנשים שלא גזרו אלא באיש הראוי לביאה. וכ' ע"ז הב"ח ז"ל, ורבינו לא הביאו ויש לתמוה מפני מה השמיטו ונראה דרבינו לא ס"ל כהרמב"ם בהא וטעמו דהא חזינן דאפילו בת ה' ובת ו' אינה מוסרת עצמה לביאה אלא דאפילו ראויה לביאה שרי להתייחד עמה עד זמן שמוסרת עצמה לביאה דהיינו בת ט' ויום אחד מיהו להרמב"ם ס"ל וכו'.

אבל כבר תמה עליו בחלקת מחוקק טו דבמזכר בריש הסי' איתא בהדיא כהרמב"ם, דכ' ובלבד שתהא מבת ג' שנים ומעלה.

והטעם שמבת ג' אסורה אף שאינה מוסרת עצמה לביאה. כ' הב"ח דאע"פ שאינה מוסרת עצמה לביאה ברצון, חוששין שמא יבוא עליה באונס. ובחלקת מחוקק טו כ' שאף שאין מוסרת עצמה לביאה, יש לחוש לאונס ולפתוי.

וכ' החזו"א יו"ד סי' סו סק"ג, דבישראל לא מצינו דנחשדו על האונס והאיסור רק משום פיתוי, וכ' ע"ז במוסגר, ואף דאסור להתייחד עם בת ט' שאינה מוסרת עצמה דחיישינן לאונס וכמש"כ הח"מ סימן כ"ב ס"ק ט"ו, האי אונס ר"ל פיתוי קטנה.

פי' שבקטנה גם פיתוי שלה נחשב אונס. שאינה מתפתה לרצות בזה, אלא שמתפתה להסכים שיעשה רצונו בלי שתצעק.

ובל' זה בקטנה לבדה, אבל אם יש עמה גדולה הרי אחת שומרת על השני'. והטעם שכל שאינה מוסרת עצמה לביאה הגדולה שומרת על הקטנה, וכיון שהקטנה שמורה הרי הגדולה חוששת שהיא תספר עליה ולכך לא תזנה.

משונה הקשור בעניני צניעות, ולא תשכח מיד הדבר אלא תבין שיש מה לספר בשוק, ויבינו מדבריה שהיה ביאה. ב. כדמבואר בגמ' יבמות לג ב, שקטנה

והנה יל"ד אמאי כשהאיש לבדו עם הקטנה חיישינן לאונס, או לפיתוי שהוא כאונס, הא האיש יחוש שהקטנה תספר סודו. וכמו שהיא שומרת לגדולה מחמת שהאשה חוששת שתספר סודה, א"כ ה"ה האיש. ואין נראה לומר שהאיש מחמת שיצרו תקפו לא אכפת לו שיספרו עליו, ורק האשה שאין לה יצר כ"כ היא נמנעת מחמת החשש בושה שיספרו עליה. דבדאי נראה שאדם כשר ימנע מלעבור עבירה כשיש חשש שיספרו עליו.

ונראה לומר שהוא מקווה שהיא לא תספר. שכל שאינה יודעת מעם ביאה, א"כ אינה מבינה כ"כ שיש כאן דבר חשוב לספר, ולא תספר. (וכמו שלענין הגדולה אין הקטנה שומרת כל זמן שאינה יודעת מעם ביאה מחמת שאינה מבינה כ"כ שהיה כאן דבר שאינו ראוי שראוי לספר לאחרים). ואם היא יודעת מעם ביאה, א"כ היא מבינה שהוא דבר של בושה, והיא תתבייש לספר על עצמה שכך וכך עשה לה, שסו"ס הוא גנאי גם לה. או שיצליח נמי לפתותה שלא תספר.

משא"כ כשיש עמה גדולה, הוא חושש שהגדולה תספר, ולכך אינו מפתה את הקטנה. וממילא שוב הגדולה חוששת שהקטנה תספר עלי'. ולא נתבאר בהדיא הטעם. ואפשר שכיון שא"א לפתות קטנה כמו פיתוי גדולה, שהרי אינה מוסרת עצמה לביאה, אלא שייך רק לפתותה שלא תצחק ולא תתנגד למעשיו, הרי ממילא אין סוג הפיתוי בגדולה ובקטנה שווה, ולכך לא חיישינן שיפתה שניהן. שבכל פיתוי בב' נשים, החשש שיפתה

שלא יאנוס את הקטנה בפני הגדולה. שאף אם הגדולה מתפתת בעצמה, אבל אונס הוא דבר מגונה טפי, ואין האשה מתפתה לחפות על אונס קטנה. (בב"ח לא ביאר הטעם שאין חשש כשיש עמה גדולה, אלא כ' ולא חיישינן נמי דילמא יבוא על הקטנה באונס כיון דאיכא גדולה בהדה. ונראה דאין הכוונה שהגדולה תמנע ממנו בידים שלא לאנוס את הקטנה. וכן לא נתבאר שכל ההיתר הוא דוקא כשיש אנשים בחוץ, שחושש שהגדולה תצחק ותזעיק עזרה. אלא לכאור' הכונה שעצם הדבר שיש גדולה, הוא חושש שאח"כ הגדולה תספר. ולכאור' הכוונה כמו שכתבתי). אבל לדברי החזו"א שהוא ע"י פיתוי, א"כ צ"ב שיפתה גם את הגדולה וגם את הקטנה.

נשואה שנתפתתה אינה נאסרת לבעלה, דפיתוי קטנה אונס, ואונס בישראל מישרא שרי.

ג. ונראה נמי להוכיח כן שהאיש חושש שיספרו עליו, דאל"כ אמאי מותר בגדולה ותינוקת, וכי איך הגדולה מצלת מיחוד הקטנה. וכי תבא למונעו בידים מלאנוס הקטנה, זה ודאי אינו נראה. [גם לא חילקו בין אשה בריאה לסתם אשה כמו שחילקו לגבי יחוד עם נכרי]. אלא ודאי נראה שהוא נמנע מלאנוס או לפתות הקטנה מחמת החשש שהגדולה תספר עליו. וא"כ אמאי כשהוא לבדו אינו חושש שהקטנה תספר עליו.

ד. לדברי הב"ח שאין בקטנה חשש פיתוי אלא חשש אונס, א"כ מתבאר שפיר,

שניהם כאחד עד שיגיע אתם למצב של עבירה או למצב של חיפוי. אבל כשזה שני סוגי פיתוי, אין כ"כ חשש שיתפתח אצל שניהם כאחד מצב של פיתוי.

שני קטנות

ולחנ"ל יל"ד בב' קטנות האם כמו שאינו חושש לפתות אחת ה"ה ב'. שדוקא בגדולה וקטנה אי"ז סוג פיתוי שווה וע"כ לא יגיעו לידי פיתוי שניהם כאחד, משא"כ בב' קטנות. ובפוסקים לא נתבאר מזה.

[אמנם לכאן יש להזכיר מדברי המהרש"ל בביאורו לטור. דכ' הב"ח בשם מהרש"ל וז"ל וכתב מהרש"ל ונראה דלא שרי בקטנה אלא לגבי יחוד בית בעיר אבל ביחוד דרך לא שרי אלא בג' או ב' אנשים עם קטנה זו דשמא תלך עמו למקום צנוע ותזנה עמו עכ"ל. והביאו הפרישה או י"ח וז"ל וכן עם אשה שיש עמה קטנה, דוקא בעיר סגי בקטנה אבל בשדה צריך שיהיו עם הקטנה ב' נשים או עוד קטנה אחת. והנה מה מהני בב' קטנות, סו"ס הרי החשש שמא תלך הגדולה למקום צנוע ונמצא הוא מתייחד עם הקטנות. אלא חזינן דאין איסור להתייחד עם ב' קטנות, ולא הוי כב' נשים].

ולמעשה צ"ע.

גיל השמירה בקטנה

הגיל שמוסרת עצמה לכיאה, לא נתבאר בגמ'. והנה ברש"י פי' אינה מוסרת עצמה לכיאה מתוך קוטנה עדיין לא לבשה יצר הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות. ומצינו לענין הגיל שיצר אלבשה, בגמ' קידושין פ"א ב', לענין שינה בקירוב בשר, שאמרו שם הגדילו זה ישן בכסותו וכו' וכמה אמר רב אדא בר רב עזא אמר רב אסי תינוקת בת תשע שנים ויום אחד תינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד וזה כדי שיהיו שדים נכונות ושערך צמח אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערום אבל בושה לעמוד לפניו ערום אסור מאי טעמא יצר אלבשה. [כן הוא גירסת רש"י והרמב"ם, אבל בגמ' בברכות כ"ד א' הגירסא איכא דאמרי תינוקת בת אחת עשרה שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד. ויעויין בב"י סי' כ"א מה שהביא מהרא"ש חילוף גרסאות]. הנה מבואר שהמבחן ליצר אלבשה הוא בושה לפניו ערומה. ולכאן משמע בגמ',

מתייחד עם ב' נשים. [אמנם אי"ז מוכרח דאפשר דנימא דליכא חשש שמא הקטנה תלך למקום צנוע, דאף אם צריכה לנקביה קטנה אינה בושה ואינה הולכת למקום

ה. ונראה שמש"כ ב' נשים הוא ט"ס וצ"ל ב' אנשים דבמהרש"ל ובב"ח איתא ב' אנשים. ואי נימא נשים, יקשה שנחוש שמא תלך הקטנה למקום צנוע והרי הוא

שכבת [לחד מ"ד וקיי"ל כותי] הוא בת י"א [י"ב] ויום אחד. אבל באמת בזמנינו כמדומה שהמציאות אינו כן, וכבר קודם לכן יש בושה.

ואפשר שלכך לא נקטו חז"ל שיעור גיל אלא כ' בסתם אינה מוסרת עצמה לביאה, מחמת שהוא דבר המשתנה מזמן לזמן וממקום למקום.

אלא שיל"ע שלכאו' בבן מוכח שמגיל ט' הוא כבר נחשב מוסר עצמו לביאה, דהא מגיל ט' שהוא ראוי לביאה הוא אסור ביחוד, [דלכאו' אם לא היה מוסר עצמו לביאה לא היה בו איסור יחוד. ואדרבה לכאו' הכוונה שלא רק שהוא מוסר עצמו לביאה, אלא הוא הדורש. דבכל יחוד החשש הוא דאיהו מרגיל לה, וכדכ' החזו"א לדון שיהני שהאשה תסגור הדלת]. וא"כ לכאו' גם בקטנה עכ"פ מגיל ט"ז כבר יחשב מוסרת עצמה לביאה.

ובאמת כן מבואר בב"ח, שעד זמן שמוסרת עצמה לביאה דהיינו בת ט' ויום אחד. וכ"כ בחכ"א כלל קמ"ו דין ט' לענין השמירה של קטן וקטנה בחתן וכלה, שאין מתייחדין ביום בלא קטן או קטנה דהיינו בפחותים מבן תשע שנים.

אבל ממו משמו' דהחזו"א, דאף שהב"ח כ' גיל ט', מ"מ המציאות בזמנינו אינו כן ובגיל י' נמי אינה מוסרת עצמה.

ועל כן לפי המציאות כיום, נראה, שבגיל שבע שמונה כבר נחשב שיודעים טעם ביאה"י, והבת עד גיל עשר אינה מוסרת עצמה לביאה. וקודם לגיל שבע ואחר גיל י' הוא תלוי לפי חריפות וכדו'.

שני הגדלו' הגיעו לכלל בושה ובב"ח השיג על פסק זה וכתב ודלא כב"י דמיקל ופסק בש"ע דלא לאסור עד שיגיע לגדלות ולפי מ"ש אין כאן קולא.

ז. ואפשר שאף קודם לכן, דבקטן הטעם שרק מגיל ט' הוא משום שקודם לכן אינו ראוי לביאה.

ח. בכרתי סי' קצ"ב פלתי ד', בענין כלה שפרסה נדה שצריך ליקח קטן וקטנה, מבואר שם דסבר שקטן היינו בן ט' שרק מגיל זה הוא מציל מיחוד. ובסד"ט תמה עליו שהקטן היודע טעם ביאה אינו בן ט' אלא מבר שבע או שמונה.

צנוע, וממילא כל החשש שמא הגדולה תלך ונמצא הוא מתייחד עם הקטנה ועל כן סגי נמי בב' נשים עם הקטנה].

ו. ויעויין בחלקת מחוקק סי' כ"א סק"ב, שלכאו' כוונתו שבאמת אין כוונת הגמ' שהבושה הוא בגיל הנ"ל אלא קודם לכן, שכ' הגדילו ונעשה הבן גדול, לא פי' שני הגדלות רק סתם וכתב עד שיהיו שדים נכוננו ושער צמח דלאו בגדלות שנים תליא מילת' באש' כשמגיעים לסימנים אלו אף קודם שני הגדלו' מסתמ' הגיעו לכלל שיודעים להכלם ואף קודם י"א שנה וי"ב שנה וע"כ לא הכניס עצמו לחלוף הגרסאות שבגמ' ומסתמ' זה הרבה קודם

סעיף יא

תינוקת שהיא פחותה מבת שלשה ותינוק פחות מכן תשע, מותר להתייחד עמה, שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה.

הא דבתינוקת פחותה מבת ג' מותר להתייחד עמה, אינו מחמת שכל שהיא פחותה מבת ג' אין לאדם יצר. שאין הכרח שיצר האדם בקטנה משתנה בדיוק אם כלו לה ג' שנים או לא. אלא הטעם מחמת שכל שהיא פחותה מבת ג' אין ביאתה ביאה. ולא אסרו ביחוד אלא שמא יבא עלי' בביאה גמורה, ובביאה בפחותה מבת ג' אין שמה ביאה אלא כביאה דרך אברים. וכמו דחזוין להלן בסעי' יב שהאיש מתייחד עם האנדרוגינים ועם הטומטום, משום דלא שייך שם ביאה גמורה, אלא רק דרך אברים.

קטן וקטנה

ז"ל הסמ"ג, לאוין סימן קכ"ו, ולא גזרו אלא על ייחוד שיהא האיש בן י"ג שנה והאשה בת שלש. והביאו בים של שלמה קידושין פ"ד ס' כ"ב, וכ' ותימא, אם צריכין להיות בר עונשין, אם כן גבי דידה נמי תיבעי י"ב שנים ויום אחד, ואי לאו בעי בר עונשין, אלא שיהו ראויין לביאה, אם כן גבי זכר נמי תסגי במ' שנים ויום אחד. והביא את דברי הרמב"ם שכ' תינוקות בת ג' שנים ולמטה, [ותינוק] בן תשע שנים ולמטה, מותר להתייחד עמה, שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה. וכ' היש"ש שצ"ל, דהסמ"ג סבר, דעכ"פ צריך שיהא אחד בר עונשין, ואפילו הכי אם הוא בן י"ג שנים ויום א', אסור להתייחד עם אשה, אפילו היא בת ג' שנים ויום א', שראויה לביאה, ואם היא בת י"ב שנים ויום א', אסורה נמי להתייחד עם מי שהוא בן ט' שנים ויום א', שראוי לביאה, וכן משמע בהרמב"ם, למעיין בו. עכ"ד.

ובעיי' משמע בב"ח שכ' ז"ל והכי נקטינן בהרמב"ם דגדול בן י"ג ויום אחד אסור להתייחד עם הקטנה בת ג' ויום אחד וגדולה בת י"ב ויום א' אסורה להתייחד עם קטן בן ט' ויום א' וכן כתב הסמ"ג ע"כ.

ולכאוי' מבואר כאן חידוש גדול שאין דין חינוך לאיסור זה, וקטן וקטנה מותרים ביחוד.

וחוא צ"ע שהוא חידוש גדול.

עוד יל"ד דאף אם אין דין חינוך, אבל לכאוי' יש בזה דין ספיה. וא"כ יהיה אסור לומר להם להתייחד כגון להזמין בייביסיטר. ובפרט לעזוב את הבית אחר שהקטן והקטנה בבית ולסגור עליהם את הדלת, שע"י שהוא סוגר עליהם את הדלת, הם נכנסים למצב של יחוד. וצ"ע.

ואולי יש מקום לפ' שבקמנים אין חשש שיפתחו מעצמם בפיתוי, אלא שיגררו אחר פיתוי של אחרים. ורק מגיל גדלות, דהיינו בן י"ג בבן, ובת י"ב בבת, אז מתחיל החשש שהם יפתו. [ובגמ' אין מקור לזה, אלא שעכ"פ אולי זה החידוש שחידשו הראשונים הנ"ל].

אלא שהוא צ"ע דבקמן בן ט' עם גדולה שאסורים ביחוד, לכאן אין הטעם שהיא תפתהו, דהא בכל יחוד החשש הוא שהוא יפתה את האשה, שהוא מרגיל לה ואין היא מרגילה ליה. וא"כ בהכרח דחיישינן כבר מגיל הראוי לביאה, שמא יגיע למצב שיפתה את האשה. וא"כ אמאי עם קמנה לא יהיה בן.

ועכ"פ בפוסקים לא נזכר מזה מידי, ולא העתיקו את דברי המהרש"ל והב"ח. [ואף שלשון השו"ע תינוקת שהיא פחותה מבת שלשה ותינוק פחות מבן תשע, מותר להתייחד עמה, דהיינו שלא איירי לענין יחוד זה עם זה, אלא לענין גדולה עם התינוק או גדול עם התינוקת. אבל השו"ע איירי לענין ההיתר, ובוה הוא בודאי חידוש מפי שאפי' גדולה עם התינוק או גדול עם התינוקת מותר. ואין ללמוד מזה שאין איסור].

סעיף יב

אנדרוגינזם, אינו מתייחד עם הנשים. ואם נתייחד, אין מכין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינזם ועם המומטום.

מומטום ואנדרוגינזם

אנדרוגינזם יש לו גם זכרות וגם נקבות. ויש בזה מחלוקת גדולה מה דינו, בסוגיא ביבמות, דבמשנה שם פ"א א' אנדרוגינזם נושא אבל לא נישא ר' אליעזר אומר אנדרוגינזם חייבין עליו סקילה כזכר. ובסוגיא שם איתא כמה דעות בביאור המחלוקת. ויש בזה מחלוקת בראשונים.

ופסק השו"ע כאן, וכן בס"י מד סעי' ה', שדינו כספק זכר ספק נקבה. ועל כן אינו מתייחד עם האשה מספק שמא הוא זכר. אבל אם נתייחד אין מכין אותו, מספק שמא הוא נקבה.

וד' הרמ"א שם, עמש"כ השו"ע מומטום ואנדרוגינזם שקידשו, או שקידשם איש, קידושיהם ספק וצריכין גמ מספק. וכ' ע"ז הרמ"א, י"א דאנדרוגינזם ודאי זכר.

והוא צ"ב אמאי לא הזכיר כאן הרמ"א נמי כן, שי"א שמכין אותו משום שהוא ודאי זכר. ובבית שמואל סק"ט, עמד ע"ז, והביא מהפרישה די"ל יחוד שאני דליכא איסור דאורייתא. [ויל"ד כוונתו דהא הרבה פעמים היחוד אסור מה"ת. ואולי כוונתו דהמלקות מדרבנן].

ואולי כיון שהרמ"א לא נקט כן כודאי אלא רק בשם י"א, לכך סמך על מה שהזכיר כן פעם אחת. וצ"ע.

אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינזם ועם הטומטום
הנה אף לד' הרמב"ם והשו"ע שהוא ספק, אעפ"כ כ', אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינזם. והוא צ"ב, שמאחר שהוא ספק שמא הוא נקבה, א"כ אמאי מותר לאיש להתייחד עמו. ופי' הפרישה, הביאו הבית שמואל, משום דאנדרוגינזם תאווה ויצרו לאשה גמורה, מש"ה אסור להתייחד, משא"כ איש אחר שאין תאוותו למי שאינה אשה גמורה, מש"ה מותר לו ליחד עם אנדרוגינזם.

דהיינו שכמו שמבואר שלא נחשדו ישראל על הזכור, אינו רק במשכב זכור, אלא גם בכה"ג. שיש הרגשת הלב שהוא זכר.

ובעי"ז כ' החלקת מחוקק טז, דאין איסור יחוד רק באשה ודאית ולא נחשדו ישראל על ספק זכר כמו שלא נחשדו על ודאי זכר.

והנה הב"י כ' ומ"ש אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינזם ועם הטומטום, כל זה לשון הרמב"ם שם, ותמיהני דבתוספתא דביכורים פרק בתרא תניא דאנדרוגינזם אינו מתייחד עם האנשים. ושמא נוסחא אחרת היתה להרמב"ם בזה.

ובביאור הגר"א עמד ע"ז, ויעו"ש מה שהק', וכ' שהוא ט"ם, וכצ"ל אנדרוגינזם אינו מתייחד עם האנשים ולא עם הנשים ואם וכו' ספק אבל האיש ואשה מתייחד עם הטומטום.

ועם הטומטום
הנה ברישא לא הזכיר השו"ע טומטום, ורק לענין יחוד האיש, כ' שמותר לו להתייחד עם הטומטום. אבל כודאי כמו שמותר לאיש להתייחד עם טומטום, ה"ה שמותר לטומטום להתייחד עם אשה.

א. לענין עצם דין יחוד אין מחלוקת, ורק לענין המלקות שייך הנדון שהרמ"א דהא גם לרמב"ם מותר להתייחד עם הזכר. יחלוק.

והגר"א כ' קשה להולמו פתח באנדרוגיניזם וסיים בטומטום ולא הזכיר טומטום ברישא ועוד טומטום אף עם האשה מותר. ולשונו מגומגם, ולכא' כוונתו שזה הפי' בשו"ע שטומטום אף עם האשה מותר.

אמנם בסו"ד כ' הגר"א שהוא ט"ס, וצ"ל אבל האיש ואשה מתייחד עם הטומטום.

והמעם בזה כמו שביארנו בריש הסימן, שאיסור יחוד אינו משום קורבה, אלא משום שהוא דבר המביא לידי גילוי ערוה.

ולא אסרו אלא יחוד הראוי לביאה, ולא חששו משאר קורבות. ולכך בטומטום שלא שייך ביאה עם אשה, ממילא אין בו איסור.

והמעם שמותר נמי איש עם טומטום, לכא' הוא משום שכל החשש ששייך בזה הוא רק שלא כדרכה, והוא בכלל מה שאמרו שלא נחשדו ישראל על משכב זכר.

סעיף יג

תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא, כדי שלא יכנס שם איש ויטייחד עמהן. (וי"א דוקא צימיקס שכיו צמי כסאות צעדות, אבל צמן כזכ שכן צעיר, אין לחוש).

בגמ' סנהדרין י"ט א', ואמר רמי בר אבא התקין רבי יוסי בציפורי שיהיו נשים מספרות בבית הכסא משום ייחוד. ופירש"י שמא ילך אדם שם ואם לא ישמע קול אדם יכנס ויטייחד שם, ותנן לא יטייחד אדם עם שתי נשים.

עו"ב רש"י, הביאו הגהות מיימוניות, ובבית הכסא שבשדות קמייירי, שהיה בית הכסא שלהם בשדה חוץ לעיר והכל ניפנים שם. וזה מש"כ הרמ"א שו"א שדוקא ביניהם וכו'.

והנה סיבת התקנה כמו שפירש"י כיון שהכל ניפנים שם, וממילא חיישינן שיכנס שם אדם ויטייחד, ולכך צריכות לספר. והוא צ"ב, דכיון שהכל ניפנים שם, א"כ כמו שחיישינן שהוא יכנס, יש נמי חשש שיכנסו גם אחרים, וא"כ מה האיסור, ליהוי כפתח פתוח לרה"ר. וצ"ל שרוב בנ"א אינן נכנסים בפתאום, אלא דופקים לבדוק אם יש שם אדם. אלא שחיישינן שמא אחד יכנס בלי משים, ויטייחד עמהם. ולכך תקנו שיספרו, וממילא ישים לבו לא להכנס.

ב. וכמו שלענין אנדרוגיניזם כ' שהוא ט"ס, וכנ"ל.

פתח   סעיף יד   היחוד   קא

וזה המעם שכל החשש הוא רק שמא יכנס אחד לפנים, כלשון השו"ע כדי שלא יכנס שם איש ויטייחד עמהן. וכן הוא לשון רש"י, ואם לא ישמע קול אדם יכנס ויטייחד שם. שאף שאיירי בשדה, ובשדה בעלמא הוי יחוד גם בלי שיהיו יחד בחדר אחד, דעצם ההמצאות יחד בסמוך בדרך הוי יחוד. כאן אינו כן. שכיון שדרך שנפנים לשם, ממילא כלפי חוץ לבית הכסא אי"ז יחודא, ולא דומה לסתם שדה כיון שהוא בית הכסא המיוחד לאנשי העיר ודרך שנפנים שם. וכל החשש שהוא יכנס בלי שימת לב ואז הוא מצב של יחוד כיון שרוב בנ"א אין נכנסים בלי לדפוק.

וזה המעם דבשתי נשים מהני, אף דאסור להתייחד עם ב' נשים. משום דאין החשש שמא יבואו לידי יחוד והאשה השני' תציל. אלא הוא תקנה למניעת יחוד שיכול להיות מצוי בשוגג. וע"י שהנשים מספרות ישמע האיש בחוץ שיש כאן נשים, ולא יכנס.

ואף שכל התקנה מבואר שהוא דוקא בבית הכסא שבשדות, אבל מבואר במשנה ברורה סי' ג' סק"ד שה"ה בית הכסא הקבוע לרבים בחצר בית הכנסת במדינות אלו.

וכל זה במצב שיש חשש שיכנס אדם כשהנשים שם. אבל במצב הרגיל היום, שיש אפשרות לסגור מבפנים, אין תקנה שתספר כשהאשה סוגרת. ופשוט.

ולכאנ"ו הוא רק תקנה שכשיש ב' נשים שיספרו זו עם זו, אבל אינו חיוב. וכן אין תקנה ליקח עמה עוד אשה, אלא שאם יש עוד אשה שתספר עמה. וצ"ע בגדר הדבר.

סעיף יד

לא תלך אשה בשוק ובנה אחריה, שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו.

גם זה שם, ואמר רמי בר אבא התקין רבי יוסי בציפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה אחריה משום מעשה שהיה. ופירש"י, ובנה אחריה, בנה הקטן לא יהלך אחריה אלא לפניו. משום מעשה שהיה, שננבחו פריצים מאחריה ונתנהו בבית, וכשהורה ולא ראתהו, התחילה צועקת ובוכה, בא אחד מהם ואמר בואי ואראנו לך, ונכנסה אחריו ועינו אותה.

ופירש"י בנה הקטן. ולא נתבאר מה הוא השיעור של קטן.

א. אמנם לפ"ז באמת צ"ב אמאי בכל בית כסא. פירש"י שהוא בית הכסא שבשדות, ה"ה

ולבאו' משמע בלשון הגמ' משום מעשה שהיה, שהוא תקנה כמו סנדל המסומר, במשנה שבת ס א'. וכמו מי חטאת בירדן, בגמ' יבמות קמז ב'.

והנה בערוך השולחן כ' שה"ה בת. אמנם כיון שהוא תקנה משום מעשה שהיה, א"כ יל"ד ראפשר שדוקא בן, כמו מעשה שהיה. דבהא דמי חטאת בספינה נחלקו שם התנאים אם הוא דוקא כמו מעשה שהיה, וא"כ ה"ה יל"ד הכא.

סעיף ז

אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ, שאין אפטרופוס לעריות.

כ"ב הרמב"ם, כ"ב ט"ו. וכתב הרב המגיד, דהכי איתא בירושלמי פ"ק דכתובות סוף ה"ח. ובירושלמי שם איתא, הובא בכאר הגולה ובביאור הגר"א, אמר רבי זעירא מתניתא אמרה אפילו כשרים אין ממנין דתני אפי' חסיד שבחסידים אין ממנין אותן אפטרופוס לעריות.

פי' שאף שהשומר אינו עמם ביחוד אלא עומד בחוץ, אבל כיון שהוא בקביעות, והוא הממונה עליהם, הרי"ז אסור, שאין אפטרופוס לעריות.

והנה לשון הירושלמי אין ממנים אותן אפטרופוס לעריות, דהיינו שהוא אפטרופוס עליהם. דאין הכוונה שהוא שומר מאויבים מבחוץ, אלא שהוא שומר וממונה עליהם.

וב' החלקת מחוקק י"ז, והבית שמואל, שאפילו לדעת רש"י שאיש א' עם נשים הרבה מותר להתיחד כל שאין עסקו עם הנשים, אפ"ה הכא דהוא שומר בקביעות, אפי' עומד מבחוץ אסור, ולא דמי יחוד בעלמא לזה שהוא אפטרופוס וממונה עליהם וגרע זה מעסקו עם הנשים.

ויל"ד לפ"ז בכל מיני אופנים שכיחים, כמזכירה וכדו', שהאיש ממונה עליה, והוא כמו אפטרופוס.

ועכשיו באין עליהן דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים וכו'.
ב. דאמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מן המת תחוב

א. לא יצא האיש בסנדל המסומר. ופי' בגמ' מאי טעמא אמר שמואל שלפי הגזרה היו והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן כסבורין הם אחד מהן יצא וראוהו אויבים

ובאופן דשכיחי שם גם אנשים אין איסור. דמשמע בחלקת מחוקק הנ"ל דאין החשש שמא יעבור עבירה בפעם אחרת במצב אחר, אלא שמא ברבות הזמן שהוא ממונה עליהם, יכנס לפנים במצב הרגיל שם. וממילא אם במצב הרגיל גם כשיכנס אין בו יחוד, כיון דשכיחי שם אנשים, אין בו איסור.

אבל כל זה באופן שאין אפשרות להכנס ולסגור הדלת לבד עם הנשים, כגון שהוא יתפס כרשע בעיני האנשים אם יסגור עצמו עם הנשים. אבל באופן שיש אפשרות שיכנס ויסגור, ולא יראו האנשים, א"כ לכאן אין בו היתר.

סעיף מז

לא ימנה אדם אפטרופוס על ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה.

ברייטא בפרק הרוואה, ברכות ס"ג א', תניא רבי אומר אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר.

סעיף יז

אסור לת"ח לשכון בחצר שיש בו אלמנה, אפילו אינו מתייחד עמה, מפני החשד, אא"כ אשתו עמו.

בגמ' עבודה זרה כ"ב ב', בבא מציעא ע"א א', דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תשרי בר בי רב באושפיזא.

וב' הרמב"ם הלכה ט"ז, אסור לתלמיד חכם לשכון בחצר שיש בה אלמנה אף על פי שאינו מתייחד עמה מפני החשד. והשיג ע"ז הראב"ד, הפריז על מדותיו שלא אמרו חכמים אלא שלא יתאכסן עמה עכ"ל.

וב' הרב המגיד הט"ו, שאפשר שהרמב"ם סובר שההתאכסנות שהוא בדרך מקרה מותר כל זמן שאין שם יחוד. וכדמשמע בעירובין פרק כיצד מעברין נ"ג ב' דא"ר יהושע פעם אחד נתארחתי אצל אכסניא אחת וכן בחולין משמע גבי הנותן לפונדקית אבל לא אמרו אלא דירה שהיא קבע והוא בחצר אחד.

בקרקעית של ספינה באותה שעה אמרו לא בירדן ובספינה.
ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם

ופי' הט"ז, שהרמב"ם דייק לשנא דלא תשרה, שהוא מורה על קביעות, כמו לשון שכינה שרויה ביניהם. דכיון שאין כאן יחוד, אלא חשש שיבואו לידי יחוד, לא אסרו אלא בקביעות. והראב"ד דייק לשון אושפיזא, פי' שהוא מתארח אצלה, והיא תתן לו מקום לכבדו ולהאכילו משלה דרך קירוב הכנסת אורחים. אבל לדירה שיש לו משלו ואינו צריך לה, אי"ז קירוב כלל. [ול"ק מרבי יהושע שנתאכסן אצל אלמנה^א, דזה היה בדרך שאכל ושתה משלו וישלם שכר הפונדקי כנהוג בבית הפונדקי, ואין כאן קירוב אצלה דזהו דרך מחייתה עם כל אדם].

פי' שבכל דעה יש קולא וחומרא, דהרמב"ם למד שדוקא לשכון, דהיינו דירה בקביעות, אסור, אבל בארעי מותר. ומאידך אפי' שאינו עמה בבית אלא בחצר. והראב"ד למד שדוקא בבית עמה, אבל בחצר מותר. ומאידך אפי' רק להתאכסן דהיינו בארעי, נמי אסור.

ולדברי הט"ז אפי' דירה עמה בבית, הוא רק באופן שהוא מתארח אצלה בחנם, שהוא דרך קירוב. אבל באופן שמשלם לה, אין בו איסור. והעתיקו הבית שמואל.

עו"ב הט"ז דנראה דתוס' לא ס"ל הכי. דכ' על לא תרבי כלבא, שזהו חומרא בעלמא, דלא נחשדו ישראל על הבהמה. וא"כ גם מ"ש על לא תשרי בר בי רב, הוא ג"כ חומרא בעלמא. וכ' דעפ"ז נראה דאין להרהר עכשיו במה שדרין אפי' ת"ח בחצר שיש אלמנה, וכ"ש .... בבית אלמנה. שיש לסמוך על תוס'.

אבל בשו"ע העתיק לשון הרמב"ם שהוא איסור. והנו"כ סתמו בזה ולא הביאו דברי תוס'.

פשוט דאלמנה, הוא לאו דוקא, אלא ה"ה גרושה ופנויה, כל שהיא דרה לבדה בלי עוד אנשים עמה. [אבל הדרה עם הוריה מותר].

יום אמרה לי היה לך למשוך ידיך מן הפת אמרה לי רבי שמא לא הנחת פאה בראשונים ולא כך אמרו חכמים אין משיירין פאה באילפס אבל משיירין פאה בקערה. ובמדרש איכה רבה פרשה א, הובא מעשה זה שהיה אצל אלמנה, ומעשה ברבי יהושע שנתארח אצל אשה אלמנה, יום ראשון הכניסה לו תבשיל ואכלו ולא הניח לה פאה וכו'.

א. עירובין נג ב, אמר רבי יהושע בן חנניה מימי לא נצחני אדם חוץ מאשה תינוק ותינוקת אשה מאי היא פעם אחת נתארחתי אצל אכסניא אחת עשתה לי פולין ביום ראשון אכלתים ולא שיירתי מהן כלום שנייה ולא שיירתי מהן כלום ביום שלישי הקדיחתן במלח כיון שטעמתי משכתי ידי מהן אמרה לי רבי מפני מה אינך סועד אמרתי לה כבר סעדתי מבעוד

סעיף יח

אלמנה אסורה לגדל בלב, מפני החשד.

גם זה שם, עבודה זרה כ"ב ב', בבא מציעא ע"א א', דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא. ופי' בגמ' ופירש"י דשאר בעלי חיים אין איסור דאם תיזקק לו מיסריך בתרה ורודפה כל שעה, ולכך מירתתא שיבינו בני אדם בדבר. אבל כלבא לא דמי לשאר בהמה, דכיון דכי שדיא ליה אומצא מיסריך כל שעתא בתרה, לא מירתתא, דסברה אי מיסריך בתראי מימר אמרי אינשי אומצא הוא דשדיא ליה.

סעיף יט

לא תקנה אשה עבדים זכרים, אפילו קטנים, מפני החשד.

בבא מציעא שם, ואין אשה וגר קונין עבד עברי, אשה לאו אורח ארעא, נימא דלא כרשב"ג דתניא אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים רשב"ג אומר אף קונה את העבדים אפילו תימא רשב"ג ולא קשיא כאן בעבד עברי כאן בעבד כנעני עבד עברי צניע לה עבד כנעני פריץ לה.

דהיינו דלת"ק אסור לקנות בין עבד עברי ובין עבד כנעני. ולרשב"ג דוקא עבד עברי אסור, אבל עבד כנעני מותר. דעבד עברי מוחזק צנוע הוא בעיניה, שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר, הלכך אסור לקנותו. אבל עבד כנעני פריץ לה, ויראה היא להפקיר לו את עצמה.

ופירש"י לאו אורח ארעא, שהוא מתייחד עמה. ולכאוף לדבריו האיסור הוא עצם המציאות שיש לאשה עבד, שיש חשש שיבואו לידי יחוד.

אבל הב"ח פי', ארחיב בזה להלן בהא דעבדים קטנים, שכל האיסור הוא מפני החשד, שאם תקנה עבדים, יחשדו שלכך קנתה אותם, כדי לזנות עמם. ולפ"ז כל האיסור הוא שהיא תקנה. אבל אם קבלה ירושה וכדו', מותר לה להשהותם.

ובמ"ז רס"ז סק"ז, כ' כפירש"י, דהחשש שמא יתייחדו.

אפילו קטנים

לשון השו"ע הוא לשון הרמב"ם כאן בפכ"ב מאיסור"ב הל' ט"ז. אבל בהל' עבדים פ"ט הל' ו', כ', האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים אפילו קטנים מפני החשד ואם קנתה

אותם ה"ז קנתה גופם כאיש, ויראה לי שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן ט' שנים ומתשע ולמעלה.

והביאו המור סי' רס"ז, וכ' ע"ז, ונראה שאין להתיר בפחות מבן תשעה שמא תשהנו אף לאחר שיגדיל. וכ' ע"ז הב"י, הרמב"ם לא חייש להכי משום דעיקר מילתא לא הויא אלא חששא בעלמא מפני החשד ודיינו שנאסור לה לקנות עבד ראוי לביאה אבל שנגזור שלא תקנה שאינו ראוי משום דלשיגדיל אתיא לידי חשד זו אין לנו.

והב"ח חידש שכל האיסור אינו עצם המציאות שיש לאשה עבד לשמשה, אלא שכשהיא קונה עבד, יש חשד שלכך היא קונה אותו. ולכך כל האיסור הוא כשהיא קונה לעצמה את העבד, אבל אם הבעל קונה בשביל צרכי הבית, אין איסור, שאין חשד בקנין. וממילא המציאות אח"כ שיש עבד, אין בזה איסור.

ועפ"י כ' שזה הטעם שכ' הרמב"ם דיראה דבפחות מבן ט' אין בו איסור, דכיון דליכא חשדא בשעת הקנין, תו לא חיישינן, אע"פ שתשהנו לאחר שיגדיל. ודעת המור, דבקטן איכא חשדא בשעת קנין שיאמרו שקנאו עתה כדי שתשהנו לאחר שיגדיל ותתקלקל עמו.

היה מקום לפ' גם בב"י בדברי הב"ח, דהחשש שיחשדו שהיא קונה בשביל אח"כ הוא חשש רחוק יותר ולכך התיר הרמב"ם. אמנם לשון הב"י אבל שנגזור שלא תקנה שאינו ראוי משום דלשיגדיל אתיא לידי חשד זו אין לנו.

ויחיה נפק"מ בין הפ"י, בין הב"ח לט"ז, לד' הרמב"ם היכא שקנתה בפחותים מבן ט' והגדילו, דלד' הב"ח אף אחר שהגדילו לגיל ט' אינה צריכה להוציאם, ולדברי הט"ז לכאול' היא צריכה למוכרם לאחר.

וכ' הב"ח והש"ך, שהשו"ע פסק כהמור דאף בפחות מבן ט' אסור, ולא כהרמב"ם. ונראה כוונתם שאף שהוא העתיק לשון הרמב"ם, וברמב"ם הרי כ' להתיר. [והב"י הרי פי' דברי הרמב"ם אמאי לא סבר כסברת המור]. אבל כל זה בדברי הרמב"ם אפשר לומר שסמך על מה שכ' בהל' עבדים. אבל בשו"ע, אחר שיש בזה מחלוקת רמב"ם ומור, לא היה לו לסתום אפי' קטנים אם היה סובר כהרמב"ם. (ובפרט שבשום מקום לא הזכיר דברי הרמב"ם, ואין לו על מה לסמוך שסתם במקום אחד וילמדו ממקום אחר).

לא תקנה אשה עבדים

לשון הגמ' אשה. וכ' הב"ח, הביאו הש"ך, דמשמע דאף אשה שיש לה בעל אסרו חכמים, דסתם אשה קאמר. וכי היכי דאסרו בכל אשה ללמד תינוקות כדלעיל סוף סימן רמ"ה.

אבל כל זה שהאשה לא תקנה, אבל משמע דלבעלה אין איסור, אע"פ שהעבדים עובדים גם לאשתו בביתו, וכך הוא מנהג כל ישראל דעיקר החשד הוא בשעת הקנין.

והט"ז סק"ז כ' דלפי הנראה אין חשד כלל באשת איש¹ דבההיא סוגיא בב"מ אמר תני רב יוסף ארמלתא לא תשרי בר כי רב באושפיזא כו' אלמא דדוקא באלמנה חישו.

שכירת משרת

ובענין קניית משרת, כ' הב"ח, והביאו הש"ך סקל"א, דאע"ג שאין עבד עברי נוהג בזמן הזה יש ללמוד משם שאסור לה לשכור משרת יהודי לזמן מפני החשד וכ"ש הוא מעבדים כנענים כדאמר התם עברי צניע לה כנעני פרוץ לה.

והט"ז כ', וכבר ראינו בכל הקהלות שנשים יקרות יש להם משרתים בפרט אותן שהן בעלת משא ומתן ונראה דאין בזה איסור דלא גזרו כן אלא בעבד שהוא קנוי לה וגם ע"ע הוא כפוף לה מאד ע"כ אסור שמא ישמע לה להתייחד עמה ותו דכל עבד אפי' עברי הוא אינו בחזקת כשרות כ"כ כיון שנמכר משא"כ במשרת בעלמא שאינו משועבד לה והוא בחזקת כשרות לא ישמע לה להתייחד עמה והכל יודעים שהם נוהרים מיחוד כשאר אנשים שיש להם עסק שותפות עם נשים במשא ומתן וזה אפי' בפנויה וכל שכן ביש לה בעל שבעלה משמרתה.

בגמ' לא נתבאר אלא לענין שאשה לא תקנה עבדים. ולא נתבאר לענין קניית שפחות ע"י איש. ובט"ז הביא מתשו' מהר"י ווייל סימן נה, דמי שאין לו אשה לא ישכור משרתת אלמנה אפי' אם יש לה בן אצל, דלאו כל שעה יהיה הבן שם, והיינו אם הוא לבדו בבית. והביאו הבית שמואל סק"ב, והחכמת אדם כלל קכ"ו דין י"ג.

סעיף ב

מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים. וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

א. עיקר דברי הט"ז שם איירי לענין
משרת, אבל משמע דסבר שכל הגמ' איירי
רק באלמנה.

מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' ואין המלמד צריך וכו' קידושין פ"ב א', מתני' לא ילמד אדם רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אלעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים. ופי' בגמ' דרווק אסור משום אמהתא דינוקי, ואשה אסור משום אבהתא דינוקי.

ונסתפקו בגמ' בדברי רבי אלעזר, האם מי שאין לו אשה הכוונה דאין לו כלל, דהיינו רווק או אלמן וגרוש. ובא להוסיף על ת"ק, דלת"ק דוקא רווק שלא נשא אשה מימיו, ואתא ר' אלעזר למימר אפילו היתה לו ומתה. אבל יש לו ואינה שרויה אצלו מותר. או דלמא בשאינה שרויה אצלו. ופשטו, תא שמע אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים.

והנה למסקנת הגמ' דר"א לא בא להוסיף כל שאין לו אשה כאלמן וגרוש, אלא בא להוסיף אפי' שיש לו אשה אלא שאינה שרויה אצלו. א"כ יל"ד מה ד' ת"ק האם מה שאמרו רווק, הוא דוקא רווק שלא נשא אשה מעולם, (וכמו שהבינו לצד א' בגמ'). ורבי אלעזר בא להוסיף ב' דרגות, שלא רק שלא דוקא רווק, אלא אפי' יש לו אשה אלא שאינה שרויה אצלו נמי אסור. או דלמסקנא מה שאמרו במשנה רווק הוא לאו דוקא, וכל שאין לו עכשיו אשה הרי"ז רווק, וגם אלמן וגרוש. ור"א בא להוסיף דרגא אחת שאפי' יש לו אשה כל שאינה שרויה אצלו אסור.

ברש"י במשנה כ' רווק, פנוי בלא אשה. מביאר שפי' שלמסקנת הגמ' ד' ת"ק דכל שאין לו אשה אסור. אבל הרמב"ם בפי' המשניות כ', רווק, מי שלא נשא כלל. וכ"כ במאירי פ' ב'. ולכאור' דעתם שאף למסקנא בר' ת"ק לא נשתנה הפי' שדוקא רווק שלא היה לו אשה מעולם.

ועפ"י יל"ד בביאור דברי הרמב"ם והשו"ע. דכ' מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, ומשמע ודאי שלא דוקא רווק, אלא כל שאין לו אשה, והיינו אף אלמן וגרוש. ובהמשך הרמב"ם כ' ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו. משמע שדוקא עמו בית הספר אי"צ שתהיה, אבל עכ"פ צריך שתהיה בעיר. אבל אם הוא נשוי ואשתו בעיר אחרת, הוי כאין לו אשה. [וכ"כ היש"ש קידושין פ"ד סימן כ"ז, דמדברי הרמב"ם משמע שאם אינה שרויה בעיר, דאסור. וכ"כ החלקת מחוקק סקכ"א, ומיהו מדסיים א"צ שתהא אשתו עמו שרויה בבית הספר משמע דבעיר מיהו בעי שתהא אשתו מזומנת לו].

מעולם. אלא שבתו אפשר לומר דכוונתם בהו"א של הגמ'. [אבל בביאור הגר"א נראה שפי' דגם בתוס' איירי גם למסקנא].

א. דהם כ' לענין המסקנא דכך הלכה, כמו שהבאתי להלן. ובאמת בתוס' נמי כ' רווק הוא אדם פנוי שלא נשא אשה

ולבא' לת"ק אי"צ כלל שתהיה בעיר. דלא מיבעיא אם לא אסר אלא רווק שלא היה נשוי, א"כ פשיטא כן. אלא אף אי נימא דלמסקנא ד' ת"ק דאף אלמן וגרוש הוא בכלל רווק, אבל משמע דעכ"פ דוקא שאין לו אשה כלל, אבל כל שיש לו אשה, אף שאינה עמו שרי.

אלא כ' ב"י יו"ד סי' רמ"ה, דהרמב"ם פסק כרבי אלעזר. והביא שכ"כ הרב המגיד בד' הרמב"ם, ופי' הרה"מ הטעם דפסק כר"א, משום דשקלו וטרו בגמרא אליכיה.

והרב המגיד כ' נמי דכוונת הרמב"ם דהלכה כר"א מדרשקלו וטרו אליכיה, וכדביא הב"י. וכ' דאפשר לחלוק ע"ז ולפ' דמה דשקלו וטרו אליבא דר"א, הוא משום שהוא נפק"מ בביאור דברי ת"ק. דאם רבי אלעזר בא להוסיף כל שאין לו אשה דהיינו אלמן וגרוש, א"כ בהכרח דלת"ק רווק דוקא שלא נשא מעולם. אבל למסקנא דרבי אלעזר בא להוסיף שאינה שרויה אצלו, א"כ אפשר לפ' בת"ק כל שאין לו אשה ואפי' אלמן וגרוש. ולפ"ז באמת הלכה כת"ק, וכל דאין לו אשה אסור. ואם יש לו אשה אלא שאינה שרויה אצלו שרי. ואפי' אינה עמו בעיר. וכ' הרה"מ שכן נראה בדברי ההלכות שסתמו ולא העתיקו את כל הסוגיא. (וכ' ואע"פ שהיה להם להזכירה כדי לדעת דברי ת"ק, אפשר שסמכו דסתם רווק הוא מי שאינו נשוי עכשיו).

וז"ל מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאמות הבנים באות לבית הספר וכו' ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו ע"כ. מבואר שמהלשון שכ' הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה, ומי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו', הוא רק נראה כן מלשון הרמב"ם. ובאיסור"ב הוא מבואר כן בהדיא, והוא מהמשך דבריו שכ' ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו. והוא כמו שכתבתי למעלה, דמזה משמע דבעינן עכ"פ שתהיה עמו בעיר, ולת"ק אי"צ לכל זה.

ד. פי' זה הוא לשי' רש"י. אבל לשי' הרמב"ם בפי' המשניות דהפי' בת"ק לא

ב. וכ"כ היש"ש לחלוק על הרמב"ם, דאין לזה הכרע כלל, דנהי דרווק לאו דווקא קאמר, מכל מקום דווקא שאין לו אשה כלל, דומיא דרווק, אבל יש לו אשה, דהוי קצת פת בסלו, שיכול לשלוח אחריה, או לבא אצלה, לא מיתגרי ביה יצר הרע כל כך, לא שמענו דאסרו.

ג. והטעם שפי' כן הב"י שד' הרמב"ם כרבי אלעזר, אינו משום הדיוק דסבר הב"י דלת"ק רווק הוא דוקא רווק שלא נשא אשה מעולם, וכדמוכח בצד הראשון בגמ', [וסבר שבדברי ת"ק לא נשתנה מידי בפשיטות של הגמ']. דהא כ' שם הב"י, שמדברי הרמב"ם בפרק ב' מהלכות ת"ת נראה שפוסק כרבי אליעזר, וכן כתב בהדיא בפרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה

אמנם כ' עוד הרה"מ, ראפשר לומר שהרמב"ם נמי מודה דהלכה כת"ק. אלא שפי' שלדברי רבי אלעזר שרויה אצלו היינו שהיא עמו ממש בבית הספר. וע"ז פליג על ת"ק, דלת"ק כל שיש לו אשה אפי' אינה עמו בבית הספר שרי, ולר"א דוקא היא עמו בבית הספר. ולכאוי' כוונתו לפ' אמאי הצריך הרמב"ם שתהיה עמו בעיר הא זה ד' רבי אלעזר. וע"ז תי' דלר"א בעינן עמו ממש. ולת"ק אי"צ עמו ממש אבל עכ"פ בעינן עמו בעיר. וסיים ע"ז הרה"מ, וכן עיקר.

העולה לענין הדין שאסור לאיש ללמד תינוקות, דכל שאין לו אשה, ואפי' אלמן וגרוש, אסורי. ואם יש לו אשה והיא עמו בעיר, אף שאינה עמו בבית הספר, שרי. ואם אינה עמו בעיר, לדברי הרמב"ם אסורי. או משום דסבר כר"א, או דסבר דאף לת"ק הוא כן. ולד' הרב המגיד, לא בעינן שתהיה עמו בעיר, אלא כל שיש לו אשה, הרי"ז מותר.

משתנה, לא שייך פי' זה.

ה. בתיו"ט כ' דממ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש דאין הלכה כר"א מכריע זה כפי' השני של המ"מ שדעת הרמב"ם לפסוק כת"ק. [אמנם עדיין גם לפי' זה במ"מ, אין דבריו מתאימים לגמרי עם דבריו שבפיהמ"ש, דהרי כאן מצריך שיהא לו מיהת כעת אשה, ואילו מפיהמ"ש משמע דמספיק במה דהיה לו כבר פעם אשה].

ו. אמנם ד' המאירי שגם להלכה נקטינן שדוקא רווק שלא היה לו אשה מעולם, דכ' בדף פ' ע"ב, פירוש רווק בחור פנוי שאין לו אשה ושלא היתה לו מעולם, וכו', ודוקא רווק שיצרו מתגבר אבל אלמון מותר, וכו'. ור' אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה אף על פי שכבר היתה לו או אפילו יש לו ואינה שרויה עמו לא ילמד סופרים ומכל מקום הלכה כתנא קמא ויש פוסקים כר' אליעזר מיהא במי שאין לו אף על פי שכבר היתה לו. ע"כ. אבל בפוסקים לא הזכירו דעה כזאת, וסתמו רוב הפוסקים דכל שאין לו אשה אסור. (אמנם בביאור הגר"א שנראה שנוטה להלכה כהמאירי, שכ' וז"ל מי שאין לו. צ"ל דמפרש

דאיבעי' שם נ"מ לת"ק דלא ה"ל לאיבעי' אליבא דר"א וכ"ז דחוק דל' רווק מ' לא כן וכן פירש שם בפי' רווק מי כו' וכפירוש תוס' שם).

ז. כן מבואר ביש"ש ובחלקת מחוקק וכמו שהבאתי למעלה. וכן מבואר בדברי הב"י והמגיד משנה, שעפ"י דנו מה סבר הרמב"ם.

ח. הנה בבית שמואל סקי"ט כ' המחבר פוסק אפילו היה לו אשה כמ"ש ואין המלמד וכו' משום דס"ל הלכת' כר' אליעזר דאמר מי שהיה לו אשתו ואינה שרויה עמו אסור להיות מלמד מיהו המגיד פוסק כת"ק דוקא רווק שלא היה לו אשה אסור וכן מדייק מהרי"ף וב"ה תמה על מנהג שנהגו היתר ללמוד בקהל' אחרות ואין אשתו עמו וצ"ל דסומכים על סברת המגיד. עכ"ד. לשונו משמע דלרב המגיד כל האיסור הוא דוקא ברווק שלא היה לו אשה מעולם. והוא צ"ע, דהא ודאי הרב המגיד מודה שאלמן וגרוש אסור, וכל הנדון האם בעינן שתהיה עמו בעיר או לא. וכבר תמה ע"ז הרעק"א וז"ל תמהני דהמעייין בהה"מ יראה דס"ל כיון דפשטי'

ואם הוא נוסע בבוקר וחוזר לעת ערב, וכל לילה הוא בביתו, יל"ד דנחשב כאשתו עמו בעיר. כיון שאין הטעם בדיני יחוד שתצילו מיחוד. אלא הוא לענין גירוי בנשים, שכל שיש לו אשה הרי יש לו פת בסלו ואין יצרו מתגבר כ"כ. ולזה אפשר דסגי מה שבליילה הוא בביתו.

ד' השו"ע שהעתיק לשון הרמב"ם, שדוקא עמו בעיר מותר. אבל יש כמה אחרונים שהקילו בדברי הרב המגיד. יעויין מה שהאריך בזה המגיה בט"ז. וכ"כ החכ"א ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא הוא מלמד במקומו והיא בביתה. והמגיד משנה כתב דדוקא מי שאין לו אשה כלל אבל כשאשתו במקום אחר מותר ועל זה סומכין המלמדים ללמוד בקהילות אחרות. וכן נקט היש"ש לדינא כנ"ל. וכן הביא הרעק"א, שבתשו' לחם רב סי' ד' פסק להקל אף אם אין אשתו עמו בעיר.

ונראה באחרונים שהיה המנהג להקל בזה.

מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים
כ' הבית שמואל סקכ"א, דכאן שהחשש עליו, הרי אסור גם אם ליכא חשש ליחוד, משום גירוי בנשים. אבל בנשים ליכא חשש אלא אם מתייחדת כדלהלן. וכ' שכ"כ הב"ח.

רמ"ה הגה"ט אות י"א, וז"ל, אמר המאסף מנהג העולם ללמד רווק סופרים ואין מוחין בידו ויראה הטעם מפני שהיא גזירה שאין יכולין לעמוד בה בזמן הזה שאל"כ לא ימצאו מלמדים כפי הצורך ולכן נראה דאם באים לסלוקי יתיה מטעם זה אין מסלקין אותו מאחר שכך המנהג פשוט וכבר ראיתי להר"ר אברהם די בוטון בתשו' כ"י סי' ד' נשאל על מלמד שיש לו אשה ואינה שרויה עמו באותה העיר אם מסלקין אותו והשיב שאין מסלקין אותו ומבין ריסי עיניו ניכר דאפי' אין לו אשה כלל אין מסלקין אותו עכ"ל.

ומש"כ שבלחם רב מתפרש בתוך דבריו דאפי' אין לו אשה כלל אין מסלקין אותו. הוא ממש"כ בתוך דבריו, ואפי' בשאינו נשוי כלל ראיתי שעושים העלמת עין בקצת מקומות אע"פ שאין הדין כן כדכתבתי.

ד"א אסור באינה שרויה עמו אמרי' דת"ק אסור ג"כ באין לו אשה עתה אף שהיתה לו אשה ומתה אלא דפליג על ר"א וס"ל דלא בעינן שרויה אצלו. ע"כ.

ט. וז"ל שם, נמצא אליבא דכלהו רבוותא אית להו דכיון שהוא נשוי אפי' שאשתו בעיר אחרת סגי, ואע"ג דהרמב"ם פליג כדכתיבנא ואחריו נמשך הטור מ"מ כיון דהאי חששא הוי מילתא דרבנן ראוי לסמוך על המקילים דספיקא דרבנן לקולא ומה גם דהרמב"ם עצמו בפ' המשנה כ' דאין הלכה כר"א אע"ג דבחבור לית ל' הכי סמכין על מ"ש בפ' המשנה כיון שרבו הפוסקים הנוטים לסברא ההיא. כלל העולה בדיניו שראוי למנות לכתחילה מי שהוא נשוי אשה ללמד תינוקות אע"פ שאשתו בעיר אחרת.

י. כ"כ בעל כנסת הגדולה, יו"ד סי'

והב"ח כ', וכע"ז כ' הט"ז סק"א, והחלקת מחוקק סקכ"א, שזה הטעם שכאן לא אסרו אלא באין לו אשה, אבל אם יש לו אשה שרי, אף שאינה עמו ואינה מצלת מיחוד. (כל חד כראית ל'). משום דאיירי באופן שאין חשש יחוד, דאיש המלמד תינוקות מסתמא אינו מלמד בבית שהוא דר שם, אלא בבית הספר שיושבים שם שורות שורות, כת לומדי מקרא כת לומדי משנה כת לומדי תלמוד, וא"כ אין שם יחוד כלל. אלא כל האיסור הוא מחשש גירוי בנשים, ולפיכך אין איסור אלא באין לו אשה כלל, אבל ביש לו אשה אף על פי שאינה עמו אין לחוש לגירוי.

פי' דלהלן מבואר דאשה לא תלמוד קמנים מחשש יחוד. ושם אין היתר שיש לה בעל, כדיתבאר להלן, [עכ"פ היכא שאין בעלה בעיר]. משא"כ כאן כל האיסור באין לו אשה. והטעם בזה, דשם איירי באופן שיש חשש יחוד ברבות הזמן, ולכך לא מועיל מה שיש לה בעל אם הוא לא אופן המציל מיחוד. משא"כ כאן איירי באופן שאין חשש יחוד, וכל האיסור הוא מחמת שמתגרה בנשים, ולכך לא אסרו ביש לו אשה. (ושם לא שייך חשש גירוי, ולכך כל האיסור כשיש חשש יחוד).

ובמהרה"ל בפ' לסמ"ג לאוין קכ"ו, הביאו בדרישה יו"ד רמ"ה, כ' דבאיש הדרך שמלמד הרבה קמנים וחלקם קצת גדולים, וממילא הם מצילים מיחוד, וכל החשש הוא משום גירוי, ולכך מהני אם יש לו אשה. משא"כ באשה אין דרכה ללמד הרבה, וגם אין שם גדולים דא"כ הם עצמם אסורים ביחוד, וממילא יש שם חשש יחוד.

ולפ"ז נראה שאם הוא באופן שיש חשש יחוד, כמו להלן באשה המלמדת קמנים, בזה לא יהיה היתר היכא שיש לו אשה, דסו"ס אינה עמו בבית הספר, וצריך להיות שם התנאים המצילים מיחוד. דאין בזה עדיפות מאשה המלמדת.

אבל בט"ז יו"ד שם סק"ז כ' טעם אחר, דבאיש מהני אם יש לו אשה בעיר ויש לו פת בסלו ועל כן אם ילבישנו ההרהור יכול לבוא אצל אשתו, מה שאין כן באשה לא שייך לומר כן דתלך לבית שאישה שם כי אין דרך נשים בכך לתבוע בעליהן לתשמיש ועל כן יש לחוש שמא יודמן אצלה רווק שיביא בנו ללמוד אצלה נמצא ששניהם אין להם פת בסלם ויבואו לידי יחוד על ידי זה. עכ"ד. ולדבריו לכאן' משמע שאין חילוק במציאות בין איש לאשה, וגם באשה לא חששו שייגיעו בטעות ברבות הזמן לידי יחוד. אלא שמחמת ההרהור שייגיע להם יזמנו עצמם ליחוד לעבירה, ולכך יש חילוק דבאיש יציל עצמו ע"י שילך לאשתו.

אלמנת אביו ונתגלה זרועה והלך רבא לביתו ותבע את אשתו.

יא. והביא כדאשכחן בכתובות ס"ה א' גבי רבא שישב בבית המדרש ובאה חומה

וכן אשה לא תלמד קמנים מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה

כאן אין חשש גירוי, (כרכ' הבי"ש כנ"ל), כיון שהוא מרגיל לה ואין היא מרגילה לו. וכיון שהיא המלמדת ונפגשת עם אבות הקמנים, הרי אין חשש שהיא מתגרה בהם². אלא סיבת האיסור הוא, שכרבות הזמנים יש חשש שיגיע למצב של יחוד. ועל כן כל האיסור הוא בכה"ג שהמקום שהיא מלמדת את הקמנים הוא מקום ששייך שם יחוד. אבל אם הוא באופן שבאותו מקום לא שייך חשש יחוד, כגון שמלמדת קמנים במקום שיש עוד אנשים, או קמנים היודעים טעם ביאה פחותים מכן מ', שוב אין בזה איסור³.

והנה לפי המתבאר שכשאין חשש יחוד אין בו איסור, א"כ יל"ד האם מועיל כשבעלה בעיר. שמהלשון אשה לא תלמד, ולא כ' כמו ברישא רווק, משמע דאפי' אשה נשואה נמי אסור⁴.

וב' החלקת מחוקק כא, מדלא קאמר וכן אלמנה, משמע דבכל אשה מיירי, כל שאין בעלה בעיר חוששין לה שמא תתיחד.

וב"ב בפרישה, דודאי בבעלה בעיר מהני וכ"ש מאשתו בעיר. ולא הוצרך לכתוב כן, דנלמד מק"ו מהמבואר לעיל דבעלה בעיר אין בה משום יחוד. דאם בודאי יחוד מהני כשבעלה בעיר, כ"ש בספק שמא יבואו לידי יחוד, שמהני אם בעלה בעיר.

והנה בכסף משנה הלכות תלמוד תורה פ"ב ה"ד כ' נמי כן שכאן אסור אפי' באשה נשואה. ופי' הטעם דבשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בבית, אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו.

וכן אשה פנויה מאיש. ע"כ. (צ"ע היכן למד כן בדברי הרא"ש שהעתיק המשנה כצורתה. וכן בטור העתיק לשון המשנה ולא כ' דאשה דוקא בפנויה). וכ"כ היש"ש סי' כז, דין דלא ירגיל איש שאין לו אשה להיות מלמד תינוקות, וכן אשה שאין לה איש, להיות מלמדת תינוקים, ואם יש לאשה איש, או לאיש אשה, אפילו אינן עמהן בעיר מותר. ע"כ. אבל למעשה שאר פוסקים כ' דמלשון המשנה משמע דבאשה הוא אף באשה נשואה. ולא הזכירו כלל דעה המקילה בזה.

יב. דלכאור' נראה שכל הנדון שהמלמד הוא המתגרה בנשים, ולא האבות הם המתגרים בה. דהמלמד נפגש בכל יום עם הרבה נשים, ולכך שייך בו גירוי. אבל האבות כל אחד נפגש רק פ"א ביום עם המלמדת, ובזה לא שייך כ"כ גירוי.

יג. וכדמבואר בדברי הבי"ח הנ"ל, שזה הטעם ששם התירו באין לו אשה כיון שאין שם חשש יחוד אלא רק חשש גירוי.

יד. הנה בקיצור פסקי הרא"ש כ' מי שהוא פנוי בלא אשה לא ילמד תינוקות,

והביאו בהגהת דרישה, מכן הדרישה, וכ' דצ"ע אמאי גרע מבעלה בעיר דאין בה איסור יחוד. פי' שהוא למד מדבריו שכיון שאין דרכו להיות בביתו לכך אסור, ומשמע שכל שאינו בביתו אסור אפי' שהוא בעיר.

אבל הבית שמואל כב, כ' דכוונת הב"י הואיל ודרכו ליסע למקום אחר, משום הכי אסור. [וממילא גם אם היא מלמדת בביתם, שאם היה נשאר בעיר הי' היתר גמור, נמי אסור, כיון שדרכו ליסע]. אבל אם הוא בעיר מותר.

וב' דכיון שסיבת האיסור שדרך הבעל ליסע למקום אחר, לפ"ז י"ל אפילו אם בעלה באותו בית אסור, ודלא כט"ז ביו"ד סי' רמ"ה. דהיינו שהט"ז שם כ' דלא מהני כאן אם יש לה בעל בעיר אא"כ הוא דר עמה באותו בית דאז אין איסור יחוד. וע"ז כ' הבי"ש שאף בדר עמה באותו בית נמי אסור, כיון שדרכו לנסוע.

ואפשר שאין כוונתו לאסור, אלא במי שדרכו לנסוע, אבל מי שדרכו להשאר בעיר מותר, וכדמשמע בתחילת דבריו. ולא אמרינן שחז"ל אסרו בכל גוונא כיון שרוב בנ"א נוסעים^{טו}.

אבל ביש"ש סי' כ"ז, כ' בד' הרמב"ם שאפי' בבעלה בעיר אסור. וכ"כ הב"ח ביו"ד שם, ובט"ז שם סק"ז. וכ"כ הברכי יוסף שם סק"ה, ופי' הטעם^{טז} דכיון דמביאות בניהם גייסי ביה, דיום יום באות. ובגם בה אפי' בעלה בעיר איכא משום יחוד.

העולה שאשה המלמדת קטנים, אם הוא במקום שאין כלל חשש יחוד^{טז}, אין איסור. ואם הוא בביתה, או שאר מקומות נפרדים משאר כתות, הרי אם אין בעלה בעיר, בודאי ד' רוב הפוסקים לאיסור. ואם בעלה בעיר, יש בזה מחלוקת אחרונים^{יז}.

ועיין בהערה שהיה מנהג להקל בזה^{יח}.

התלמוד תורה, שבמציאות הרבה פעמים נכנסים ילדים גדולים, ומזכירות, וכדו'. יח. והוא נדון בדרבנן.

יט. ז"ל האפי זוטרי, ולפי' אם בעליה בעיר דכבר אמרתי שאין חוששין משום יחוד אף שמרן הכ"מ אסר מ"מ הרא"ש בפסקיו התיר להדיא כדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו בפרט ששום א' מהראשונים לא גילו דעתם אלא סתמו את דבריהם וכו' וכן מסקי להלכה הח"מ והב"ש, אבל אם

טו. ועכ"פ בזמנינו שרוב בנ"א אינן נוסעים חוץ לעיר לעיר נראה שמותר, ולא אמרינן לא פלוג. וכדכ' הב"ח יו"ד דמשמע דבמקום שלא נהגו הנשים להביא בניהם למלמד שרי ללמד אפילו אין לו אשה.

טז. ובספרו שער יוסף סי' ג', כ' טעם אחר, דלא פלוג רבנן ולהכי אסור לאשה ללמד אף כשבעלה בבית.

יז. כגון כתת גן הנמצא בתוך בנין

ויל"ך לפ"ז במטפלת, שהדרך הרבה פעמים שאבות הקטנים מביאים אותם. האם הוא גם בכלל האיסור שלא תלמד אשה סופרים, ועכ"פ באופן שאין בעלה בעיר יהיה אסור. או דנימא שבמטפלת לא שייך חשש זה, וצ"ע.

הילד, אבל זה לא דיבורים ארוכים המצריכים כובד ראש. משא"כ בענין התקדמות הילד, לפעמים צריך לדבר יותר באריכות, ויותר בכובד ראש, ועל כן חששו שיהיה מציאות של יחוד. נוהיום על הרוב את הדיבורים האלה, עושים בטלפון, ולא על רגל אחרת כשמביאים את הילדים]. והרי כל הבעלי אומנות מותר גם לרווק, וכן להפך, מותר לאשה לעבוד בעבודה שאנשים מביאים. אף שבמציאות יש לפעמים דברים המצריכים קצת התעכבות. אלא שאולי נימא לחלק שבמבואר כאן זה תמיד אותם הורים בקביעות, משא"כ בבעלי אומנות אין אותם אנשים באים בקביעות. אלא שלא מצינו דברים מפורשים בענין זה בפוסקים. ועדיין צ"ע בכל זה.

ובס' חוט שני כ' שלחיות מטפלת של ילדים קטנים מאוד, אי"ז בכלל לא תלמד אשה סופרים. וכל שאינו אלא רק לשימוש אי"ז סופרים אלא טיפול ושמירה, ומותר.

אין בעלה בעיר אז ודאי דלא שרי' לה לקבוע עצמה ללמד וכ"ש אלמנה. הא מיהא מה נאמר דכבר נתפשט המנהג שהנשים מלמדות לתינוקות בין זכרים בין נקבות ובפרט האלמנות הן עיקר המלמדות לקטני קטנים מפני שאין עליהן עול הבית כ"כ ויכולות להשגיח על התינוקות, ובכל כה"ג אמרינן הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין וכו' דס"ס אפי' תהיין לבדן בבית איכא שם תינוקות גדולים וקטנים ולא מיקרי יחוד גמור שמפחדות לעשות מעשים אשר לא יעשו בפניהם שלא יספרו בביתם, וזהו טעם ההיתר שנתפשט, עכ"ד.

ב. הנה במשנה איירי שלא תלמד אשה סופרים. ולכאוי' הכוונה שהאשה מלמדת את הקטנים, כגון א-ב וכדו'. וא"כ יל"ד שאין החשש רק מחמת שמביאים את הילדים, אלא שכשמביאים שייך הרבה פעמים שיתעכבו ויכנסו כדי לדון במצב התקדמות הילד בלימודים, וכדו'. ואף שבזמנינו במטפלת ג"כ מדברים מעט בענין האוכל והשינה של